

ตำราตำลึงตำลึง

ฉบับที่ ๓

ขง

ขมทุกขาลี

วิทยาลัยพระคริสตธรรม

แห่ง

สภาคริสตจักรในประเทศไทย

๑๙๖๕

TTS-Hi

1964 IM (ist)

พิมพ์ที่ ร.พ.เจริญธรรม 160 เสาชิงช้า ถนนบำรุงเมือง พระนคร

นายรวล รุ่งเรืองธรรม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2507 โทร.29242

TO ALL NATIONS

CHRISTIAN EXPANSION FROM 1700 to TODAY

By

JOHN FOSTER

X

First Published in London in 1960

United Society for Christian Literature

Lutterworth Press, London.

Translated and printed by permission of The United Society for Christian Literature

Lutterworth Press, London

And with the aid of the Theological Education Fund.

X

Published by Thailand Theological Seminary,

Chiangmai, Thailand. P.O. Box 37

1964

คำนำ

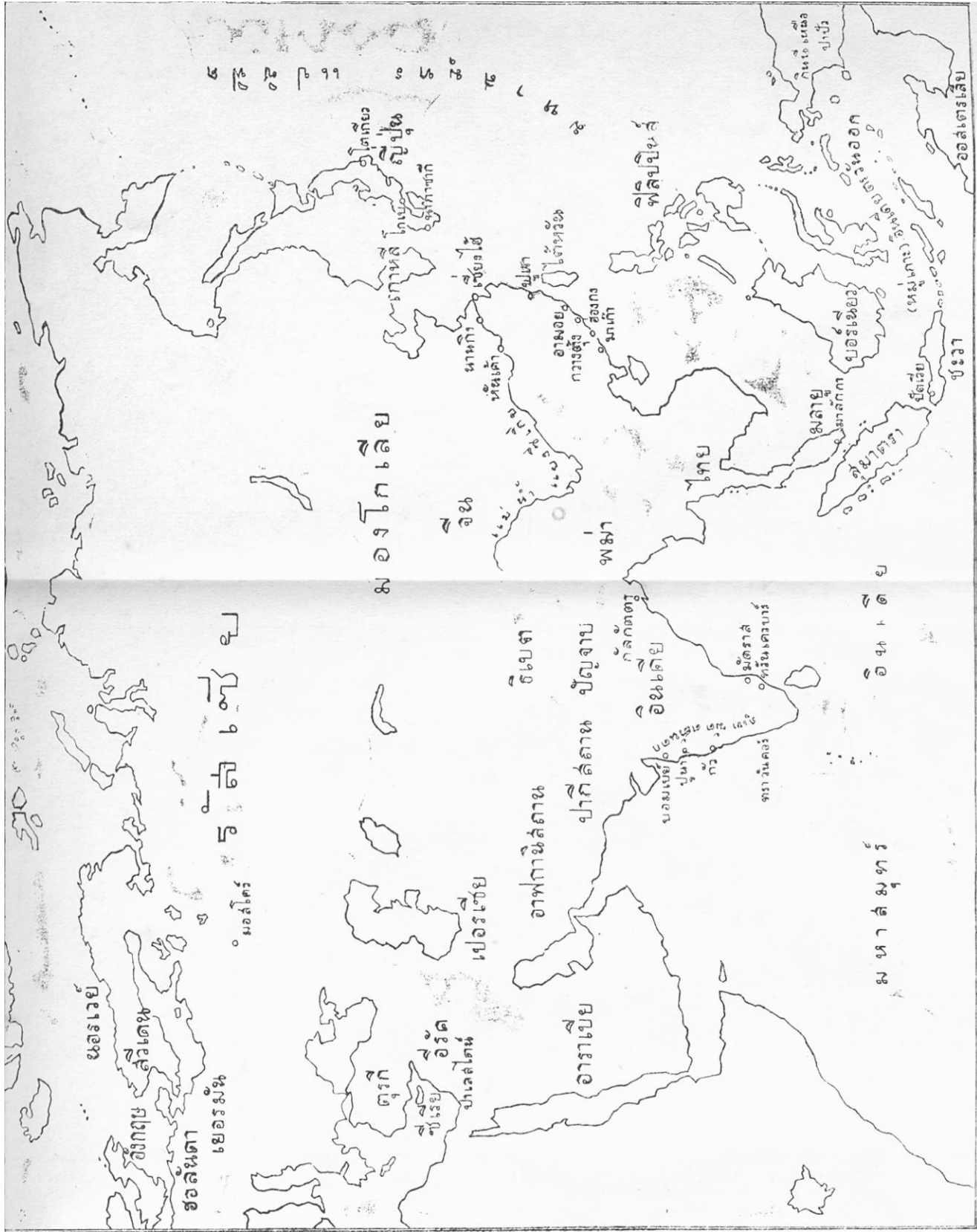
หนังสือเล่มนี้เป็นอันดับ 3 ในชุดตำราศาสนาศาสตร์ จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยพระคริสตธรรม เราขอขอบใจสำหรับการช่วยเหลือทางการเงินและทางวิชาการ ของกองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ในการผลิตหนังสือเล่มนี้ขึ้น หนังสือเล่มนี้ว่าด้วยประวัติศาสตร์ของคริสตจักรตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 มาจนถึงปัจจุบัน เป็นประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลง การทำลายอุปสรรคต่าง ๆ การขยายพรหมแดน การรุกไปข้างหน้า และความมีชัย แต่ก็มีเรื่องความล้มเหลว, ความผิดหวัง และปราชัยอยู่ด้วย อนาคตของคริสตจักรจะเป็นอย่างไร? ไม่มีใครรู้แน่ แต่หนังสือเล่มนี้มองเห็นในแง่ดี พระกิตติคุณเป็นสัจธรรมของพระเจ้าในโลกนี้ พระประสงค์ของพระองค์จึงเป็นที่มั่นใจได้ว่า พลไพร่ของพระองค์จะสามารถและพร้อมที่จะประกาศสัจธรรมนี้ไปทุกมุมโลก

ดร.ฟอสเตอร์ เป็นศาสตราจารย์ในวิชาประวัติศาสตร์คริสตจักรแห่งมหาวิทยาลัยกลาสโก และ เป็นโฆษกเรื่องนามในเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนา เขาแต่งหนังสืออื่น ๆ อีกหลายเล่ม เรารู้สึกภูมิใจที่ได้เพิ่มหนังสือแปลฉบับนี้เข้ากับบรรดาหนังสือที่ได้จัดพิมพ์ออกแล้วเป็นภาษาไทย

สแตนเลย์ เอ็ม. ซูเวลล์

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 เหตุการณ์เบื้องต้นและปัญหาหนึ่งข้อ.....	7
บทที่ 2 โอกาสอันวย – โลกในศตวรรษที่ 17.....	10
บทที่ 3 มูลเหตุจูงใจการฟื้นฟูพระศาสนาในศตวรรษที่ 18.....	14
บทที่ 4 คริสตจักรตื่นตัวเผยแพร่ปี 1792-1842 พร้อมกับเบิกทางถึงปี 1858.....	18
บทที่ 5 รุดหน้าในตะวันออก (ค.ศ. 1858-1914).....	28
บทที่ 6 รุดหน้าในแอฟริกา ค.ศ. 1858-1914.....	41
บทที่ 7 สงครามโลกเริ่มแต่ปี 1914.....	53
บทที่ 8 คริสตจักรสากล.....	64

๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

๕ ๔ ๓ ๒ ๑ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕

บทที่ 1 เหตุการณ์ลึกลับและปัญหาหนึ่งข้อ

เรื่องคริสตกาลผ่านไปแล้ว 1800 ปี ยังมีชายชราผู้หนึ่งชื่อเวทามณีคาม อาศัยอยู่ ณ เมืองทรวาน โกร์ทางอินเดียตะวันตกเฉียงใต้ ชายผู้นี้ปรารถนาจะทราบเรื่องของพระผู้เป็นเจ้าให้ลึกซึ้ง แต่โดยเหตุที่ตะแอกเป็นคณวรรณต่ำ จึงมีอาจะเข้าไปประกอบศาสนากิจในวัดฮินดูกับบรรดาชนวรรณสูงทั้งปวง เวทามณีคามได้ตั้งปณิธานที่จะเดินทางไปยังภาคเหนือ เพื่อไปใกล้พระมหาวีหาคารอันมีชื่อ เขาได้เริ่มเดินทางจนกระทั่งไปได้ไกลแสนไกล แต่มิได้ประสบผลเลย กลับมีแต่ความเหน็ดเหนื่อยยิ่งขึ้น จนกระทั่งสิ้นแรง ไม่ทราบว่าจะตื่นหรือหลับ และได้เห็นเหตุการณ์หนึ่งปรากฏต่อหน้า คือมีบุคคลหนึ่ง ห่อผ้าขาวเดินตรงมายังเวทามณีคามและกล่าวว่า “จงกลับไปยังทิศใต้เถิด” เวทามณีคามจึงเดินทางกลับ แวะเยี่ยมญาติที่เมืองตันโจร์ ญาติผู้นี้ได้มาถือศาสนาคริสต์อยู่ในขณะมิชชันเนอรี่ซึ่งประจำอยู่ที่ ตรันควาร์ เวทามณีคามได้อุทานว่า “นี่แหละหนอความจริงซึ่งเราแสวงหา” เมื่อเวทามณีคามรู้จักกับ ชาวเยอรมันชื่อ ริงเกลเทาบ ซึ่งทำงานในสมาคมมิชชันนารีอังกฤษ (บริติช มิชชันนารี โซไซ เอตี บี. เอ็ม. เอส) ก็ได้ชวนชาวเยอรมันผู้นี้ไปเมืองทรวาน โกร์ด้วยกัน ริงเกลเทาบไปเมืองทรวาน โกร์ในปี 1806 ก็เห็นว่าเวทามณีคามได้เผยแพร่ข่าวประเสริฐแก่ญาติมิตรทั้งใกล้และไกล ต่อมาหลายหมู่บ้านเกิดความ ศรัทธาต่อศาสนาใหม่นี้ซึ่งเป็น “ข่าวประเสริฐของคนยากจนทั้งปวง”

ในปี 1827 มีการ จัดตั้งวิทยาลัยคริสเตียนที่เมืองโพราเบย์ประเทศเซียร์ราลีโอนในแอฟริกา ตะวันตก สถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยนั้นกล่าวกันว่าเคยเป็นตลาดค้าทาส แม้กระทั่งไม้ซุงที่สร้าง วิทยาลัยก็ว่าเป็นเสากระโดงเรือบรรทุกทาส ซามูเอล อัคใจ โครเซอร์ เป็นนักศึกษาคณะแรกของวิทยาลัย เป็นชาวไนจีเรีย เมื่อบ้านแตกสาแหรกขาดคือเมืองของเขาถูกโจมตีแตกแล้วก็ถูกจับตัวใส่ได้ท้องเรือยัด เยียดมากับทาสอื่น ๆ คราวนั้นอายุเพียง 14 ปี แต่มีเรืออังกฤษช่วยไว้จึงได้เป็นอิสระเสรี โครเซอร์มาเริ่ม ชีวิตใหม่ที่เซียร์ราลีโอน และได้เป็นคริสเตียนตั้งแต่นั้นมา

โครเซอร์เล่าประวัติของตนเองดังกล่าวนี้นี้ให้แก่สุภาพสตรีผู้หนึ่งในกรุงลอนดอน ซึ่งตั้งอกตั้งใจ ฟังเรื่องของเขา แต่โครเซอร์ต้องตกใจจนขวัญหนีดีฝ่อ เมื่อได้ยินคำว่า “ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระ บาท” การณ์จึงปรากฏว่า เขากำลังกราบ บังคมทูลเรื่องราวต่อ พระพักตร์ของพระมหาราชินี พระนางเจ้า วิคตอเรีย โดยที่ตนเองไม่ทราบเลยว่าถูกนำเข้าเฝ้าพระองค์ ในปี 1843 โครเซอร์ได้รับแต่งตั้งเป็น มิชชันนารีในรี เดินทางไปยังบ้านเกิดเมืองนอนซึ่งอยู่ไกลออกไปทางบูรพาทิศถึงหนึ่งพันไมล์ เพราะ ทำงานการได้เป็นอย่างดีจนได้สมญาว่า “อัครทูตแห่งไนจีเรีย” ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆราชในปี 1864 เป็นสังฆราชองค์แรกในคริสตจักรอังกฤษที่มีเชื้อสายยุโรป โครเซอร์ชาวแอฟริกัน เป็นสัญลักษณ์ แห่งการพ้นจากความแลวร้าย และเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้สำเร็จ

ประมาณปี 1827 มีหัวหน้ากะเหรี่ยงผู้หญิง เดินทางจากภูมิลำเนาชาวเขาเข้าไปยังพม่า ไปพบมิชชันนารีคนหนึ่ง ณ ที่นั่นพวกเขากระหึ่มรู้สึกลึกลับกันมาก เพราะก่อนหน้านี้เขามีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงพระนามว่า เยวา เป็นผู้ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งปวง ทรงสร้างบุรุษ และทรงสร้างสตรีจากซี่โครงบุรุษ แต่ศัตรูของพระองค์คืองูได้ลวงให้บุรุษและสตรีกินผลไม้ต้องห้าม จึงเป็นเหตุให้ความตายเข้ามาในโลกพวกเขากระหึ่มได้เล่าต่อ ๆ กันมาว่าบุรุษของตนเป็นผู้ทราบเรื่องนี้ดีและมั่นใจว่าในวันหนึ่งพวกเขาจะได้ทราบเรื่องนี้บ้าง และเชื่อว่าหนังสือที่สูญหายไปนั้นคงจะได้กลับคืนมาสู่พวกเขาในปี 1826 กะเหรี่ยงคนแรกได้รับบัพติศมา เขาได้ประกาศว่าได้ทราบเรื่องเยวา (เยโซวาห์) แล้วคำทำนายของปู่ตายายก็สำเร็จแล้ว กะเหรี่ยงทั้งปวงเกิดความตื่นตัวกันใหญ่ โดยเหตุที่รัฐบาลพม่าปกครองชาวกะเหรี่ยง รัฐบาลสั่งให้ระงับความตื่นตัวนี้ หัวหน้าเผ่าจึงติดต่อกับมิชชันนารีอย่างลับ ๆ เวลาใกล้ก็ต้องเล็ดลอดกับทางป่าเปลี่ยว ขากลับได้นำเอาพระคัมภีร์ห่อผ้าเก่า ๆ ซุกซ่อนมาด้วย เมื่อไปถึงหมู่บ้านแล้วก็ต้องรอจนเวลากลางคืน ต้องวางยางเกรงจะถูกรบกวน เมื่อจุดตะเกียงสว่างขึ้นแล้ว หัวหน้าเผ่าก็เอาผ้าที่ห่อพระคัมภีร์ออก คนทั้งหลายเห็นแล้วเกิดความปลื้มปีติจนน้ำตาไหล บ้างก็คุกเข่าลงนมัสการเพราะ “หนังสือที่สูญหายไปนานแล้วได้กลับคืนมา ความหวังของบรรพบุรุษก็สำเร็จแล้ว”

ในปี 1834 ท่านเหลียงฟาซึ่งเป็นศาสนาจารย์ชาวจีนคนแรกในนิกายโปรเตสแตนต์ที่ได้มายืนอยู่สถานที่สอบแข่งขัน เข้าเป็นขุนนางที่เรียกว่า จอหงวน มีชายหนุ่มหลายคนทีเดียวที่อยากเป็นขุนนางพากันมาสอบแข่งขันในครั้งนี้ เมื่อสอบเสร็จแล้วก็เดินออกจากห้องสอบด้วยความอ่อนเพลีย ท่านเหลียงฟาได้แจกหนังสือข้อพระธรรมคัมภีร์พร้อมคำอธิบายของท่าน หนังสือเล่มนี้ชื่อว่า “คำแนะนำเพื่อคุณ” ชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ สิง ก็ได้รับหนังสือเล่มนี้ด้วย ในปี 1837 ได้เข้าสอบอีก แต่ก็ไม่สำเร็จเช่นเคย ในครั้งนี้เองสุขภาพของเขาก็ทรุดโทรมลง เนื่องจากตรากตรำจึงต้องนอนป่วยอยู่หลายวัน ในขณะที่นอนป่วยนั้นฝันว่าได้ขึ้นไปบนสวรรค์และเข้าเฝ้าพระเจ้า พระเจ้าทรงประทานกระบี่ให้แก่สิง ทั้งยังทรงสั่งให้สิงทำลายรูปเคารพทั้งหลายให้สิ้นไป หกปีต่อมา สิง เอาหนังสือที่ได้รับแจกนั้นมาอ่านอีก เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ในคราวนี้เองจึงได้ประจักษ์ว่าข้อความในหนังสือเล่มนั้นเหมือนกับ ความฝันของตน สิงปรารถนาจะรับบัพติศมา แต่หาผู้ให้ไม่ได้ จึงต้องให้บัพติศมาตนเองและได้เลิกบูชารูปเคารพทั้งหลาย ประกาศเผยแพร่ว่าความเชื่อของตนต่อบรรดาญาติมิตร ในไม่ช้าก็มีคนมาเข้าด้วย มีสานุศิษย์ถึง 2000 คน กลายเป็นสมาคมขึ้นแล้ว เรียกว่า “สมาคมผู้นมัสการพระเจ้า” และสมาคมนี้ได้กลายเป็นองค์การปฏิบัติมีนโยบายชาตินิยมและสัมคมนิยมหลาย ๆ

ในปี 1853 สิงยึดที่ดินแดนส่วนใหญ่ในจินตอนใต้ ตั้งนานกิงเป็นเมืองหลวง และได้สถาปนาตนเองเป็นประมุขราชวงศ์ไต้เผิง อันมีความหมายว่าเป็นอาณาจักรสวรรค์และสันติสุข สิงอาจจะได้ครอบครองจีนทั้งประเทศใน 1856 ถ้ามีที่ปรึกษาที่สามารถ แทนที่จะเสื่อมลงจนถึงแก่ความพินาศในปี

1864 รัฐบาลแมนจูไม่ยอมอนุญาตให้มิชชันนารีท่องเที่ยวไปประกาศศาสนาในประเทศจีน จึงได้แต่ปลอบใจพรรคพวกว่า “หนังสือคริสเตียนไปได้ทุกแห่ง และจะเป็นใบเบิกทางให้เรา” ไม่มีใครคิดว่าเหตุการณ์จะอุบัติขึ้นในรูปนี้ เลยจนปัญญาไม่ทราบว่าจะจัดการอย่างไร มีผู้หนึ่งบันทึกไว้ว่า “โอกาสสูญหายไปเปล่า ๆ ต่อให้อีกพันปี ก็ไม่เกิดขึ้น” ในครั้งศตวรรษแรกของการเผยแพร่ศาสนาโปรเตสแตนต์ใน ประเทศจีน ซึ่งมีพลเมืองมากที่สุดในโลกก็เกือบจะตกอยู่ในเงื้อมมือของขบวนการ ปฏิวัติที่ได้รับความจงใจบาง ประการ ไปจากศาสนาคริสต์

“ข่าวประเสริฐของคนยากจนทั้งปวง” “เริ่มต้นชีวิตใหม่” “ความหวังของบรรพบุรุษสำเร็จแล้ว” “ขบวนการปฏิวัติที่ได้รับความจงใจจากศาสนาคริสต์” เหล่านี้ทำไมจึงอุบัติขึ้นหลายแห่งในเวลาไล่เรี่ยกัน โดยเฉพาะในสมัยนี้ เราต้องหันมาพิจารณาสถานการณ์ของโลกซึ่งอำนวยโอกาส และทำให้เกิดชีวิตใหม่ในคริสตจักรอันเป็นพลังจูงใจ

บทที่ 2 โอกาสอำนวย – โลกในศตวรรษที่ 17

อัครทูตจักรวรรดินิยมนั้นย่อมมีลัทธิชั่วร้ายแอบแฝงอยู่บ้าง แต่เราควรจะตระหนักว่า พระเจ้าทรงบันดาลให้เหตุการณ์ร้ายกลายเป็นดีได้ตามความปรารถนาของพระองค์ ในศตวรรษแรกของคริสต์ศาสนาชาวยิวที่รักษาดีปรารถนาจะได้อิสรภาพ ข้างอาณาจักรโรมได้นำเอาการคมนาคม การเดินทาง ไปสู่ประเทศต่าง ๆ และการรู้จักประเทศอื่น ๆ มาสู่ชาติ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นปัจจัยที่พระเจ้าทรงใช้ในการเผยแผ่พระกิตติคุณ (คู่มือเรื่อง Beginning from Jerusalem pp. 11-14)

การค้นพบทางคมนาคมใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 16 นั้นอำนวยประโยชน์แก่โปรตุเกสและสเปน โดยเหตุที่ทั้งสองประเทศเป็นคาทอลิกพวกมิชชันนารีในกายโรมันคาทอลิกก็ช่วยโอกาสนี้ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาแต่ในขณะเดียวกันก็เกิดการปฏิรูปคริสตศาสนาขึ้น ซึ่งกลายเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ต่อมา นิกายโปรเตสแตนต์ทำให้เกิดการตื่นตัวต่อคริสตศาสนิกยิ่งนัก แต่มิได้ทำการเผยแผ่ไปกว้างขวางในยุคนี เพราะมีโอกาสน้อย

ครั้นถึงศตวรรษที่ 17 เหตุการณ์ก็เปลี่ยนไป เพราะประเทศที่นับถือ ลัทธิโปรเตสแตนต์ สองประเทศ คือ อังกฤษ และฮอลันดาเรืองอำนาจ มีบริษัทบริติช อีสต์ อินเดีย ตั้งขึ้นในปี 1600 และ 1602 บริษัทดัตช์อีสต์อินเดียตั้งในปี 1619 ฮอลันดามาครอบครองหมู่เกาะอินเดียตะวันออกมีเมืองปัตเวีย (ปัจจุบันเรียกว่า จาร์กาทา) เป็นเมืองหลวงฮอลันดาซึ่งเกาะลังกาและแถบฝั่งทะเลตอนใต้ของอินเดียจากโปรตุเกสเริ่มตั้งแต่ปี 1623 เป็นต้นมา ในปี 1640 ได้เมืองมะละกา ปี 1651 ได้เคป โคลินีทางแอฟริกาใต้ ปี 1642 มีนักเดินเรือชาวฮอลันดาค้นพบฝั่งทะเลทางตะวันออกและทิศเหนือของออสเตรเลีย จึงเรียกชื่อว่าออสเตรเลียใหม่ นักเดินเรือผู้นี้ชื่อทัสมาน ทัสมานีจึงเป็นอนุสรณ์แก่นักเดินเรือผู้นี้

บริษัทอังกฤษเปิดโอกาสให้ฮอลันดาเต็มที่ อังกฤษถอนตัวไปตั้งมั่นที่อินเดีย เสริมกำลังการค้า ได้มั่นคง ได้เมืองสุรัตซึ่งอยู่เหนือบอมเบย์ขึ้นไปในปี 1611 ได้มีตราในปี 1640 ได้กัลกัตตาตอนเหนือ ในปี 1651 พวกฮอลันดา เดนมาร์ก โปรตุเกส และฝรั่งเศส ก็มาทำการค้าขายในอินเดียด้วยกัน และได้ปกครองอินเดียบางส่วน อังกฤษปกครองดินแดนอินเดียที่เล็กเล็กน้อย ในที่สุดส่วนใหญ่ของอินเดียต่อมาก็ตกอยู่ในจักรวรรดิอังกฤษ

บรรดาพ่อค้าวาณิช นักผจญภัย และนักเดินเรืออังกฤษ เป็นสมาชิกสภาคริสตจักรอังกฤษ ชาวฮอลันดานับถือโปรเตสแตนต์นิกายแคลวิน บริษัทอีสต์อินเดียทั้งของอังกฤษและฮอลันดาจึงได้จ้างศาสนาจารย์ประจำในบริษัททางการค้าของตน เขาขอร้องให้ศาสนาจารย์ทำพิธีให้บัพติศมาแก่ลูกจ้างชาวพื้นเมืองและพวกทาสบ้าง ดังนั้นในแอฟริกาบางแห่งและทางตะวันออกจึงมีคริสตจักรและศาสนาจารย์ที่มีใช้คาทอลิกและมีสมาชิกพื้นเมืองจำนวนมาก ฮอลันดาอ้างว่ามีผู้ถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตส

แดนที่ถึง 300,000 คนในเกาะลังกา และในเกาะอินเดียตะวันตกนับเป็นหมื่น ๆ คน ก่อนปี 1734 มีผู้แปลพระคัมภีร์ทั้งเล่มเป็นภาษามลายู

บัดนี้จะได้พิจารณาทางด้านตะวันตกบ้าง จะเห็นว่าอังกฤษและฮอลันดา ประเทศที่นับถือลัทธิโปรเตสแตนต์ได้หมู่เกาะ อินเดีย ตะวันตกก่อน และฝรั่งเศสซึ่งนับถือนิกายคาทอลิกเข้ายึดครองเกาะอินเดียตะวันตกซึ่งเดิมเป็นของสเปน แถบเหนือของเกาะนี้ขึ้นไปเป็นดินแดนกว้างใหญ่อันอุดมสมบูรณ์ มีพลเมืองไม่มากนัก นี่คือทวีปอเมริกานั้นเอง อังกฤษตั้งอาณานิคมในอเมริกาเหนือที่เรียกว่าเวอร์จิเนียเป็นแห่งแรกในปี 1607 ต่อมานิวอิงแลนด์ในปี 1620 ส่วนฮอลันดาตั้งอาณานิคมระหว่างกลางเรียกว่า นิวเธอร์แลนด์ ครั้นถึงปี 1664 อังกฤษริบนิวเนเธอร์แลนด์จากฮอลันดาและได้เปลี่ยนชื่อเป็นนิวยอร์ก พวกชาวยุโรปที่ไปแสวงหาโชคลาภในแคว้นต่าง ๆ เมื่อได้ประสบความสำเร็จแล้วก็กลับมาขังบ้านเมืองของตนอยู่กินอย่างแสนสุข แต่นักอาณานิคมทางอเมริกาเหนือหาเป็นเช่นนั้นไม่ พวกกันตั้งหลักฐานมั่นคงเลขที่เดียว บางคนนำคริสตจักรอังกฤษเข้าไปด้วย และนิกายโปรเตสแตนต์ซึ่งจะปฏิบัติไม่ได้ในอังกฤษเช่น คณะพิลกริม ผู้ตั้งอาณานิคมอิงแลนด์ในปี 1620 เรียกว่าพิลกริมฟาเธอร์

ศาสนิกชนผู้ศรัทธายิ่งนั้นมีความรู้สึกรู้ว่าเวลาที่ชาวคริสเตียนเข้าไปยังโลกใหม่เป็นเรื่องสำคัญมาก แต่เดิมนั้นไม่เคยมีใคร จะเผยแผ่พระกิตติคุณในบริเวณนี้ อัครทูตของพระคริสตเจ้าไปมาแล้วทุกหนทุกแห่ง นอกจากซีกโลกตะวันตกนี้ นักอาณานิคมคิดว่าพญามารปรารถนาจะครอบครอง แต่ในบัดนี้ยุคใหม่แห่งคริสตประวัตินี้มาถึงแล้ว อาจจะมียุคสุดท้ายที่กล่าวไว้ว่า “...จะได้ประกาศไปทั่วโลกแก่บรรดาประชาชาติ...แล้วที่สุดปลายจะมาถึง (มัทธิว 24:14) แม้อาณานิคมแห่งเวอร์จิเนียซึ่งประกอบการ พานิชย์ ก็ยังบัญญัติว่าตลประสงค้ไว้ในกฎบัญญัติว่า “จะเผยแผ่พระศาสนาไปยังบุคคลที่ยังอยู่ในความมืด” แต่ชาวอาณานิคมในนิวอิงแลนด์ยิ่งแสดงศรัทธามากกว่านั้น โดยยอมจาริกไปยังต่างแดน เพื่อเผยแผ่พระศาสนาและได้ประกาศ เจตนารมณ์ไว้มีใจความว่า

“ประการสำคัญยิ่ง เขามีความปรารถนาและปณิธานแรงกล้าที่จะเผยแผ่พระกิตติคุณแห่งแผ่นดินของพระองค์ให้แพร่หลายรุ่งเรืองในซีกโลกนี้ ในอาณาเขตที่ไกลจากบ้านเมืองของตงานนี้เป็นงานสำคัญยิ่ง แม้จะเป็นเพียงการเริ่มต้นงานใหญ่เพื่อคนรุ่นหลังที่ได้รับงานนี้ จะปฏิบัติต่อไปจนประสบความสำเร็จ”

ในไม่ช้า “คนรุ่นหลัง” ที่ว่านั้นก็อุบัติขึ้น คือในปี 1642 มีครอบครัวตระกูลเมย์ฮิว มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเกาะเล็กเกาะหนึ่งทางใต้บอสตัน บุตรชายคนหนึ่งชื่อ โทมัส ได้ไปทำการสอนศาสนาแก่พวกอินเดียและลูกหลาน เหลน ของโทมัสก็ได้ปฏิบัติงานเผยแผ่พระศาสนาสืบต่อกันมาเป็นเวลา 160 ปี ในปี 1646 มีบัณฑิตมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ผู้หนึ่งชื่อ จอน อิลเลียต ซึ่งในขณะนั้นเป็นศาสนาจารย์คณะ

คองกริกชันแนลใกล้เมืองบอสตัน บัณฑิตผู้นี้ก็ได้เริ่มงานเช่นกัน จอน อีเลียตได้สอนให้คริสเตียนใหม่ ทั้งหลายรู้จักตั้งบ้านเรือนเป็นหลักแหล่ง รู้จักปกครองท้องถิ่น ทำไร่ไถนา และงานอุตสาหกรรม ท่านได้นำภาษาของเขามาเขียนและแต่งหนังสือไวกรณในปี 1661 ท่านก็แปลพันธสัญญาใหม่เป็นภาษาอินเดียสำเร็จ อีกสองปีต่อมาคือในปี 1663 จึงได้แปลทั้งเล่ม ท่านได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานของท่านว่า “อธิษฐานและอุทิศตนต่อการทำงานโดยความเชื่อในองค์พระคริสตเจ้า ย่อมจักประสบความสำเร็จทุกประการ

แต่เป็นที่น่าสลดใจสำหรับผู้แปลพระคริสตธรรมคัมภีร์นี้ คือ ภาษาที่อุตสาหกรรมแปลไว้นั้นในเวลาต่อมามิชชันนารีเขาก็เลิกใช้เสียแล้ว ถึงกระนั้นความอุตสาหกรรมอันนี้ ยังเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นในการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษาพื้นเมืองต่อไป

ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 นั้นมีชาวอังกฤษเข้าไปตั้งภูมิลำเนาในหมู่เกาะอินเดียตะวันตกฝั่งทวีปอเมริกาเหนือเป็นจำนวน 250,000 คนในดินแดนโพ้นทะเลดังกล่าวไม่มีสังฆราชคริสตจักรอังกฤษประจำ สังฆราชที่กรุงลอนดอนจึงเป็นผู้พิทักษ์คุ้มครองชาวคริสเตียนในดินแดนต่าง ๆ แต่อังกฤษก็ช่วยเหลือไม่เต็มหน่วย จนกระทั่งถึงปี 1696 สังฆราชที่ลอนดอนทรงแต่งตั้งให้โทมัส เบร์รี่ เป็นผู้แทนพระองค์ประจำแมริแลนด์ภาระแรกของเบร์รี่คือจัดคริสเตียนศึกษาหาหนังสือตั้งห้องสมุด และโรงเรียน โดยเหตุนี้ท่านจึงได้ตั้งสมาคมส่งเสริมความรู้ทางพระศาสนาขึ้นในปี 1699 เมื่อท่านได้เดินทางสำรวจดูทั่วมลรัฐแมริแลนด์แล้วได้กลับไปประเทศอังกฤษ ท่านได้ตั้งปณิธานว่าจะต้องพยายามจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้การอบรมศาสนาจารย์ทั้งหลายให้สอนศาสนาตามชนบททางใต้ และในโรงอุตสาหกรรมและที่ภาคโพ้นทะเล ซึ่งเป็นราชอาณาจักรอังกฤษ เมื่อท่านได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 แล้วท่านได้ตั้งสมาคมเผยแพร่พระศาสนาออกอาณาเขตในปี 1701 ความสามารถของท่านผู้นี้ เพียงคนเดียว เท่านั้น ได้บังเกิด สมาคม ขึ้นถึงสองสมาคมแรกที่มีโชคาชอลิกเพื่อเผยแพร่พระกิตติคุณ

ในปี 1709 มีพระบรมราชานุญาตให้ตั้ง สมาคม สก๊อตเผยแพร่ความรู้คริสเตียน (เอส.พี.ซี.เค. Society of Propagation Christian Knowledge) พวกเขาไปที่เรียนกล่าวว่า “เราประสงค์ให้ดวงวิญญาณทั้งหลายรอด ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่ง” และความมุ่งหมายของพวกเขาไปที่เรียนยังได้กำหนดไว้อีกว่า “จะจัดส่งพระคัมภีร์ไปยังสก๊อตแลนด์แถบไฮแลนด์ และสอนให้อ่าน เขามีความคิดที่จะช่วยเหลือคนอื่นนอกจากเพื่อนร่วมชาติด้วย ความหวังของพวกเขาก็คือ

“เผยแพร่พระศาสนาไปยังชนที่ยังไม่รู้จักพระเจ้า และส่งเสริมบรรดาศาสนาจารย์ให้ประกาศพระกิตติคุณให้แพร่ หลาย รุ่งเรือง แก่ชาวโลกทั้งหลาย”

ถึงแม้สมาคมมิชชันนารีเหล่านี้จะมีที่ตั้งอยู่จนชั่วกาลปาวสาน แต่ก็ยังมีอิทธิพลมิชชันนารี นารียืนอยู่ตลอดไป เพราะสมาคมเหล่านี้ได้อุดหนุน (1743-7) ศาสนาจารย์ผู้หนึ่งชื่อ เดวิด เบรนนาค

ท่านเบรนนาคเกิดในอเมริกา เป็นคนรูปร่างบอบบางและขี้ขลาด แต่ท่านได้อุทิศชีวิตจิตใจเผยแพร่พระศาสนาในกลุ่มชนชาติอินเดียแดง เป็นเวลาถึง 4 ปีในเมสซาชูเซต ท่านได้ถึงแก่กรรมเมื่ออายุเพียง 29 ปี ถึงจะทำงานได้ผลเพียงเล็กน้อยก็ตาม แต่เหตุการณ์ที่บันทึกไว้นั้นเป็นมูลเหตุจูงใจให้ลาเรย์มาติน และมาร์ส-เด้น ปฏิบัติตามท่านจนได้ชื่อว่าเป็นวีรบุรุษในศตวรรษต่อมา

บทที่ 3 มวลเหตุจูงใจการฟื้นฟูพระศาสนาในศตวรรษที่ 18

ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูพระศาสนาบ้างแล้ว แต่จะได้ขยายความให้พิสดารถึงขบวนการ คริสตศาสนาอีแวนเจลิคัล (เน้นประสบการณ์ ของตนเองที่ได้รับความรอด และการถวายตัวต่อพระ คริสต์) ตามเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

1. ปี 1675 ฟิลิป จาคอบ สเปนเนอร์ เป็นหัวหน้าฟื้นฟูลัทธิเชอร์ัน ไพเอติ
2. เคาน์ ฟอน ซินเซนคอฟ เป็นหัวหน้าฟื้นฟูคณะ โมเรเวียน (แฮร์นฮูท) ไพเอติ ในปี 1722
3. ลัทธิเมธอดิสต์ ในปี 1738 มีท่าน จอน เวสเลย์ เป็นหัวหน้า
4. ท่านโจนาธาน เอดเวิร์ด เป็นหัวหน้าในการตื่นตัวครั้งใหญ่ในอเมริกาเหนือ ปี 1734
5. การฟื้นฟูในสกอตแลนด์ ปี 1742 มีท่านวิลเลียม แมคคูลลอค เป็นหัวหน้า จึงควรพิจารณา โดยลำดับ และพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่อง
6. วงการคริสต์ศาสนาอีแวนเจลิคัล ในคริสตจักรอังกฤษ
7. วงการ คริสตศาสนา อีแวน เจลิคัล คณะอื่น ๆ ในประเทศอังกฤษ

1. การฟื้นฟูของลัทธิเชอร์ัน ไพเอติ โดยที่การปฏิรูปศาสนาเกิดในประเทศเยอรมันนี้ การ ฟื้นฟูลัทธิเชอร์ันนี้จึงเหมาะสมที่จะมีขึ้นในประเทศนั้น ศิษยาภิบาลคนหนึ่งของคณะลูเชอร์ันชื่อ สเปนเนอร์ซึ่งอยู่ที่แฟรงก์เฟิร์ตมีความเห็นว่า สมาชิกส่วนมากในคริสตจักรของท่านเป็นคริสเตียนแต่เพียง ในนามเท่านั้น ท่านจึงรวบรวมผู้ถือเคร่งครัดขึ้นเป็นกลุ่มภายใน โดยมีศาสตราจารย์จากเฮลล์ ชื่อ ศาสตราจารย์ เอ.เอช. ฟรังเก เป็นหัวหน้า เมืองนี้จึงกลายเป็นศูนย์กลางของพวกเคร่งครัด (ไพเอติ) ตั้งแต่ (ปี 1691) เป็นต้นมา การจัดตั้งโรงเรียนเด็กกำพร้า โรงเรียนเด็กอนาถา วิทยาลัยครู และสมาคมพระคัมภีร์ พระเจ้าเฟรเดริกที่ 4 แห่งกรุงเดนมาร์ก ก็ทรงได้รับคำแนะนำจากศาสนาจารย์ไพเอติประจำราชสำนัก จึงทรงสนับสนุนการเผยแพร่ในอาณาจักรเดนมาร์กเมื่อตรันควาทางอินเดียตอนใต้ ฟรังเกได้รับการ ขอร้องให้จัดหามิชชันนารีส่งไปเผยแพร่ในปี 1706 จึงส่ง บาโซโลมิว ชิเกนบาลด์ กับสหายผู้หนึ่ง ไปปฏิบัติงานอยู่เป็นเวลาสิบสามปี แล้วถึงแก่กรรม ในระหว่างนี้เองท่านได้แปลพันธสัญญาใหม่เป็น ภาษาทมิฬ เป็นพระคัมภีร์ภาษาอินเดียฉบับแรก รวมทั้งเพลงนมัสการ หนังสือนมัสการและหนังสืออื่น ๆ อีกกว่า 30 เล่ม ทั้งได้จัดตั้งคริสตจักรขึ้นมีชาวอินเดียเข้าเป็นสมาชิก 250 คน มีการแต่งตั้งอินเดียคน แรกเป็นศิษยาภิบาลของคณะในปี 1727 เมื่อ 1708 ศาสนาจารย์ประจำองค์พระสวามีของพระนางเจ้า แอนน์ ชื่อเบมา ได้แปลรายงานของท่านชิเกนบาลด์เป็นภาษาอังกฤษให้ชื่อว่า การเผยแพร่พระกิตติคุณ ทางบูรพทิศ (The propagation of the Gospel in the East) และการเผยแพร่นี้ได้รับการสนับสนุนจาก

สมาคมหลายแห่ง เช่น สมาคม เอส.พี.จี.มีมติให้บริจาคเงิน 20 ปอนด์ และหนังสือจำนวนหนึ่งแก่คณะสมาคม เอส.พี.ซี.เค. ก็ได้ให้แท่นพิมพ์หนังสือ คณะเผยแผ่ได้ก้าวหน้าไกลมาก โดยมีท่านคริสเตียน เฟรเดริก ชาวทส์ ชาวเยอรมัน (อยู่ในอินเดีย 1750-98) เป็นหัวหน้างานเข้มแข็งที่สุด คณะเผยแผ่นี้ได้รับเงินทุนอุดหนุนจากสมาคม เอส.พี.ซี.เค. ทำการเผยแผ่ได้รวดเร็วขยายออกไปนอกเขตแดนมาร์ค จึงอาจจะเรียกการเผยแผ่ของคณะนี้ได้ว่าเป็นงานร่วมมือกันทุกฝ่าย เป็น “งานสากลศาสนกิจ” (ecumenical) ไม่เป็นของคณะหนึ่งคณะใด กล่าวคือ พวกลูเธอรันและพวกอังกลิกันทำงานร่วมกันในสำนักมิชชันนารีที่เริ่มขึ้นโดยชาวเดนมาร์ค มีคนเยอรมันเป็นผู้ดำเนินงานและชาวอังกฤษให้ความสนับสนุน

2. คณะไพเอติชาวโมเรเวียน เมื่อปี 1722 ท่านเคาต์ ฟอน ซินเซน คอฟ อยู่ในคณะลูเธอรัน ไพเอติ ได้รับผู้ลี้ภัยเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนของท่านที่แซกโซนี 600 คน เป็นพวกคริสเตียนคณะฮุส (สืบจากจอห์น ฮุส ซึ่งเป็นนักปฏิรูปก่อนโปรเตสแตนต์ จอห์น ฮุส ถูกเผาทั้งเป็นในปี 1415) พวกคริสเตียนคณะฮุสนี้มาจากโมเรเวียนบ้าง และมาจากโบฮีเมียก็มี ท่านเคานต์จึงได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆราชของคณะนี้ในปี 1728 ขณะที่ท่านกับสานุศิษย์กำลังอยู่ในพิธีนมัสการพิเศษก็เกิดความรู้สึกเหมือนกับได้รับคำสั่งให้ไปทั่วโลก ในวันรุ่งขึ้นมีผู้อุทิศตนเป็นมิชชันนารี 26 คน นับแต่นั้นเป็นต้นมาคณะโมเรเวียนนี้ก็ได้อุทิศถวายทรัพย์สำหรับงานมิชชันนารีเฉลี่ยเป็นรายตัวมากกว่าคณะอื่น ๆ โดยที่มีทุนทรัพย์น้อย มิชชันนารีรุ่นแรกเข้าไปอยู่ในอินเดียตะวันตกท่ามกลางพวกทาสและแยกกันเข้าไปอยู่กับพวกเอสกีโมในกรีนแลนด์ ซึ่งมีมิชชันนารีคณะลูเธอรันชื่อ ฮานส์ เอเกเด ไปปฏิบัติงานอยู่ก่อนแล้ว ตั้งแต่ปี 1721

3. คณะเมธอดิสต์ ท่านจอห์น เวสเลย์ หัวหน้าคณะนี้ เมื่อยังเยาว์อยู่ก็ได้รับอิทธิพล จากความคิดเห็นของสองคณะดังกล่าวมาแล้วเมื่อท่านอายุได้ 11 ปี มารดาของท่านหนังสือที่เบมาเขียนเรื่องซีเกนบาลก์ และกล่าวว่า “ตั้งหลายวันฉันไม่ได้คิดนึกหรือพูดถึงเรื่องอื่น” แล้วเริ่มสอนบุตรทุกสัปดาห์เรื่องงานเผยแผ่พระศาสนา ในปี 1735 ท่านจอห์นและน้องชายไปจอร์เจียในฐานะมิชชันนารีของสมาคม เอส.พี.จี. ไปทำการสอนทั้งชาวผิวขาว นิโกร และอินเดียแดง ขณะเดินทางอยู่ในเรือท่านรู้สึกประทับใจในความเชื่อของพวกโมเรเวียน ซึ่งกำลังเดินทางไปตั้งหลักแหล่งในอเมริกา ได้ประกาศพระกิตติคุณในกรุงลอนดอนปีคริสต์ศักราช 1738 อันเป็นปีเริ่มต้นของอิทธิพลของพวกโมเรเวียนซึ่งทำให้ท่าน “รู้สึกซาบซึ้งในชีวิตคริสเตียนอย่างในกรุงลอนดอนเมื่อปี 1738 ซึ่งเกิดเป็นคณะเมธอดิสต์เป็นต้นมา ทอมัส โค้กเป็น “ผู้อำนวยการ” ของเวสเลย์ ควบคุมงานในคณะเมธอดิสต์ที่อเมริกา ปี 1786 ท่านผู้นี้มาถึงเมืองอันติกัวบนเกาะเวสต์อินดีส ในนามของคณะเมธอดิสต์ ทอมัส โค้ก รับงานของแบกส์เตอร์มาทำ แบกส์เตอร์เป็นกรรมกรผู้ต่อเรือรัฐบาลและได้รวบรวมทาสนิโกรเป็นสมาชิกคริสตจักรไว้ 1500 คน คณะ

มธอดิสทที่ไม่ได้จัดตั้งสมาคมมิชชันนารี แต่ถือว่าการประกาศเป็นหน้าที่รับผิดชอบของคริสเตียนทุกคนในขณะนั้นโดยตรง

4. การตื่นตัวครั้งใหญ่ ผู้นำคนสำคัญของขบวนการนี้ คือ โจนาธาน เอดเวิร์ด ในขณะกองกริเกชันในนิวอิงแลนด์ ทว่าทั้งคำบลู๊ตึกว่าศาสนามีชีวิตชีวาอยู่ท่ามกลางพวกเขา เพราะอิทธิพลคำเทศนาในปี 1738 ของเอดเวิร์ด เบนเนิร์ดจึงออกไปเป็นมิชชันนารีของขบวนการนี้เป็นคนแรก

5. การฟื้นฟูในสก๊อตแลนด์ 1742 เมื่อศาสนาจารย์กลุ่มหนึ่งในคริสตจักรสก๊อตแลนด์ (เพรสไบทีเรียน) ได้อ่านเรื่อง “การตื่นตัวครั้งใหญ่” จึงทำให้การประกาศสั่งสอนของเขามีผล ผู้คนศรัทธาเชื่อถือมากมาย จึงเกิดความคิดขอร้องให้มีการอธิษฐานพิเศษ ในอังกฤษเวสต์ลีย์รับหลักการนี้ ในอเมริกาโดยเอดเวิร์ดผู้ซึ่งเขียนหนังสือเล่าเรื่องนี้ในปี 1748

6. คริสต์ศาสนาอีแวน เจลิกัลส์ ในคริสตจักรอังกฤษ คณะเมธอดิสท์ก่อรูปขึ้นจากคริสตจักรอังกฤษ พวกอีแวนเจลิคัลส์ส่วนมากก็คงอยู่ในคริสตจักรนี้ต่อไป ขอเล่าเรื่องบางคนดังนี้ จอน นิวตันเป็นกัปตันเรือทาสแล่นอยู่ทางฝั่งตะวันตกของทวีปแอฟริกาในปี 1764 หันมานับถือคริสต์ศาสนา แล้วต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นศาสนาจารย์ปี 1787 จอน นิวตัน ชักชวนวิลเลียม วิลเบอร์ฟอร์ส ซึ่งเป็นสมาชิก หนุมรัฐสภา ให้มาช่วยกันทำงานของพระเจ้าในสมาคมเลิกการค้าทาสก่อนหน้านั้นท่านได้สอนทอมัสสก็อต ศิษยาภิบาลคริสตจักรชนบทแห่งหนึ่ง แล้วสก็อตไปเกลี้ยกล่อมให้วิลเลียม คาร์ย ให้สนใจในเรื่องศาสนาต่อมาเข้าคณะแบปติสต์ (เหมือนกับ เจ.เอช.นิวแมน ในที่สุดได้ตำแหน่งเป็นคาร์ดินัล) สก็อตเอง ในปี 1799 เป็นเลขาธิการของสมาคมมิชชันนารี ขณะเดียวกันตั้งแต่ปี 1783 เป็นต้นไป ซาร์ล ซีเมียนศิษยาภิบาลคริสตจักรที่เคมบริดจ์ ได้เทศนาชักชวนชายหนุ่มนับเป็นร้อย ๆ คน และส่งหลายคนออกไปเป็นศาสนาจารย์ประจำสถานที่ราชการติดต่อกันเป็นลำดับ ศาสนาจารย์เหล่านี้มีน้ำใจช่วยประกาศศาสนาที่อินเดีย ซีเมียนสนับสนุนงานมิชชันนารีอย่างเปิดเผย ส่วน ซาร์ลส์ แกรนน์ทำงานในบริษัทอินเดียตะวันออก ร่วมมือกับศาสนาจารย์ในเบงกอลเลยเป็นเพื่อนสนิทของวิลเบอร์ฟอร์ส ในปี 1792 มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการบริษัทอินเดียตะวันออกที่กรุงลอนดอน ได้ช่วยเหลือวิลเบอร์ฟอร์สด้านการทำงานต่าง ๆ สนับสนุนการเผยแพร่และขัดขวางการค้าทาส

7. วงการคริสตศาสนาอีแวน เจลิกัลส์คณะอื่น ๆ ในประเทศอังกฤษ นับตั้งแต่คริสต์วรรษที่ 17 เป็นต้นมา ในวงงานของคณะเพรสไบทีเรียน กองกริเกชันแนลและแบปติสต์มีอิทธิพลของการเผยแพร่คริสต์ศาสนาแบบอีแวนเจลิคัลส์แทรกซึมอยู่ ในปี 1719 ไอแซค วัตส์ อยู่คณะกองกริเกชันแนลเขียนเพลงนมัสการบทแรกสำหรับการเผยแพร่คือ “องค์พระเยซูพระเจ้าอยู่หัว” จอน ชัทคลิฟฟ์ ศาสนาจารย์แบปติสต์ที่ โอลนิย์ อยู่ในคณะแบปติสต์ อีแวนเจลิคัลส์สมัยเดียวกันกับจอน นิวตัน ขณะเป็นไวคาร์ โจนาธาน เอดเวิร์ดส์ เขียนเรื่องการเรียกร้องให้อธิษฐานของชาวสก๊อตเมื่อปี 1748 กว่าจอน

ซัทคลิฟฟ์ จะได้อ่านหนังสือเรื่องนี้ก็อาจเป็นปี 1784 ด้วยความร่วมมือกับคณะแบ็บติสต์ที่แคว้นมิดแลนดส์ ท่านได้จัดพิมพ์และเพิ่มเติมว่า

เราหวังว่าท่านจะไม่อธิษฐานเพื่อคณะของท่านเท่านั้น.... ขอให้อธิษฐานเพื่อการเผยแผ่พระกิตติคุณไปยัง ทั่วพิภพโลกอย่างแรงกล้า

ในปี 1786 ท่านวิลเลียม คาร์เร่ย์ เข้าร่วมกับกลุ่มศาสนาจารย์ที่กำลังอธิษฐานเพื่อการเผยแผ่พระกิตติคุณ ท่านผู้นี้เรียกหนังสือโดยตนเอง เป็นครูโรงเรียนชนบท และซ่อมรองเท้าเป็นการหารายได้เพิ่มเติมได้รับแต่งตั้งเป็นศาสนาจารย์แบ็บติสต์ ทั้งนี้ดูเหมือนจะไม่สำคัญอะไรแต่ขบวนการใหญ่ ๆ ตามคณะได้มีอิทธิพลต่อคาร์เร่ย์แล้วคือ สก็อต – คณะอเมริกันอีเวนเจลิคัล สอนให้เอาใจใส่ในศาสนาคริสต์นิกายแบ็บติสต์มิชชันนารีจากอเมริกา ขบวนการตื่นตัว (Great Awakening) ได้จูงใจท่านหนังสือชักชวนให้อธิษฐานซึ่งเป็นผลจากการฟื้นฟูของชาวสก็อต (Scottish Revival) ได้เตรียมทางให้หนังสือการเดินทางของกัปตันคุกก็ช่วยให้คาร์เร่ย์สนใจศึกษาหาความรู้เรื่องหมู่เกาะแปซิฟิก รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ที่ไม่นับถือคริสต์ศาสนาด้วย ท่านแนะนำกลุ่มนี้ให้อภิปรายเรื่อง “ธุรกิจของคริสเตียนต้องพยายามเผยแผ่พระกิตติคุณ” ผู้อาวุโสคนหนึ่งหันมาจ้องแล้วกล่าวว่า “เจ้าหนุ่มเอ๋ย นั่งลงเถอะ เมื่อพระเจ้าพอพระทัยให้พวกมิชชันนารีเหล่านั้นเป็นคริสเตียน พระองค์จะทรงกระทำงานเองไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือของเธอหรือฉัน”

คาร์เร่ย์ไม่ตอบ จนถึงปี 1792 จึงลงมือปฏิบัติงาน ในปีนั้นท่านได้ทำการภารกิจสำคัญสามประการ คือ พิมพ์หนังสือเล่มเล็ก แต่ข้อความน่าสนใจเรื่อง “คริสเตียนมีหน้าที่พยายามชักจูงผู้อื่นให้มานับถือคริสต์ศาสนาหรือไม่”

ท่านเทศนาจากพระคัมภีร์ อีสยาห์ 54: 1-3 ข้อความสองประโยคที่ยังคงประทับใจอยู่จนบัดนี้คือ “จงหวังสิ่งใหญ่โตจากพระเจ้าจงพยายามกระทำสิ่งใหญ่โตถวายพระองค์” และศาสนาจารย์กลุ่มนี้ซึ่งมีด้วยกัน 14 คน ได้จัดตั้งสมาคมแบ็บติสต์มิชชันนารีขึ้น สัตยูญาจะหาเงินจำนวน 13 ปอนด์ 2 ชิลลิง 6 เพนนี คาร์เร่ย์สมัครเป็นมิชชันนารีคนแรก ขององค์การมิชชันนารีใหม่คณะแรกได้อุบัติขึ้นแล้ว คณะอื่น ๆ ก็ตั้งตามขึ้นมามากมาย ๆ กับธารน้ำไหล ในระหว่างปี 1792 ถึง 1842

บทที่ 4 คริสตจักรตื่นตัวเผยแพร่ปี 1792-1842 พร้อมกับเบิกทางถึงปี

1858

ต่อไปนี้เป็นองค์การมิชชันนารีสำคัญ ๆ ซึ่งตั้งต้นขึ้นใน ครึ่งศตวรรษระหว่าง ปี 1792-1842

ปี	อเมริกาเหนือ	อังกฤษ	ยุโรป
1790		(เมธอดิสต์ 1786) แบพติสต์ 1792	
1795		ลอนดอน 1795	
			เนเธอร์แลนด์ 1797
		คริสตจักร 1799	
1800	แทรกทางศาสนา	(Religious Tracts) 1799	
1805		พระคริสตธรรม 1804	
1810	อเมริกันบอร์ค 1810 แบพติสต์ 1814		
1815			เบเซด 1815
	พระคริสตธรรม 1816 เมธอดิสต์ 1819		
1820			
	อีพิส โคปัล 1821		เดนมาร์ค 1821 ปารีส 1822 เบอร์ลิน 1824
1825	อเมริกันแทรก 1825	คริสตจักรสก๊อตแลนด์ 1825	
			เรนิช 1828
1830			
1835	ดัช รีฟอร์ม 1835 เพรสไปที่เรียน 1837 ลูเธอรัน 1837		ไลป์ซิก 1836
1840			นอร์เวย์ 1842

1. ในบริบท

ได้กล่าวถึงการตั้งต้นของคณะเมธอดิสต์และแบปติสต์แล้ว จึงสมควรจะอธิบายถึงการต่อสู้อการล่าทาสดต่อไป

มีเสมียนในลอนดอนผู้หนึ่งชื่อ แกรนวิล ชาร์พ ได้พบทาสนิโกร ป่วยและสิ้นเนื้อประดาตัวในห้องสัลดกรรมของพี่ชายซึ่งเป็นแพทย์ ได้ความว่านายจ้างปล่อยทิ้งเพราะเห็นว่าไม่มีประโยชน์ แต่เมื่อหายดีแล้วนายจ้างก็เรียกตัวกลับไปเป็นทาสตามเดิม นี่เองทำให้ชาร์พเรียกกฎหมายในปี 1772 ชาร์พได้ฟ้องนายเรือผู้หนึ่งเป็นจำเลยต่อศาลในข้อหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายล่ามโซ่คนนิโกร นายเรือแก้ว่าทาสนิโกรหนีมา เขาจำเป็นต้องนำไปส่งคืนยังนาย ชาร์พแย้งว่าในกฎหมายอังกฤษ บุคคลจะมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของบุคคลอื่น ๆ หาได้ไม่ ในที่สุดศาลพิจารณาพิพากษาให้ทาสเป็นอิสระ การกระทำของชาร์พในครั้งนี้เองการมีทาสในอังกฤษจึงผิดกฎหมาย แต่ทาสทั้งหลายเป็นอิสระแล้วจะไปอยู่ที่ใดเล่า ในปี ค.ศ. 1787 ชาร์พเป็นคนหนึ่งได้วิ่งเต้นจัดตั้งสมาคมเลิกการค้าทาส จัดสร้างนิคมขึ้นที่ประเทศเซียร์ราลีโอนในแอฟริกาตะวันตก ปี 1792 เมลวิล โสรันชาวอังกฤษทำงานในคณะเมธอดิสต์ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาสนาจารย์ประจำนิคมนี้ในปี 1784 ท่านได้พิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า “จดหมายเหตุการณณ์เผยแพร่” (Letters on Missions) สนับสนุนให้มีการประกาศพระศาสนาให้แพร่หลายในแอฟริกา

เมื่อคณะแบปติสต์ตั้งขึ้นใหม่ ๆ นั้นได้กล่าวว่า “ในปัจจุบันศาสนาคริสต์แยกออกเป็นหลายคณะ” การดำเนินการก็ควร “แยกกันด้วย” ผู้ที่อ่านจดหมายเหตุทั้งของคาร์เรย์และโสรันจึงกล่าวว่า “เหตุใดจึงไม่รวมกัน” แล้วตั้งสมาคมมิชชันนารีขึ้น (ซึ่งต่อมาเรียก “The London”) ธรรมนูญของสมาคมบัญญัติว่า “ให้ถือเป็นหลักสำคัญว่า

“ไม่ให้ส่งระเบียนเปรสไบทีเรียน อินดิเพนเดนส์ อพิสโคปัลหรือระเบียบแบบแผนหรือวิธีปกครองของคริสตจักรออกไป เนื่องด้วยความเห็นระหว่างบุคคลอาจจะไม่ลงรอยกัน แต่ให้ข่าวประเสริฐอันมีรังสีจากพระพรของพระเจ้าจงประจักษ์แก่คนที่ไม่รู้จักพระองค์

บางคนในคณะอังกฤษก็ได้มีส่วนส่งเสริมการจัดตั้งสมาคมลอนดอน แต่ก็มีบางคนตั้งปัญหาถามว่าระเบียบและการปกครองคริสตจักรจะทิ้งเสียเลยได้หรือ” ดังนั้นในปี 1799 จึงจัดตั้งสมาคมเชิร์ชมิชชันนารี (Church Missionary Society) ขึ้นที่กรุงลอนดอนอีกเหมือนกัน สก๊อตเป็นเลขาธิการคนแรก วิลเบลฟอสสัมภาน์มหาสังฆราชแห่งแคนเตอร์เบอรี ขอความเห็นในการจัดตั้งสมาคม และรายงานว่ “มหาสังฆราชเห็นชอบด้วย แต่ระวังตัวไม่เกี่ยวข้อง”

ในปี 1799 มีการจัดตั้งสมาคม สำหรับแจก หนังสือ เล่มเล็ก (The Religious Tract Society R.T.S.) รวมลัทธิต่าง ๆ ประสานงานกันเพื่อจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่ทั้งในและนอกประเทศอังกฤษ ใน

เวลาต่อมาก็ได้เข้าสมทบกับสมาคมคริสเตียนศาสนศาสตร์ในอินเดีย แอฟริกาและประเทศจีน แล้วเป็นสหสมาคมต่อไป (Society for Christian Literature)

สมาคมพระคริสตธรรมอังกฤษและต่างประเทศ (B. และ F.B.S.) เกิดขึ้นในปี 1804 ชาวเวลคณะเพรสไบทีเรียนผู้หนึ่งไปขอร้องสมาคม R.T.S. ให้ตั้งสมาคมสำหรับจำหน่ายพระคัมภีร์ภาษาเวลคณะเพราะหายากและราคาแพง คำตอบก็คือถึงเวลาแล้วทำไมไม่เพื่อแผ่ไปทั่วราชอาณาจักรและทั่วโลกไม่เฉพาะชาวเวลคณะเท่านั้น ในปี 1084 แกรนวิล ชาร์ปเป็นประธานการประชุมใหญ่ที่กรุงลอนดอน มีผู้บริจาคทุนทรัพย์ในครั้งนั้นรวมถึงกัน 700 ปอนด์ (คณะแบ็บติสต์บริจาคเพียง 13 ปอนด์ 2 ชิลลิง 6 เป็นนึ) เพื่อตั้งสมาคมรวมคณะ “เพื่อจำหน่ายพระคัมภีร์อย่างกว้างขวางโดยไม่พิมพ์บันทึกความเห็นหรือคำวิจารณ์ใด ๆ รวมไว้ด้วย” สมาคม R.T.S. และสมาคมพระคริสตธรรม B. และ F.B.S. มีกรรมการเป็นคณะอังกฤษครั้งหนึ่ง และที่ไม่ใช่ชื่ออีกครึ่งหนึ่ง ส่วนเลขานุการสามคนนั้นคนหนึ่งจากคริสตจักรอังกฤษ อีกคนหนึ่งจากคริสตจักรอิสระ และ อีกคนหนึ่งมาจากประเทศอื่นในยุโรป

ใน สก๊อต แลนด์ นั้นก็มีสมาคม มิซชันนารีริ กลาสโกว์ และสมาคมมิซชันนารีริ เอดินเบอร์ ตั้งขึ้นเมื่อปี 1796 ถึงจะเป็นสมาคมรวมกันก็ตาม แต่คริสตจักรสก๊อตแลนด์เป็นผู้อุดหนุนในด้านการเงินเป็นส่วนใหญ่ โดยแท้จริงแล้วที่สภาใหญ่ก็ปรารถนาจะรับผิดชอบ ในด้านเผยแพร่ในปีนั้นสมาชิกส่วนน้อยลงมิตัวยังไม่ถึงเวลาและต้องคอย “โอกาสข้างหน้า” ครั้นถึงปี 1825 ถือว่าได้โอกาสเหมาะสมแล้ว คริสตจักรเพรสไบทีเรียนเมธอดิสต์แตกต่างกับคริสตจักรอื่น ๆ ที่เห็นว่าการเผยแพร่ต่างประเทศเป็นกิจการของคริสตจักรทั้งหมดหาใช่สมาคมมิซชันนารีพิเศษบางคณะไม่

เหตุการณ์ทั้งหลายอุบัติขึ้นในอังกฤษเป็นแห่งแรก ทั้งนี้ย่อมเห็นได้ง่าย การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้อังกฤษกลายเป็น “โรงงานของโลก” ต้องทำให้ชีวิตประจำวันของพลเมือง ติดต่อกัมพันธ์กับนานาชาติทั่วโลกบรรดาคริสเตียนอังกฤษอาจจะได้ยินเสียงเรียกร้อง “จงออกไปทั่วโลก” ถ้าการตอบสนองต้องจัดตั้งสมาคมและรวบรวมทุนทรัพย์แล้ว การปฏิวัติอุตสาหกรรมก็ยิ่งความสะดวกให้มาก ในการทำไร้ไถนาเกษตรกรรมทั้งชาวนาและลูกจ้างได้รับผลตอบแทนคือ พืชผล ส่วนสังคมอุตสาหกรรมได้กำไรและค่าจ้างเป็นเงิน มีสมาคมต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายถึง 279 สมาคม ระหว่าง 1800 ถึง 1850 ในกรุงลอนดอนมีเงินทุนหมุนเวียนซึ่งเรียไร้ได้สะดวก แต่ชีวิตในอังกฤษนั้นก็มิใช่จะร่ำรวยหรือสะดวกสบายตลอดไป ขณะนั้นก็ยังมีคน ๆ อยู่ และอนาคตเหมือนจะมีคนเพราะมีการปฏิบัติ ความเสื่อมด้านศาสนาและสงคราม การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสปี 1789 ก็ได้คุกคามระบอบการปกครองแต่ดั้งเดิมโดยทั่วไปครั้นถึงปี 1793 (ขณะที่คารย์เดินทางไปอินเดีย) รัฐบาลฝรั่งเศสก็ประกาศเลิกศาสนาคริสเตียน ในปี 1804 (จัดตั้งสมาคมพระคริสตธรรมอังกฤษและต่างประเทศ) นโปเลียน ชุมนุมพล 20,000 ที่ช่องแคบเตรียมนุกเกาะอังกฤษ ผู้จัดตั้งสมาคมพระคริสตธรรมประกาศว่า

“แม้สมาคมจะตั้งขึ้นไม่ถูกต้องตามกาลสมัย แต่สมาคมก็คงไม่ถึงกับต้องล้ม จึงควรจะถือโอกาสในขณะนี้เท่านั้นที่แน่นอน”

นี่คือน้ำใจอันเรียกว่า น้ำใจคริสเตียน ซึ่งกระทำให้มีชัยในยุคนั้น

2. อเมริกาเหนือ

เหตุการณ์ในบริเทนนันได้เร้าใจอเมริกันนัก แต่การตื่นตัวของอเมริกาก็มีส่วนช่วยอยู่ด้วย ควรจะพิจารณาคณะคองกริเกชันเนลในนิวอิงแลนด์เป็นห่วงแรก ในปี 1806 มีนักศึกษา 4 คน ไปติดพายุลใหญ่พากันไปหลบอยู่ที่หลังกองฟาง ทั้งสี่คนจับมือกันแน่นกล่าวว่า “ถ้าตั้งใจเราต้องทำได้” เขาตั้งใจจะทำการประกาศพระศาสนา การพบกัน “ที่กองฟาง” นี้เองได้เกิดเป็นสมาคมขึ้น ปีต่อมา นักศึกษาที่กล่าวถึงนี้และคนอื่น ๆ อีกไปพิจารณาตนเพื่อการเผยแพร่ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดในขณะนั้นรับพวกเขา คณะคองกริเกชันเนลจัดตั้งเป็นสภากรรมาธิการอเมริกันเพื่อการเผยแพร่ในต่างประเทศ (American Board of Commissioners for Foreign Mission, A.B.F.M.) ในปี 1810

อดินราม จัดสัน อยู่ในกลุ่มนักศึกษาพวกนี้ได้รับแต่งตั้งจากคณะคองกริเกชันเนลเป็นมิชชันนารี ได้เดินทางเรือไปอินเดียในปี 1813 อดินราม จัดสัน บรรณาธิการที่จะร่วมงานกับท่านคาร์เย จึงศึกษาหลักการคณะแบ็บติสต์ และได้รับหลักการของคณะนี้ จึงขอลาออกจาก A.B.C.F.M. และได้ขอร้องให้คณะแบ็บติสต์อเมริกัน (A.B.M.U.) ขึ้น นับว่าเป็นครั้งที่สองที่มีผู้เสนอตัวเข้าทำงานเผยแพร่ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดมีคณะเผยแพร่ขึ้นมาในนิยายใหญ่

การที่คณะมิชชันนารี อเมริกัน เกิดขึ้น ภายหลัง และยังเป็นสมาคมเล็ก ๆ นั้น ไม่น่าแปลกเลยที่นำแปลกใจก็คือชาวอเมริกันมีส่วนในการฟื้นฟูและจัดตั้งคณะต่าง ๆ นับแต่ปี 1790 ถึง 1850 ประเทศสหรัฐนอกจากจะเป็นประเทศใหม่แล้วยังเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนา ขณะนั้นกำลังแผ่อาณาเขต มีดินแดนขยายออกไป (จากกลุ่มแม่น้ำมิสซิสซิปปีไปทางทิศตะวันตกจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิก) จำนวนพลเมืองก็เพิ่มขึ้น (มีคนอพยพจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรป) อย่างรวดเร็วกว่าแต่ก่อนคริสตจักรจะแผ่ไปทางตะวันตก เพียงพอกับจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นได้หรือไม่ดูเหมือนจำเป็นต้องทำงานคล้ายกับประกาศแก่ชาวต่างด้าวคือประกาศแก่อเมริกันอินเดียนและนิโกร คริสตจักรอเมริกันก็แสดงความสามารถประกาศพระศาสนาแก่พวกเหล่านี้ทั้งหมด และทำการอย่างอื่นได้ด้วย

3. ในยุโรป

การฟื้นฟูพระศาสนา ของอังกฤษ นั้นเป็นเหตุให้คณะไพเอติและโมเรเวียนในทวีปยุโรปเริ่มไหวตัวขึ้นอีก และมีเหตุการณ์สองตอนเกิดขึ้นก่อนสงครามโปเลียนสงบ เหตุการณ์แรกนั้นมีนายแพทย์ ชาวสอแลนดาผู้หนึ่งชื่อแวนเดอร์เคมพ์ ซึ่งเชี่ยวชาญในเรื่องศาสนา จนกระทั่งถึงปี 1791 เมื่อเกิด

อุบัติเหตุเรือล่ม ภรรยาและบุตรจมน้ำตายต่อหน้าเขาได้รับความโศกเศร้านี้โดยคิดว่าคงเป็นเพราะพระเจ้าทรงลงโทษ จึงรู้สึกความบาปผิดแล้วก็เกิดความสงบใจ ดังนั้นเขาจึงอุทิศตน สมัยครั้งเข้าสมาคมมิชชันนารีลอนดอนซึ่งเพิ่มจัดตั้งขึ้นมา และได้รับเป็นผู้เบิกทางในแอฟริกาใต้ ก่อนไปได้ช่วยแต่งตั้งสมาคมมิชชันนารีฮอลันดา เหตุการณ์ที่สองเกิดขึ้นในเบอร์ลิน “คุณพ่อ” เยนิก เป็นศาสนาจารย์มาตั้งแต่ปี 1779 ท่านมีความประทับใจในการที่มีสมาคมมิชชันนารีลอนดอน สมาคมเชมิชชันนารี และสมาคมมิชชันนารีฮอลันดา สมาคมเชมิชชันนารี และสมาคมมิชชันนารีฮอลันดา จึงได้ตั้งโรงเรียนสอนพวกมิชชันนารีขึ้น นับตั้งแต่ปี 1800 จนกระทั่งท่านถึงแก่กรรมในปี 1827 โรงเรียนที่เบอร์ลินนี้ได้อบรม ชายหนุ่มถึง 80 คน บางคนได้กลายเป็นผู้เบิกทางที่สำคัญที่สุดของสมาคมเผยแพร่อังกฤษและฮอลันดา

อิทธิพลของสมาคมมิชชันนารี L.M.S. และ B. และ F.B.S. ทั้งตัวอย่างของท่านเยนิกทำให้จัดตั้งสมาคมรวมคณะเรียกว่า เบเชลอีแวนเจลิสต์ มิชชันนารีในปี 1815 สมาคมมิชชันนารี เบเชลอีแวนเจลิสต์มีคณะหลายคณะให้การสนับสนุน คณะทั้งหลายเหล่านี้ต่อมาได้กลายเป็นคณะเรนิชคณะไลป์ซิก และคณะเยอรมันเหนือ อังกฤษและเบเชลเป็นมูลเหตุจูงใจให้สมาคมมิชชันนารีปารีสอีแวนเจลิสต์อุบัติขึ้นในปี 1822 ส่วนสมาคมมิชชันนารีเดนมาร์กอุบัติขึ้นในปี 1821 และสมาคมมิชชันนารีนอร์เวย์ในปี 1842 เยอรมันมีอิทธิพลเหนือคณะลูเธอรันในสแกนดิเนเวีย จึงทำให้เกิดมีสมาคมเดนมาร์ก (1821) และนอร์เวย์ (1842) ซึ่งเยอรมันมีอิทธิพลอยู่มากจนได้เกิดเป็นสมาคมดังกล่าว บรรดาสมาคมที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ต่างก็เริ่มดำเนินงานโดยเร็ว ต่อไปนี้เป็นบัญชีรายชื่อประเทศต่าง ๆ พร้อมทั้งปีที่มิชชันนารีโปรเตสแตนต์เข้ามาทำงานเป็นล่ำเป็นสัน ภายหลังปี 1790 นั้นมิชชันนารีเพิ่มขึ้นอีกมากในประเทศที่งานเริ่มมาก่อนหน้านี้ เราจะกล่าวเริ่มจากตะวันออกไปทางตะวันตก หยิบยกแต่เพียงบางประเทศ

บริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้

ออสเตรเลีย	1788
หมู่เกาะเล็กเกาะน้อยในมหาสมุทรแปซิฟิก	1796
ชวา	1812
นิวซีแลนด์	1814
สุมาตรา	1834
บอร์เนียว	1835

เรื่องซามูเอลมาสเดนในทวีปออสเตรเลีย นั้น ชาวผิวขาวที่เข้าไปอยู่พวกแรกเป็นนักโทษชาวอังกฤษ เมื่อ ปี 1802 คือ ซามูเอลมาสเดนรับเป็นศาสนาจารย์ เมื่อท่านกลับไปเยี่ยมบ้านที่อังกฤษในปี

1809 นั้นได้นำขนแกะตัวอย่างจากออสเตรเลียไปด้วย จากกลับได้นำแกะพันธุ์เมอร์โนมาออสเตรเลีย เรียกว่าท่านเป็นผู้บุกเบิกทางอาชีพค้าขนแกะ เช่นเดียวกับบุกเบิกทางแก่คริสตจักรอัครกฤษ ท่านได้นำคำมั่นสัญญาจากสมาคม ซี.เอ็ม.เอส. มาแจ้งว่าสมาคมจะพยายามส่งเสริมการเผยแพร่ในนิวซีแลนด์ ท่านได้พบพวกเมอร์และยกย่องสติปัญญาความเป็นลูกผู้ชายของชนเผ่านี้ คณะมิชชันนารีนี้เริ่มงานในปี 1814 ก่อนหน้าที่ชาวผิวขาวจะอพยพเข้าไป

ส่วนท่านคารีย์นั้นได้รับความเข้าใจจากหนังสือเรื่องการเดินทางของกัปตันคุกมาก ท่านตั้งใจจะเดินทางไปยังหมู่เกาะต่าง ๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิก ไม่ใช่จะไปอินเดีย สมาคมมิชชันนารีลอนดอนก็เลือกเอาบริเวณนี้เป็นที่ประกาศพระศาสนาแห่งแรกในปี 1796/ ไม่ใช่ก็มีคณะมิชชันนารีอื่น ๆ ทอยยกกันไป ครั้นถึงปี 1798 มิชชันนารีของสมาคมลอนดอนสามคนถูกฆ่าตาย นับเป็นพวกแรกที่ตายเพื่อพระศาสนาในขบวนการแผนใหม่ ชาวยุโรปที่เข้าไปยังเกาะเหล่านี้ ทั้งที่เป็นพ่อค้าหรือผู้อพยพที่ดี ต่างก็นำเอาทั้งความดีและความชั่วเข้าไปด้วย บรรดามิชชันนารีได้ให้ความช่วยเหลือชาวเกาะเป็นอย่างดี ให้นำพ้นจากการถูกขูดรีดขณะที่วัฒนธรรมเก่าแก่กำลังสลายตัว มิชชันนารีให้การศึกษาเล่าเรียนจนอ่านออกเขียนได้ตลอดจนการรักษาพยาบาล ด้วยศีลธรรมของชาวคริสเตียนและพระศาสนานั่นเอง เท่ากับนำเอาวัฒนธรรมมาสู่เกาะ ดังนั้นชาวเกาะจึงเกิดความเลื่อมใส และมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่พระศาสนาด้วย

ในเอเชียตะวันออก

อินเดีย	1706
ลังกา	1804
พม่า	1806
จีน	1807
มลายู	1818
มองโกเลีย	1819
ไทย	1828 (ดูประวัติศาสตร์โปรเตสแตนต์ในประเทศไทย)

ในบทที่หนึ่งได้กล่าวถึงเหตุการณ์สี่ตอนแล้ว แต่เหตุการณ์สามตอนเกิดขึ้นในเอเชีย ตะวันออก ในตอนที่ 4 นั้นได้กล่าวถึงเหลียงฟา ซึ่งโรเบิร์ต มอร์ริสัน ผู้บุกเบิกทางลัทธิโปรเตสแตนต์ได้แต่งตั้งเป็นศาสนาจารย์ สมาคมมิชชันนารีลอนดอนส่งมอร์ริสันไปประเทศจีนในปี 1807 เพื่อแปลพระคัมภีร์อันภารกิจเช่นนี้ลำบากยิ่ง (ประเทศจีนจำกัดชนต่างชาติเข้ามาแก้ อันเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสมาตั้งแต่ปี 1557 นับถือคาทอลิกอย่างเคร่งครัด) แต่ชาวต่างด้าวอาจจะไปอยู่บ้านริมฝั่งแม่น้ำนอก กำแพงเมือง กวางตุ้งได้เป็นการชั่วคราวในระหว่างสองสามเดือนที่ทำการค้าขาย ผู้ใดสอนภาษาจีนให้คนต่างด้าว

และพิมพ์หนังสือของต่างด้าวจะได้รับโทษทางอาญา มอริสันมาถึงเมืองกวางตุ้ง โดยความช่วยเหลือจากพวกพ่อค้าอเมริกัน มีชาวจีนสองคนเสี่ยงชีวิตของตนสอนท่านให้เรียนภาษาจีน ท่านได้เริ่มงานที่ละชั้นจากงานเล็ก ๆ แต่ทว่ามิได้มีแผนการใหญ่โต แม้จะมีคนมารับบัพติศมาเพียง 10 คน ในเวลา 25 ปี ท่านมอริสันก็เรียกร้องให้มีการประกาศพระศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศญี่ปุ่นด้วย โดยความร่วมมือระหว่างคณะมิชชันนารีทั้งยุโรปและอเมริกาไม่ว่าหญิงหรือชาย ให้ตั้งโรงพิมพ์ วิทยาลัยรับนักศึกษาทั้งชาวตะวันออกและตะวันตกเพื่อแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ท่านแปลพระคัมภีร์แล้วเสร็จในปี 1818 แต่งพจนานุกรมและไวยากรณ์จีน เพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในเมื่อมีโอกาสดียิ่งขึ้น

ในประเทศอินเดียได้มีมิชชันนารี มาทำการ เผยแพร่มากกว่า ที่อื่นจะกล่าวถึงมิชชันนารีในอินเดียสองท่านต่อไป

ท่านคาร์เธย์เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมมิชชันนารีอังกฤษ ดังได้กล่าวมาแล้วไปถึงอินเดียในปี 1793 ความปรารถนาของท่านคือให้ “แปลพระคัมภีร์ทุกภาษาสำหรับเอเชียตะวันออก” โดยมีชาวอังกฤษสองคนและอินเดียหลายคนช่วย งานนี้ลุ่ล่งไปอย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ คณะนี้ได้แปลพระคัมภีร์ทั้งเล่มออกเป็น 6 ภาษา พันธสัญญาใหม่ 23 ภาษาและบางตอนอีกสิบภาษา รวมทั้งสิ้น 39 ภาษาด้วยกัน คณะนี้ทำงานด้วยกันภายในชั่วชีวิตเดียวได้แปลพระคัมภีร์ออกตั้งหลายภาษา มากกว่าการแปลของคริสตจักรทั้งหมดในสิบเจ็ดศตวรรษก่อนหน้า

อเล็กซานเดอร์ คัพฟ์ เป็นมิชชันนารีคนแรกของคริสตจักรสก็อตแลนด์ มาถึงเมืองกัลกัตตาเมื่อปี 1830 ท่านได้นำการศึกษาซึ่งมีแก่นแท้คือคริสตศาสนามาให้ชาวเมือง ผู้นำของศาสนาฮินดูปฏิรูปชื่อรามโมฮันรอย ได้มาเป็นมิตรกับท่าน รอยสนับสนุนความคิดที่จะจัดตั้งโรงเรียนสอนทุกวิชาเป็นภาษาอังกฤษ วิทยาการตะวันตกและพันธสัญญาใหม่ เพราะเชื่อว่าวิทยาการเหล่านี้จะช่วยการปฏิรูปของเขา ดังนั้นโรงเรียนของท่านอเล็กซานเดอร์ คัพฟ์ จึงได้เจริญขึ้น แต่มีคนมานับถือคริสตศาสนาเพียง 36 คน ล้วนแต่มาจากตระกูลผู้ดีจึงเป็นผู้นำในศาสนาคริสต์นิกายใหม่ ให้กำเนิดเป็นครอบครัวคริสเตียนในสมัยต่อมา สก็อตได้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในเมืองบอมเบย์ มัทราสและนาคปุระ เช่นเดียวกับการกระทำของท่านคัพฟ์เร้าใจมิชชันนารีอื่น ๆ ทั่วไป คัพฟ์คิดถึงเรื่องการศึกษาไม่เหมือนรอยที่คิดว่าการศึกษาจะช่วยการปฏิรูปศาสนาฮินดู แต่เหมือนเป็นดินระเบิดทำลายศาสนาฮินดู รอยรู้จักอินเดียดีกว่า ไม่มีอะไรระเบิดตามขึ้นมา แต่ศาสนาคริสต์นิกายใหม่เป็นเสมือนเชื้อที่ทำให้เป้งฟูขึ้น

ในเอเชียตะวันตก

ตุรกี	1820
ปาเลสไตน์	1821
ซีเรีย	1823

อียิปต์	1825
อิรัก	1830
เปอร์เซีย (อิหร่าน)	1833

ยังมีบุคคลหนึ่งซึ่งปฏิบัติงานได้ผลดีมากในระยะเวลาเพียงหกปีในดินแดนมุสลิมเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นต่อมา เสนรี มาร์ติน มาอินเดียเมื่อปี 1806 เพื่อเป็นศาสนาจารย์ประจำบริษัทอีสต์อินเดีย ท่านได้ศึกษาภาษาฮินดูจนรอบรู้ภายในเวลาสี่ปี สามารถแปลพันธสัญญาใหม่ได้และแก้ไขฉบับภาษาอาหรับและเปอร์เซีย ต่อมาท่านล้มป่วยลง แพทย์แนะนำให้ไปที่ยวทางทะเล จึงถือโอกาสนี้เดินทางไปสู่อิหร่าน เริ่มปรับปรุงการแปลหนังสือ โดยได้รับความร่วมมือจากบรรดาผู้คงแก่เรียนท่านปรารถนาให้พันธสัญญาใหม่แพร่หลายทั่วดินแดนมุสลิม ตั้งแต่จีนตะวันตกจนถึงแอฟริกาเหนือ ท่านได้วิสาสะกับบรรดาผู้นำมุสลิมทั้งหลายและเขารู้สึกซาบซึ้งในความรู้และจิตใจอันงามของท่าน ท่านได้ปรับปรุงพันธสัญญาใหม่ ฉบับภาษาเปอร์เซีย แล้วนำขึ้นทูลเกล้าถวายพระมหากษัตริย์และพระราชโอรส ในประเทศอิหร่านนี้ท่านได้ให้บัณฑิตมาแก่ผู้เลื่อมใสคนหนึ่ง ท่านล้มเจ็บลงอีกครั้งหนึ่ง จึงเดินทางกลับอังกฤษแต่ถึงแก่กรรมที่ประเทศตุรกีในปี 1821

ในทวีปแอฟริกา

เซียร์ราลีโอน	1793
แอฟริกาใต้	1799
มาดากาสการ์	1818
แกมเบีย	1821
อีแควดอเรียของฝรั่งเศส	1821
โกลด์โคสต์ (กานา)	1828
ไลบีเรีย	1833
เคนยา	1840
ไนจีเรีย	1841
ดาโฮเม	1847

เราได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสังฆราชนิโกรคนแรก คือท่านโครเชอร์ ในแอฟริกา ตะวันออกนั้นท่านโจนาธาน ลุดวิก คราฟท์ได้ชื่อว่าเป็นชาวยุโรปคนแรกที่ได้ไปถึงและได้เห็นหิมะบนยอดเขา กิลิแมนจาโรท่านเป็นผู้สนับสนุนให้ตั้งสถานีประกาศพระศาสนาติดต่อกันเป็นลูกโซ่ข้ามทวีปแอฟริกา เพื่อสกัดกั้นอิทธิพลของศาสนาอิสลามซึ่งกำลังจะแพร่มาจากทางภาคเหนือ ในระหว่างปี 1839 ถึง 1843 ท่านพยายามจะจัดตั้งคณะมิชชันนารีขึ้นทางชายฝั่งโอบภาคใต้ ถ้าหากสำเร็จแล้วก็คงจะเป็น

ความมหัศจรรย์ยิ่งในการรวมมิชชันนารี ท่านเป็นชาวเยอรมันคณะลูเธอรัน ได้รับการศึกษาจาก มิชชันนารีเบเซล ขณะนั้นเป็นมิชชันนารี (C.M.S.) ท่านได้เดินทางมาช่วยคริสตจักรเก่าแก่ในประเทศ อีธิโอเปีย แต่เมื่อไม่สามารถจะทำต่อไปได้ จึงเริ่มทำงานใหม่ที่มอมบาซา ในเวลาต่อมาอีกสองเดือน บุตรภรรยาของท่านก็ตายหมด อันทวีปแอฟริกา นั้นทางทิศตะวันออกและตะวันตกเป็นแดนตายของ มิชชันนารีหลายคนทีเดียว ทำให้งานเผยแผ่เป็นไปได้โดยล่าช้า แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิมีผู้อสาเข้ามาเรื่อย ๆ ดังที่ท่านคราฟท์บันทึกไว้ว่า “ความสำเร็จของคริสตจักรนั้น ได้มาโดยข้ามหลุมฝังศพของสมาชิก”

ในปี 1818 มิชชันนารีลอนดอน (L.M.S.) ไปมาดากาสการ์ มิชชันนารีคณะนี้ได้รับการต้อนรับ เพราะสอนวิธีอ่านเขียนหนังสือ พิมพ์หนังสือและตั้งโรงเรียนและวิชาชีพ ในปี 1836 พระราชินีสั่งขับไล่พวกมิชชันนารีและยกเลิกพระคริสตธรรมที่เพิ่งพิมพ์ขึ้นใหม่ ๆ ให้พวกคริสเตียนกลับไปนับถือ ประเพณีของบรรพบุรุษตามเดิม คริสเตียนถูกโบยตี ถูกจับตัวเป็นทาส ถูกโยนลงเหว แทะด้วยหอก เผา ทั้งเป็น และถูกตรึง แต่คริสเตียนพวกแรกนี้ก็มีชีวิตอยู่ยืนนาน ถึงจะไม่มีมิชชันนารีอยู่ด้วยแม้พระ คริสตธรรมคัมภีร์ก็มีเฉพาะที่เก็บซ่อนไว้ การศึกษาก็มีผู้นำไม่กี่คน คริสเตียนถูกฆ่าตายหลาย พันคน ถึงปี 1861 พระราชินีสิ้นพระชนม์แล้ว พวกคริสเตียนที่ยังเหลืออยู่ได้เพิ่มจำนวนขึ้นถึง 20 เท่า แทนที่จะสูญหายไป ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นว่า โลกหิตของคริสเตียนเปรียบเสมือนเมล็ดพืชอันนับวัน แต่จะงอกงาม เรื่อยไป เช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาแล้วในฝั่งแอฟริกาเหนือในสมัยศตวรรษที่สอง

ทวีปอเมริกา มีหมู่เกาะอินเดียตะวันตกและเม็กซิโกกลาง 1712

กรีนแลนด์ 1721

ในปี 1824 จอน สมิธ ซึ่งเป็นมิชชันนารีของสมาคมมิชชันนารีลอนดอน (L.M.S.) ถูกพิพากษา ตัดสินประหารชีวิตและตายในเรือนจำสาเหตุเนื่องจากเขาสนับสนุนสิทธิของพวกทาสที่ก่อการจลาจล ขึ้น ความตายของท่านเป็นตัวอย่างให้เห็นความระแวงสงสัย ความทารุณโหดร้ายทั้งหลายซึ่งพวก มิชชันนารีต้องเผชิญในท้องถิ่นที่ขึ้นกับอังกฤษมีการประกาศเลิกทาสเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 1834 แต่ ก็ยังกลัวพวกจะก่อความวุ่นวายกันอยู่มาก มิชชันนารีคณะเมธอดิสต์ผู้หนึ่งได้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ที่อันติกว่าว่า

“ในคืนวันที่ 31 กรกฎาคม พวกเรามีการเฝ้านมัสการในห้องประชุมทุกแห่ง เป็นการประชุม ใหญ่ครั้งสำคัญ อีกสองนาทีก่อนเที่ยงคืน ข้าพเจ้าขอร้องให้นิโกรผู้จะได้รับอิสรภาพ และมิตรสหายที่ ชอบความอิสระให้คุกเข่าลง พวกแรกคือทาสนิโกรนั้นจะได้รับอิสระจากพระหัตถ์ของพระเจ้า พวกที่ สองก็จะสมปรารถนาในสิ่งที่หวังไว้โดยฤทธิ์อำนาจของพระเจ้า ครั้นนาฬิกาตีบอกเวลา 24.00 น. ข้าพเจ้าอุทานออกมาว่า วันที่ 1 สิงหาคมแล้ว ท่านทั้งหลายได้เป็นอิสระนับแต่บัดนี้เป็นต้นไป เสีย

ร้องให้ดังขึ้นปนกับเสียงร้องว่า “รังสีความยิ่งใหญ่มีแค่พระเจ้าเกิด” และอะไรทำนองนี้ เราช้องเพลง “สรรเสริญพระเจ้าผู้อำนวยพร”

เราควรพิจารณาข้อความที่อ้างมาแล้วนี้คือ “แปลพระคัมภีร์ทุกภาษา” “พระคัมภีร์สำหรับ เอเชียตะวันออก” “การศึกษาซึ่งมีแก่นแท้คือคริสตศาสนา” “พันธสัญญาใหม่ทั่วดินแดนมุสลิม” “สถานประกาศพระศาสนาข้ามทวีปแอฟริกา” “เป็นแดนตายของมิชชันนารี” การเริ่มต้นในแต่ละประเทศนั้นดำเนินการเพียงเล็กน้อย แต่แผนการนั้นใหญ่โตยิ่งนัก

บทที่ 5 รุดหน้าในตะวันออก (ค.ศ. 1858-1914)

ปี 1857 เรียกกันว่า “ปีอัศจรรย์” คริสต์ศาสนายายแพร่ออกไปเพราะในสี่ประเทศใหญ่ ๆ ได้เปิดโอกาสให้อย่างกว้างขวาง

1. ในประเทศอินเดีย สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียทรงมีประกาศพระบรมราชานุญาตในการถือศาสนาอย่างเสรี
2. ในประเทศจีน ชาวต่างประเทศไปอาศัยอยู่ได้หลายเมืองและท่องเที่ยวได้ทั่วประเทศ
3. ในประเทศญี่ปุ่น เลิกนโยบาย อยู่โดดเดี่ยวซึ่งปฏิบัติกันมาถึงสองศตวรรษแล้ว
4. ในทวีปแอฟริกา ลิฟวิงสโตนเดินทางไปแอฟริกาเป็นครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1858-1863) เบิกทางเข้าไปยังใจกลางทวีป

สำหรับทวีปแอฟริกา นั้นจะได้กล่าวถึงในบทที่ 6 ต่อไป ส่วนในบทนี้จะกล่าวถึงสามประเทศในเอเชียตามลำดับ

1. อินเดีย

อังกฤษเข้าปกครอง อินเดียโดยตั้ง บริษัท อีสต์อินเดีย ตั้งแต่ปี 1757 ถึง 1857 นโยบายทางด้านศาสนาก็ยังมีได้ดำเนินไปอย่างจริงจังเป็นแต่เพียงให้เจ้าผู้ครองนครทำนุบำรุงศาสนาของอินเดีย และไม่สนับสนุนมิชชันนารี โดยถือว่าเป็นฝ่ายก่อกวนสันติสุขในประเทศ ในปี 1813 ท่านวิลเบอร์พอร์สแสดงมติของคริสตศาสนิกชนในรัฐสภาประเทศอังกฤษจึงเพิ่มเติมข้อความในกฎบัญญัติของบริษัทอีสต์อินเดีย รับรองสิทธิของมิชชันนารีที่จะเข้าไปในอินเดีย ครั้นถึงปี 1838 รัฐสภาอังกฤษห้ามมิให้บริษัทอุปถัมภ์ศาสนาฮินดู และศาสนาอิสลาม

ในปี 1857 เกิดกบฏในอินเดีย ทหารอินเดียของบริษัทอีสต์อินเดียตอนเหนือก่อการกบฏขึ้น โดยเหตุนี้เองอังกฤษจึงเพิกถอนการปกครองของบริษัท และรัฐบาลอังกฤษเข้ารับผิดชอบปกครองอินเดียโดยตรง สมเด็จพระบรมราชินีวิกตอเรียทรงประกาศเมื่อเริ่มการปกครองด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“เราทั้งหลายยึดถือความจริงแห่งคริสตศาสนา เรามีปรารถนาจะบังคับให้ประชาชนเชื่อถือตามเรา จึงไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดได้รับความดีความชอบ หรือถูกเบียดเบียน ถูกจำกัดคุณสมบัติเพราะการนับถือศาสนาหนึ่งศาสนาใด”

ข้อความสัญญาประกาศในประกาศในประโยคแรกนั้นกล่าวกันว่า สมเด็จพระบรมราชินีทรงเขียนเพิ่มเติมด้วยพระองค์เอง

การที่สมเด็จพระบรมราชินีมีพระราชเสาวนีย์ครั้งนี้เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาอันมีมานานแล้ว คริสต์ศาสนิกชนย่อมแสดงศรัทธาในคริสต์ศาสนาได้โดยไม่ต้องบังคับผู้อื่น นับแต่ปี ค.ศ. 1858 เป็นต้นมา อินเดียก็ได้รับเสรีภาพในการถือศาสนา

2. ประเทศจีน

พ่อค้าต่างด้าวได้รับอนุญาตให้อยู่เฉพาะในเมืองมาเก๊า และกำหนดเขตให้ในกวางตุ้ง จีนมีพลเมืองถึงหนึ่งในห้าของพลโลก ฝ่ายอังกฤษทนต่อไปอีกไม่ได้ จึงทำสงคราม (ปี 1839-42) บังคับจีนให้อนุญาตค้าขายให้มากขึ้น รวมทั้งการค้าฝิ่น ซึ่งอังกฤษนำมาจากอินเดียอังกฤษได้ฮ่องกง ส่วนกวางตุ้ง อามอย ฟูเจา 닝โป และเซี่ยงไฮ้ก็ได้เปิดรับชาวต่างประเทศเข้าอยู่อาศัยได้ สงครามครั้งที่สองยุติลงโดยสนธิสัญญาปี 1857 สนธิสัญญานี้เปิดเมืองท่าหลายแห่งเรียงเป็นลำดับขึ้นไปทางเหนือจนถึงแมนจูเรีย และตามลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงถึงเมืองฮั่นเก๊า ชาวต่างด้าวได้รับสิทธิที่จะท่องเที่ยวไปได้ และรัฐบาลจีนสัญญายอมให้เผยแพร่คริสต์ศาสนา ประชาชนอื่น ๆ ในยุโรปและในอเมริกาก็พากันถือสิทธินี้

3. ประเทศญี่ปุ่น

ปี ค.ศ. 1639 ญี่ปุ่นประกาศตนเป็นประเทศโดดเดี่ยว ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับนานาชาติ ทั้งนี้เพื่อกวางไส้มิให้คริสต์ศาสนาเข้าไปในประเทศตน แต่การอยู่โดดเดี่ยวของญี่ปุ่นนี้ก็มิได้เป็นไปโดยราบรื่น ใน ค.ศ. 1854 เรือรบอเมริกันสี่ลำแล่นเข้ามายังอ่าวโตเกียว ผลลัพธ์ก็คือญี่ปุ่นได้ทำสัญญากับสหรัฐอเมริกาในปี 1858 และกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ ทั้งนี้หมายความว่า ญี่ปุ่นเข้าสู่โลกสมัยใหม่แล้ว ญี่ปุ่นเป็นชาติตะวันออกชาติแรกที่ดำเนินตามรอยตะวันตก และได้กลายเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่ง

จะได้พิจารณาต่อไปว่าโอกาสใหม่เหล่านี้อำนวยประโยชน์อย่างไรในระหว่างปี 1858 ถึงปี 1914 เอาประเทศหลังจากสามประเทศมาพิจารณาก่อน และจะกล่าวถึงประเทศตะวันออกอื่น ๆ ต่อไป

ประเทศญี่ปุ่น

ใน ค.ศ. 1868 ญี่ปุ่นตัดสินใจยอมรับอารยธรรมแผนใหม่ ได้เริ่มสร้างกองทัพเรือ กองทัพบก รัฐสภา ประมวลกฎหมาย การศึกษาแผนใหม่ การแพทย์ และอุตสาหกรรมเครื่องจักร ประเทศอังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส ให้แบบอย่างแก่ญี่ปุ่นหลายอย่าง แต่อิทธิพลจากวัฒนธรรมอเมริกามีส่วนสำคัญมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากพวกมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ ซึ่งมาจากอเมริกาเหนือร้อยละ 75 จึงมีปัญหว่าญี่ปุ่นไม่ควรรับเอาแต่เพียงอารยธรรมตะวันตกเท่านั้น อาจจะได้รับเอาพระศาสนาซึ่งเป็นรากฐานของอารยธรรมตะวันตกด้วยเช่นนั้นหรือ ในปี 1877 รัฐบาลถือเอาวันอาทิตย์เป็นวันหยุดงาน

ทั่วไป และในปี 1881 มีบุคคลชั้นนำของญี่ปุ่นผู้หนึ่งเสนอโดยเปิดเผยว่า ประเทศญี่ปุ่นควรรับ คริสตศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เมื่อสิบปีก่อนหน้านั้นในประเทศญี่ปุ่นมีคริสตศาสนิกชนเพียงสิบคน เท่านั้น ครั้นถึงสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ก็ย่อมมีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้น

มิชชันนารีพวกแรกมาถึงประเทศญี่ปุ่นในปี 1859 เป็นชาวอเมริกันทั้งสองคน คือ ซี.เอ็ม. วิลเลียม แห่งคริสตจักรอีพิสโคปัล และ เจ.ซี.เฮบเบิน ซึ่งเป็นทั้งนายแพทย์และศาสนาจารย์ในคณะ เพรสไบทีเรียน แพลพระคัมภีร์ส่วนใหญ่และได้ร่วมมือกับภรรยาจัดตั้งโรงเรียนตามแบบตะวันตกขึ้น เป็นแห่งแรก รวมทั้งโรงเรียนแพทย์อีกแห่งหนึ่งด้วย

คริสเตียนชาวญี่ปุ่นคนแรกที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในสมัยแรกเริ่มคริสตศาสนาในญี่ปุ่นชื่อว่า นิชิมา (1843-1890) ท่านผู้นี้เกิดในตระกูลผู้ดี เมื่อตอนเป็นเด็กได้พบพระคัมภีร์ภาษาจีน จึงอ่านคู่มือ ข้อความว่า “ในปฐมกาลพระเจ้าเนรมิตสร้างฟ้าสวรรค์และแผ่นดินโลก” ท่านได้กล่าวว่ “พระเจ้าองค์นี้เองที่ข้าพเจ้ากำลังแสวงหา” ในปี 1864 ท่านได้ตกลงใจไปต่างประเทศทั้ง ๆ ที่เป็นการผิดกฎหมายและ เสี่ยงภัยต่อชีวิต ท่านได้ซ่อนตัวไปในเรือต่างประเทศลำหนึ่ง และได้ทำงานเป็นค่าเดินทางถึงอเมริกา ได้รับแต่งตั้งเป็นศาสนาจารย์ (คณะกองกริกเช้นแนล) แล้วเดินทางกลับประเทศญี่ปุ่นในเวลาสิบปี ต่อมา และจัดตั้งวิทยาลัยคริสเตียนขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศญี่ปุ่นชื่อ โคชิซา เพื่อทำการอบรมสั่งสอน “ไม่เฉพาะแต่วิชาวิทยาศาสตร์และความรู้ทั่วไปแต่ยังต้องการให้นักศึกษารู้จักความวิจิตรพิสดารและ มีความจริงจัง” ท่านผู้นี้มีคำขวัญว่า “ถ้ามีการศึกษาโดยให้เปล่า และคริสตจักรปกครองตนเองกระทำ ควบคู่กันไป ประเทศชาติย่อมดำรงอยู่ได้”

ในเวลาต่อมาไม่นานนัก คริสตจักรญี่ปุ่นได้เกิดขึ้น โดยรวดเร็วและคริสตจักรลัทธิของ กริกเช้นแนล มีจำนวนมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะให้คริสตจักรในท้องถิ่นปกครองตนเอง นับแต่ปี 1877 เป็นต้นมาคณะเปรสไบทีเรียน อีพิสโคเพเลียน และเมธอดิสต์ ก็ได้จัดตั้งคริสตจักรชาวญี่ปุ่นของตนขึ้น ความเข้มแข็งของคริสตจักร อยู่ที่ชาวกรุงกอบปรด้วยนักธุรกิจและปัญญาชน ในพวกปัญญาชนนั้นมี จำนวนมากเรียกตนเองว่าเป็นคริสเตียน แต่มิได้มีความเกี่ยวข้องกับคริสตจักรเท่าไรความหวังที่ว่า คริสตศาสนาจะได้เป็นศาสนา ประจำชาติ นั้นเป็นอันเลือนลางไปคริสเตียนเป็นบุคคลส่วนน้อยแต่ทวี ขึ้นรวดเร็ว ในปี 1872 มีคริสตศาสนิกชนโปรเตสแตนต์เพียงสิบคน และได้เพิ่มขึ้นเป็น 103,000 ในปี 1914 มีคาทอลิกราว 70,000 คน

ประเทศจีน

ภายหลังปี 1858 ไม่นานนัก สมาคมมิชชันนารีต่าง ๆ ก็ได้เริ่มปฏิบัติงานตามเมืองท่าใน สนธิสัญญา มีมิชชันนารีชาวอังกฤษผู้หนึ่งชื่อฮัดสัน เทเลอร์ ได้สังเกตเห็นว่าพวกโปรเตสแตนต์มัก ทำงานอยู่ตามเมืองท่าเท่านั้น จึงได้จัดตั้งมิชชันนารีภายในประเทศขึ้นในปี 1865 เป็นสมาคมที่

รวบรวมคณะต่าง ๆ (China Inland Mission) เข้าด้วยกันโดยอาศัยความเชื่อและการอธิษฐานเป็นหลัก เพื่อทำการประกาศเผยแผ่ตามมณฑลชั้นใน 11 มณฑล ตลอดถึงแคว้นมองโกเลีย จุดประสงค์เบื้องต้น ก็เพียงแต่ส่งมิชชันนารีไปให้ทั่วทุกเขตดังกล่าว เขตละ 2 คน ในปี 1866 มิชชันนารี 24 คนตามความต้องการก็เดินทางมาถึง ทำให้คณะโปรเตสแตนต์มิชชันนารีมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งในสี่ ครั้นถึงปี 1905 ซึ่งเป็นปีที่ท่านเทเลอร์ถึงแก่กรรม มิชชันนารีคณะนี้มีจำนวนมากที่สุดในประเทศจีน จากนิตยสาร รายเดือนของคณะ

มิชชันนารีนี้ชื่อ “ไซนามิลเลียน” ได้แถลงนโยบายของคณะว่า จะทำการประกาศพระกิตติคุณให้ แพร่หลายมากที่สุด

ผู้ที่ได้ชื่อว่ามีชื่อเสียงที่สุดในการปฏิบัติงานให้คณะนี้คือ ท่านศิษยาภิบาลซี ซึ่งเป็น คริสตศาสนิกในปี 1879 โดยได้รับคำสั่งสอนจากท่านเดวิด ฮิล คณะเมธอดิสต์ เพื่อนบ้านรู้สึกแปลกใจ ที่ท่านซีเป็นนักปราชญ์รอบรู้ทางวรรณคดีของขงจื้อ แต่เหตุใดจึงหันไปนับถือศาสนา “ต่างด้าว” แต่ ต่อมามิชชันนารีเห็นว่าคุณเล็กสูบฝิ่นซึ่งติดมานานแล้วได้ ทั้งยังกลับคืนดีกับครอบครัว สามารถ จับฝิ่นที่เข้าถึงร่างกายได้โดยอาศัยการอดอาหาร อธิษฐานในเวลาหลายวัน ท่านซีได้เดินทาง ตลอดเวลา 17 ปี ไปทั่วทั้งมณฑลภาคเหนือ 3 มณฑล ได้จัดตั้ง “ธรรมศาลา” ขึ้นช่วยเหลือให้คนเลิกสูบ ฝิ่น และอธิษฐานร่วมกับผู้ป่วยและที่ฝิ่น ทั้งยังได้เทศนาสั่งสอนพระศาสนาซึ่งได้ช่วยท่านให้พ้นจาก ทุกข์

คณะมิชชันนารีรุ่นแรกมุ่งหน้าไปทางคริสเตียนวรรณกรรม เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาเป็น คริสตศาสนิกชนได้รับการศึกษาเล่าเรียน มีความรู้ อย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งเพื่อให้หนังสือแพร่หลาย ไปได้ทุกแห่งหน แม้แต่ที่ ๆ พวกคนไปไม่ได้ ในสมัยใหม่นี้หนังสือเกี่ยวกับคริสตศาสนายังมี ความสำคัญอยู่ ทั้งนี้เพราะผู้คงแก่เรียนชาวจีนเป็นนักอ่านหนังสือ และบางคนเริ่มอยากรู้อยาก เห็นหนังสือวิชาการต่างประเทศ ในปี 1895 จีนแพ้สงครามญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศเล็กกว่าถึงสิบเท่า แต่ได้ กลายเป็นประเทศทันสมัยไปแล้ว การที่จีนแพ้สงครามญี่ปุ่นครั้งนี้ทำให้จีนมีความต้องการหนังสือจาก ตะวันตกมากขึ้น สมาคมคริสเตียนวรรณกรรมจีน (The Christian Literature Society for China) ซึ่ง จัดตั้งขึ้นในปี 1887 ก็ได้จัดพิมพ์หนังสือต่าง ๆ ขึ้นในเวลานั้น สมเด็จพระจักรพรรดิก็ทรงโปรดหนังสือ เหล่านี้ด้วย เป็นอิทธิพลสำคัญสำหรับพวกจีนคณะก้าวหน้า 10,000 คนซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมปฏิรูปขึ้น

แม้แต่เลขานุการของสมาคมคริสเตียนวรรณกรรมจีนชื่อ ดีโมริชาร์ด อยู่ในคณะแบพติสต์ วัลซ์ ก็ยังได้รับเชิญให้ไปเป็นที่ปรึกษาสมเด็จพระจักรพรรดิ ท่านริชาร์ดแต่งหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “คนนับล้านเปลี่ยนศาสนา” (Conversion by the Million) เรื่องนี้ทำให้นึกถึงนิตยสาร “ไซนา มิลเลียน” ดังกล่าวแล้ว แต่มีนโยบายไม่เหมือนกัน สมาคม C.I.M. นั้น สนับสนุนการประกาศพระกิตติคุณให้

แพร่หลายสำหรับสมาคมคริสเตียนวรรณกรรมมีคำขวัญ อยู่อย่างหนึ่งซึ่งตั้งความหวังไว้ว่า ถ้าผู้นำในชาติได้รับอิทธิพลจากคริสต์ศาสนาแล้วคงจะเป็นเหตุให้ชาวจีนทั้งหมดเปลี่ยนทัศนคติไปตามวิถีคริสเตียน

การปฏิรูปซึ่งสมเด็จพระจักรพรรดิหนุ่มทรงวางแผนไว้นั้น พระนางสองไทเฮา ซูสี มเหสีจักรพรรดิองค์ก่อนขัดขวางและยึดอำนาจการปกครองไว้ในปี 1898 ครั้นถึงปี 1900 มีกลุ่มชาวจีนถืออาวุธเข้าทำร้าย ชาวต่างประเทศ รวมทั้งคริสตศาสนิกชนจีน ทางภาคเหนือโดยพระนางสองไทเฮาทรงรู้เห็นเป็นใจ ในบรรดาคาชอลิกที่ถูกทำร้ายมีสังฆราช 5 รูป บาทหลวง 31 รูป นางชี 9 คนถูกฆ่าตาย ส่วนคาชอลิกชาวจีนก็ประมาณว่าถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมากราว 20,000 คน ถึง 30,000 คน ส่วนมิชชันนารีโปรเตสแตนต์นั้นตาย 186 คน รวมทั้งเด็ก 52 คน คริสตศาสนิกโปรเตสแตนต์ที่ถูกฆ่าตายเกือบ 2,000 คนบรรดาผู้สูญเสียชีวิตเหล่านี้ เหมือน กับผู้พลีชีพเพื่อ พระศาสนาในสมัยคริสตจักรเริ่มแรก เช่น ท่านศิษยาภิบาล เม็ง แห่งเปาติงฟู เมื่อทราบว่าเพื่อนร่วมงานชาวต่างประเทศกำลังตกอยู่ในอันตราย ท่านก็ได้เข้าไปในเมืองเปิดโบสถ์ และปฏิเสธไม่ยอมหนี สั่งให้บุตรชายหลบซ่อนตัวเพื่อจะได้มีชีวิตอยู่ทำงานแทนตนต่อไป ศิษยาภิบาลเม็งถูกทรมาณจนสิ้นชีวิต ในเวลาอีก 10 ปีต่อมา มีจำนวนโรมันคาชอลิกเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่า ส่วนพวกโปรเตสแตนต์เพิ่มขึ้นเป็นสามเท่า

บรรดามิชชันนารีถือเป็น โอกาสดีในการที่ประเทศจีนต้องการศึกษาแผนใหม่ จึงเปิดโรงเรียนขึ้นทั่วไป โรงเรียนเหล่านี้มีวินัยดีที่สุด ทั้งยังมีมาตรฐานสูงสุดตลอดมาจนถึงปี 1920 วิทยาลัยคริสเตียนเกิดจากโรงเรียนเหล่านี้ในเวลาต่อมา โรงเรียนของพวกโปรเตสแตนต์ 14 แห่งและของคาชอลิก 5 แห่งได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ในระยะเวลาดังกล่าวนี้ ประมาณกันว่ามึ่นักศึกษาในวิทยาลัยร้อยละ 87 ที่เป็นคริสเตียนขณะที่สำเร็จการศึกษา

การปฏิบัติในปี 1911 ได้กวาดล้างราชวงศ์แมนจูที่ถือโงกราษฎร์และเป็นราชวงศ์ต่างชาติสิ้นไป ประเทศจีนก็กลายเป็นสาธารณรัฐบิดาของการปฏิวัติคือ ดร. ซุนยัตเซ็น เดิมเป็นนายแพทย์ ได้รับการอบรมในโรงพยาบาลคริสเตียนและเวลานั้นท่านเป็นคริสเตียน คริสเตียนมีอิทธิพลเข้มแข็งในระบอบสาธารณรัฐจีนในปี 1913 คณะรัฐมนตรีได้ส่งโทรเลขไปยังข้าราชการตามมณฑลต่าง ๆ และผู้นำคริสตจักรมีใจความว่า

“ขอได้โปรดอธิษฐานเพื่อรัฐบาลซึ่งกำลังอยู่ในประชุมเพื่อรัฐบาลซึ่งได้ตั้งขึ้นใหม่ เพื่อประธานาธิบดีที่จะได้รับเลือก เพื่อรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐจีน เพื่อความร่วมมือเป็นสุข เพื่อบุคคลที่มีศีลธรรมจะได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อรัฐบาลจะได้มีรากฐานมั่นคง ขอให้เราทั้งหลายจงร่วมมือกัน”

สำนักงานข่าวรอยเตอร์ได้วิจารณ์ได้ว่า

“ครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลก ในการที่คำวิงวอนดังกล่าวนี้มาจากชาติที่มีใช้ คริสเตียน จึงเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า การปฏิบัติในประเทศจีนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง ขึ้นแล้ว”

ในปี 1858 นั้นมีคริสเตียนอยู่เพียงไม่กี่ร้อย ครั้นถึงปี 1870 มีจำนวน 12,000 คน ปี 1914 มี 500,000 คน ส่วนโรมันคาทอลิกเข้ามาสู่ประเทศจีนตั้งแต่ปี 1583 นิกายโปรเตสแตนต์เพิ่งเข้ามาเมื่อปี 1807 และได้ทวีจำนวนขึ้นรวดเร็วกว่าคาทอลิก ในสี่สิบปีทวีขึ้นสี่สิบเท่า แต่เมื่อคิดเทียบกับจำนวนพลเมืองจีนทั้งประเทศแล้ว ในจำนวนคนหนึ่งพันก็เป็นคริสเตียนเพียงหนึ่งคนเท่านั้น

ประเทศอินเดีย

ในประเทศอินเดียนั้นผิดกับประเทศอื่น ๆ คือศาสนากับสังคมแยกกันไม่ออก เมื่อตระหนักถึงเรื่องนี้ เราจึงพิจารณาจึงพวกคริสเตียนคณะซีเรียนซึ่งอยู่ทางภาคใต้เสียก่อน แล้วจึงจะหันไปพิจารณาการประกาศแก่พวกฮินดูวรรณะต่าง ๆ ตลอดจนพวกที่ได้เปลี่ยนมานับถือคริสต์ศาสนาเป็นกลุ่ม ๆ

ทางอินเดียตะวันตกเฉียงใต้มีคริสเตียนซีเรียนเป็นจำนวนหนึ่งในสามของพลเมืองทั้งหมด เป็นเวลาหลายศตวรรษแล้วที่พวกคริสเตียนซีเรียนเป็นชุมชนที่แยกตัวออกไปต่างหาก การแยกตัวออกมาเช่นนี้สามารถดำรงตนเป็นคริสเตียนอยู่ในสังคมฮินดูได้แต่ก็ขาดน้ำใจในการเผยแผ่ คริสเตียนกลุ่มนี้แบ่งออกเป็นสองพวก คือ โรมันคาทอลิก และซีเรียนออธอดอกซ์ แต่ละพวกยังแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ เมื่อสมาคมเซมิซันนารี (C.M.S.) เข้ามาช่วยเหลือในปี 1816 ได้นำเครื่องพิมพ์หนังสือเข้ามา ได้จัดตั้งโรงเรียนและวิทยาลัยศาสนาศาสตร์ แต่เป็นเหตุให้แยกเป็นคณะใหม่อีกคณะหนึ่ง นับแต่ปี 1836 ซีเรียนออธอดอกซ์พวกหนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลจากคณะมิชชันนารีทั้งหลาย ได้เรียกร้องให้มีการปฏิรูป มีการโต้แย้งกันอยู่ถึง 50 ปี คณะซีเรียนออธอดอกซ์พวกนี้จึงได้แยกตัวออก เรียกชื่อตนเองว่า คริสตจักรมาร์โธมา (ชื่ออัครทูตโธมา) นำเอาหลักการของโปรเตสแตนต์ผสมเข้ากับประเพณีซีเรียนโบราณ และประกาศเผยแผ่ด้วยความกระตือรือร้น

คณะมิชชันนารีส่วนมากมุ่งประกาศแต่เฉพาะในวรรณะสูง จึงมีผู้เข้าเชื่อจำนวนน้อย ถ้าผู้ใดเป็นคริสเตียนก็ถูกตัดขาดจากตระกูล แยกตัวออกจากสังคมเดิมไปอยู่ต่างหาก การดำเนินชีวิตอย่างโดดเดี่ยวลำบากยิ่งนัก โดยเหตุนี้เองคริสเตียนจึงต้องอาศัยคณะมิชชันนารีตลอดทั้งการประกอบอาชีพด้วย

ท่านดัลฟีได้แสดงให้เห็นว่าการให้การศึกษา นั้นเป็นวิธีที่ใช้ได้ผลดีในการติดต่อกับคนวรรณะสูง ในระหว่างที่ ค.ศ. 1857 ถึงปี 1914 งานด้านการศึกษาของคริสเตียนก้าวหน้าไปมาก มีวิทยาลัยรวมทั้งสิ้น 44 แห่ง โรงเรียนมัธยมเกือบ 300 โรงเรียน และมีเด็กในประถมศึกษาถึง 750,000 คน เริ่มแต่ปี ค.ศ. 1854 รัฐบาลให้เงินอุดหนุนแก่โรงเรียนและวิทยาลัยเอกชน ถ้าโรงเรียนและวิทยาลัยเหล่านี้ยอมให้ตรวจตราและถ้าได้รับการรับรองว่า มีมาตรฐานถึงระดับในบรรดาผู้ที่สำเร็จจากวิทยาลัยคริสเตียนที่มี

ชื่อเสียงหลายคน เช่น เค.ซี. แบนเนอรี ผู้ดำเนินการพรรคองเกรสก่อนคันธีและเนห์รู และเกือบจะ ได้รับเลือกเป็นประธานของพรรค แต่บังเอิญสุขภาพไม่ดี อีกคนหนึ่งก็คือ เค.ที.ปอล ซึ่งเป็นทนายความ ชาวทมิฬได้มีส่วนช่วยเหลือในการจัดตั้งสมาคมประกาศศาสนาภายในประเทศในปี 1905 และได้ จัดส่งมิชชันนารีชาวอินเดียไปยังห้าแคว้นด้วยกัน นอกจากนี้พวกทนายความยังมีชาวอินเดียที่เป็นครู แพทย์ พยาบาล ซึ่งมากกว่าพวกทนายความล้วนแต่สำเร็จการศึกษาจากสำนักคริสเตียน ผู้ที่หันมานับ ถือศาสนาคริสเตียนนั้นมีจำนวนน้อย แต่ผู้ที่ได้รับอิทธิพลลึกซึ้งจากคริสตศาสนาในขณะที่ยังศึกษาเล่า เรียนอยู่ในโรงเรียนและวิทยาลัยนั้นมีเป็นจำนวนมาก

คริสตศาสนาได้คลอใจให้สตรีอินเดียคนแรกดำเนินชีวิตเพื่อสาธารณประโยชน์ เธอชื่อ บัณฑิตา (นักปราชญ์) รามาไบ เธอเกิดเมื่อปี 1857 บิดาเป็นพราหมณ์สอนพระคัมภีร์ฮินดู บิดาของเธอเห็นว่าควร สอนภาษาสันสกฤตให้หญิงและชายเท่าเทียมกัน ท่านบิดาได้พาครอบครัวเดินทางจาริกแสวงบุญไปทั่ว ประเทศ จนกระทั่งปี 1879 บิดามารดาสิ้นชีวิตลงในคราวเกิดกัณดารอาหารครั้งใหญ่ บัณฑิตา รามาไบ รู้จักสภาพและความต้องการของประเทศชาติเป็นอย่างดี จึงตั้งปณิธานที่จะช่วยเหลือยกฐานะของสตรี อินเดียโดยให้เด็กลัทธิสมรสเด็ก ช่วยเหลือหญิงหม้ายอายุเยาว์ต่อผู้ความโง่เงาและการกดขี่ นานาประการ ในปี 1883 เธอเดินทางไปศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เธอได้รับความประทับใจจากการ ปฏิบัติงานแผนกสตรีแห่งคริสตจักรอังกฤษ และได้ประกาศความตั้งใจของเธอดังนี้

“ข้าพเจ้ามีความ กระจาย อยากได้สิ่งทีประเสริฐกว่าคัมภีร์ฮินดู เมื่อได้อ่านย่อหน้าบทที่ 4 แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีผู้ใดนอกจากพระเยซูคริสต์ที่จะเปลี่ยนแปลงและยกฐานะของสตรีที่ถูกกดขี่ใน ประเทศอินเดียและในประเทศอื่น ๆ ได้”

ในปี ค.ศ. 1889 เธอได้จัดตั้งสถานสงเคราะห์หญิงหม้ายอายุเยาว์ใกล้เมืองปูนา ต่อมาก็ได้จัดตั้ง สถานเลี้ยงดูเด็กกำพร้าที่ประสบความสำเร็จ การที่เธอปฏิบัติงานทั้งหลายนี้ก่อให้เกิดอิทธิพลทาง คริสตศาสนายิ่งขึ้น

มิชชันนารีรุ่นแรกมุ่งหมายเพียงสอนชาวฮินดูชั้นสูงเท่านั้น และมุ่งจะให้มีการกลับใจเป็นส่วน บุคคลเท่านั้น สภาพการณ์ของอินเดียในขณะนั้นก็คล้ายกันกับที่โคลัมบา ออกัสติน และโบนิเฟซเคย ประสบมาแล้ว เมื่อพวกสกัด พวกอังกฤษ และเยอรมันเข้าเชื้อรับบัพติศมาพร้อมกันทั้งหมู่บ้านในครั้ง หนึ่ง ๆ ในบทที่ 1 ได้กล่าวมาแล้วในปี 1806 ริงเกลทาพบกับชาวอินเดียวรรณะต่ำทางภาคใต้จำนวนร้อย หนึ่งหรือสองร้อยคน ขอเข้าเป็นคริสเตียนพร้อมกัน อีกผู้หนึ่งชื่อ ซาลส์ เรเนียสเป็นเยอรมัน (อยู่อินเดีย ตอนใต้ระหว่างปี 1814-1838) พร้อมทั้งผู้ช่วยสอนชาวอินเดียวรรณะต่ำทั้งตำบลเป็นคริสเตียน

คริสเตียนบางคนยังอยู่ในหมู่บ้านเดิมเป็นละแวกคริสเตียน บางพวกก็ไปตั้งหมู่บ้านใหม่เรียก เป็นนิคมคริสเตียน การเข้าเชื่อเป็นคริสเตียนของวรรณะฮินดูต้องถูกไล่ออกจากสังคม วรรณะต่ำเป็นคริส

เดียนทั้งกลุ่มจึงไม่ต้องออกจากสังคม การเข้าเชื่อเป็นกลุ่มนี้เองจึงกลายเป็นเรื่องใหญ่นับแต่ปี ค.ศ. 1858 เป็นต้นมา

ยกตัวอย่างเช่นปี 1873 ในแคว้นปัญจาบ มีพ่อค้าหนังสัตว์คนหนึ่งซื้อคิตต์ได้มาหามิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน เล่าให้ฟังว่ามีภรรยาอินเดียผู้หนึ่งได้สอนเขาเป็นคริสเตียน คิตต์กล่าวว่าตนไม่อาจจะอยู่ในสำนักมิชชันนารีได้ จึงขอรับบัพติศมาแล้วจะกลับไปประกอบอาชีพตามเดิมได้หรือไม่ ในไม่ช้าคิตต์ก็นำครอบครัวมารับบัพติศมาแล้วต่อมานำพ่อค้าผู้ประกอบอาชีพอย่างเดียวกันเข้ามาอีก มีคริสเตียนแบบนี้เป็นจำนวน 500 คนในปี 1864 แต่พอถึง 1914 มีคริสเตียนถึง 40,000 คนในอินเดีย แคว้นนี้

ไม่มีใครคาดหมายเลยว่า จะมีโอกาสประกาศศาสนาในท่ามกลางชนเผ่าต่าง ๆ ทางที่ราบสูงตอนเหนือแถบภูเขาฆาต และท่ามกลางพวกครึ่งมองโกลใกล้ชายแดนพม่า กลุ่มชนเล็ก ๆ ที่ยังไม่เคยได้รับอิทธิจจากอารยธรรมและศาสนาอินเดียเลย การหันมานับถือศาสนาคริสต์นิกายนี้ทั้งกลุ่มนี้ทวีจำนวนคริสเตียนนับเป็นแสน ๆ คน ศาสนาได้กลายเป็นศูนย์กลางของชีวิตสังคมระดับใหม่แล้ว

ฟังสังเกตว่า บรรดาผู้ที่เข้าเชื่อเป็นกลุ่ม ๆ นี้มีพวกชนวรรณะต่ำจัณฑาล ชาวชนบทและชนเผ่าโบราณที่มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ นับถือผีสางเทวดา การเข้าเชื่อเป็นกลุ่ม ๆ ที่ใหญ่ที่สุดได้เริ่มมีมาก่อนปี 1880 คือพวกที่ได้รับการกดขี่ พวกหนึ่งพูดภาษาเตลุกอยู่ทางอินเดียตอนใต้คณะมิชชันนารีแห่งหนึ่งทำงานมาตลอดระยะเวลา 30 ปี มีคนเข้าเชื่อเพียง 30 คน แต่ในเวลาเพียงสามวันเท่านั้นต้องทำพิธีให้บัพติศมาแก่ 3,500 คน และในเวลา 4 ปีต่อมา ทั่วทั้งหมู่บ้านประชุมกับผู้ใหญ่บ้านตัดสินใจเป็นคริสเตียนอีก 21,000 คน ปรากฏว่าในวันเพ็นเตคอสต์ในพระธรรมกิจการมีผู้เข้าเชื่อ 3,000 คน แต่ส่วนคริสตจักรอินเดียในเวลาชั่วอายุคนหนึ่งมีคนเข้ามาเชื่อ 3,000 คนทุกอาทิตย์

การที่ประเทศ อินเดียมีคนเปลี่ยนเป็นคริสเตียนเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้ทำให้คริสตจักรในอินเดียมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนประเทศอื่น ๆ ในเอเชียในญี่ปุ่นและจีนผู้ที่เข้าเป็นคริสเตียนส่วนมากเป็นชากรุงที่มีหัวก้าวหน้าแต่ในอินเดียจำนวนร้อยละแปดสิบห้า เป็นชาวชนบทที่ยังล้าหลัง สถานการณ์น่าจะดีในข้อที่ว่าอินเดียมีหลายหมู่บ้าน แต่คริสตจักรก็ได้เจริญขึ้นโดยเร็วเกินกว่าที่จะผลิตผู้นำให้เพียงพอ

ปี ค.ศ. 1858 ในอินเดียมีคาธอลิกว่า 1,000,000 คน ส่วนโปรเตสแตนต์มีเพียง 100,000 คนเท่านั้นในปี 1914 มีคาธอลิกเพิ่มขึ้นกว่าสองเท่า คือสองล้านสองแสนห้าหมื่น โปรเตสแตนต์เพิ่มขึ้นถึงสิบเท่า คือหนึ่งล้านคน

ต่อไปนี้จะได้พิจารณาแหล่งอื่น ๆ ในด้านตะวันออก ระหว่างปี 1858-1914

หมู่เกาะแปซิฟิก

สมาคมมิชชันนารีลอนดอน (L.M.S.) ไปถึงเกาะปาปัวซึ่งเป็นเกาะใหญ่ที่สุดในปี 1870 มิชชันนารีได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เผยแพร่ได้ไปประจำอยู่ ณ เกาะลิฟู และได้ชักชวนผู้ที่อาสาสมัครไปร่วมด้วยบรรดาศิษยาภิบาลชาวพื้นเมือง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมทุกคนต่างเต็มใจที่จะไป คริสตศาสนิกชนในหมู่เกาะแปซิฟิกมีความกระตือรือร้นอยากประกาศพระศาสนาในที่อื่น ๆ

สำหรับพวกตองกาได้เริ่มมานานมาแล้ว แต่ปี 1858 ได้เห็นผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ในปี 1830 คณะเมธอดิสต์ได้ให้บัพติศมาแก่หัวหน้าคนหนึ่ง ต่อมาเป็นกษัตริย์ทรงพระนามตามชื่อคริสเตียนว่า ยอร์ชปี 1860 พระองค์ทรงบัญญัติใช้ประมวลกฎหมายคริสเตียนและรัฐธรรมนูญแบบทันสมัยแล้ว ทรงสนพระทัยในคริสต์ศาสนาโดยทรงเป็นผู้นำในชั้นเรียนของคริสตจักรเมธอดิสต์ จึงถือเป็นประเพณีที่พระราชินีชาลอตแห่งตองกาทรงปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้

ในปี 1835 งานจากตองกาไปเริ่มยังเกาะฟิจิ แต่งานยังคงดำเนินไปไม่รวดเร็วเท่าไร จนกระทั่งปี 1854 กษัตริย์ของเกาะฟิจิทรงรับบัพติศมา โดยอิทธิพลของกษัตริย์ยอร์ชแห่งตองกา ในปี 1858 มีคริสตศาสนิกถึง 30,000 คน เมื่อชาวเกาะเป็นคริสเตียนแล้ว มีผู้อบรมเข้ามาสู่เกาะเหล่านี้มากขึ้น เพื่อทำงานเป็นกรรมกรตามไร่ ตอนแรก ๆ ก็มีชาวเกาะอื่น ๆ และภายหลังชาวอินเดีย ในปี 1914 มีชาวอินเดียถึง 40,000 คน ส่วนมากไม่ได้เป็นคริสเตียน

เรื่องกรงานในเกาะฟิจิเกี่ยวกับเรื่องความตายเพื่อพระศาสนาของท่าน เจ.ซี แพททีสัน ท่านแพทย์ที่สันนี้เป็นบิชอปของคริสตจักรอังกฤษประจำเมลานีเซีย (ระหว่าง ค.ศ. 1861-1871) เรื่องมีอยู่ว่า ชาวฟิวชาวไปปล้นเกาะแห่งหนึ่งจับเอาชาวเกาะ 5 คน ไปเป็นกรรมกรเมื่อมีชาวฟิวชาวขึ้นไปบนเกาะนั้นอีกครั้งหนึ่งคือท่านแพทย์ที่สัน ชาวเกาะจึงแก้แค้นโดยวิธีที่คิดว่ายุติธรรม เขาแทงท่านห้าแผล (แทนชีวิตคนห้าคน) คริสตศาสนิกชนคงจำได้ว่าพระเยซูก็ถูกทำร้ายร่างกายห้าแห่งเช่นเดียวกันในการที่พระองค์ทรงรับทุกข์แทนคนบาป

ภายในระยะเวลาระหว่างปี 1858-1914 ผู้คนในเกาะเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหมดเป็นคริสเตียนแต่ในนาม สำหรับหมู่เกาะใหญ่ ๆ นั้นมีพวกที่มีอิทธิพลและมีหัวหน้าเป็นคริสเตียน

หมู่เกาะอินเดียตะวันออก

เมื่อโปรตุเกสได้ครอบครองหมู่เกาะอินเดียตะวันออกในศตวรรษที่ 16 คณะโรมันคาทอลิกก็เริ่มประกาศศาสนา ต่อมาเมื่อฮอลันดาได้ครอบครอง งานเผยแพร่คริสตศาสนาก็สืบเนื่องมาในศตวรรษที่ 17 ในชวาและริมฝั่งทะเล ถิ่นศาสนาอิสลามอยู่ก่อนแล้ว แต่อิทธิพลของศาสนาคริสเตียนประเทศอื่น

ๆ ที่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากหมู่เกาะอิสตันบูลแล้วมีไม่มากนัก จะเห็นได้จากการที่มีผู้เปลี่ยนเป็นคริสเตียนมากกว่าที่อื่น ๆ ในปี 1960 อาจจะมีจำนวนถึง 100,000 คนก็ได้ คริสตจักรโปรเตสแตนต์ของเนเธอร์แลนด์ในอินเดียตะวันออก (ซึ่งรวมคณะลูเธอรันและคณะรีฟอร์มมับตั้งแต่ปี 1854) ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและมีจำนวนสมาชิกมากที่สุด สมาคมมิชชันนารีเนเธอร์แลนด์ได้มาประกาศศาสนา ก่อนปี 1800 ส่วนสมาคมเยอรมันเรนิชมาในปี 1835

พวกบาค์อยู่ตามภูเขาในเกาะสุมาตรา มิได้รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลามหรือจากยุโรปเลย พวกนี้อาศัยอยู่ตามชนบท มีหัวหน้าเผ่าปกครอง และปฏิบัติตามประเพณีศีกคำบรรพ์ ในปี 1834 มิชชันนารีจากบอร์โคอเมริกันสองคนมาถึงเกาะนี้ และถูกชาวเกาะฆ่ากินเสียทั้งสองคน ในปี 1861 ชาวเยอรมันแห่งมิชชันนารีเรนิชได้มาถึงเกาะนี้ ในขณะชาวเยอรมันที่มานี้มีท่านผู้หนึ่งชื่อ นอมเมนเซน (ปี 1862-1918) ได้รับฉายาว่าเป็น “บิดาแห่งคริสตจักรบาค์” ขณะนี้มีนโยบายที่จะจัดตั้งคริสตจักรขึ้นให้เหมาะสมกับชนเผ่านี้และสภาพชนบท ประเพณีพื้นเมืองและกฎหมายโบราณ เว้นแต่ที่ขัดแย้งกับสังฆธรรม แห่งคริสต์ศาสนา มิได้มีนโยบายที่จะเปลี่ยนแปลง นิสัยใจคอ คนเหล่านี้ให้นิยมตะวันตกเลย สมาคมพระคริสตธรรมฮอลันดาได้เขียนภาษาบาค์เป็นอักษร และแปลพระคัมภีร์เป็นภาษานี้ รัฐบาลฮอลันดา มีความเต็มใจที่จะจ่ายเงินเดือนให้ครูที่สอนตามชนบท ครูจึงเป็นผู้สอน และเป็นนักเทศน์ไปด้วย รับผิดชอบทั้งในด้านคริสตจักรและโรงเรียน ศาสนาจารย์เดินทางไปประกาศหลายแห่งด้วยกัน โดยมีมิชชันนารีชาวเยอรมันให้ความอุปการะเสมือนบิดาของคนทั้งสอง คือ ครูและศาสนาจารย์ คริสเตียนบาค์มีนิสัยชอบอิสระและกล้าเสี่ยงในการทำงาน ไปตั้งอาณานิคมในส่วนต่าง ๆ ของเกาะสุมาตรา พวก มิชชันนารีบาค์ก็นำคริสตศาสนาไปยังพวกมุสลิม ตามชายฝั่ง ทะเลสุมาตราและชะวา ในเกาะสุมาตราแห่งเดียว คริสตจักรบาค์มีสมาชิกจำนวน 160,000 คนในปี 1914

ประเทศเกาหลี

มิชชันนารีนารีโปรเตสแตนต์มิได้มาประจำที่ประเทศเกาหลีจนถึงปี 1884 แต่เมื่อถึงปี 1914 มีผู้เข้าเชื่อเป็นคริสเตียนถึง 96,000 คน มากกว่าพวกคาทอลิก ทั้ง ๆ ที่คาทอลิกมาปฏิบัติงานอยู่นานกว่า ในปี 1890 มิชชันนารีเพรสไบทีเรียนผู้หนึ่งชื่อ เนวิอุส ได้นำวิธีใหม่มาใช้ คือทำการอบรมสั่งสอน พระคัมภีร์แก่ฆราวาสที่ปรารถนา จะนำเพื่อนบ้านมาเป็นคริสเตียน เรื่องการจัดตั้งคริสตจักรและสร้างโบสถ์นั้นจะกระทำต่อเมื่อชาวเกาหลีมีความสามารถ พอที่จะดำเนินการต่อไป และพึ่งตนเองได้แล้วและให้จัดทำขึ้นตามแบบเกาหลี และจัดเตรียมพวกอาสาสมัครออกไปประกาศพระศาสนา โดยมีคริสตจักรให้ความอุปถัมภ์ ญี่ปุ่นมุ่งหมายจะเล่นงานเกาหลีมานานแล้ว ได้รวมเอาประเทศเกาหลีเข้ากับจักรวรรดิของตนในปี ค.ศ. 1910 ในระยะเวลาที่ประสบความยุ่งยากเหล่านี้ นักชาตินิยมเกาหลีมีความหวังว่าจะได้

ฟิ่งพาอาศัยชาวตะวันตก จึงได้ยอมรับเอาอิทธิพลของคริสต์ศาสนาเข้าไป ในปี ค.ศ. 1914 คริสตศาสนิกในเกาหลีทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ รวมกัน แล้วมีจำนวน ร้อยละหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศ

มลายู

ชาวมลายูเป็นอิสลามิกชน ศาสนาคริสต์เพียงแพร่หลายได้น้อยมาก แต่ในปี 1914 มีคริสเตียนหลายพันคน คือ ชาวยุโรป และชาวจีน กับชาวอินเดียที่อพยพเข้ามา และพวกลูกครึ่ง

ลังกา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา สำหรับชาวฮินดูซึ่งมีไม่ถึงครึ่งหนึ่ง แต่เป็นคนส่วนน้อยที่มีจำนวนมาก ในปี 520 มีคริสเตียนเปอร์เซียในลังกาแต่ทุกวันนี้ไม่มีร่องรอยให้เห็นเลยมีคาทอลิกซึ่งสืบเชื้อสายมาจากโปรตุเกสมีอำนาจ (ในศตวรรษที่ 16) มีพวกดัตช์ฟอร์มสืบเนื่องจากสมัยฮอลันดามีอำนาจ (ในศตวรรษที่ 17) เมื่ออังกฤษมีอำนาจนับก่อนปี 1800 ก็มีคณะมิชชันนารีอังกฤษ เมธอดิสต์และแบ็บติสต์ ได้มาปฏิบัติงาน เริ่มตั้งโรงเรียน โรงเรียนมีจำนวนศาสนาจารย์ชาวลังกาเพิ่มขึ้นหลายคน ทั้งคริสตจักรประจำท้องถิ่นหลายแห่งก็สามารถพึ่งตนเองได้ ในการสำรวจสำมะโนประชากรปี 1911 มีชาวคริสเตียนจำนวนร้อยละ 10 ของพลเมืองทั้งหมด สำหรับคาทอลิกนั้นมีมากกว่าพวกโปรเตสแตนต์

พม่า

พุทธศาสนาได้รับความกระทบกระเทือนเพียงเล็กน้อย พวกที่เป็นคริสเตียนส่วนมากเป็นชาวเขา ไม่ได้รับวัฒนธรรมจากพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกกะเหรี่ยงซึ่งมีจำนวนร้อยละ 70 ของคริสเตียนทั้งหมด โปรเตสแตนต์มีจำนวนมากกว่าคาทอลิก ส่วนมากอยู่ในคณะแบ็บติสต์

ประเทศไทย

การดำเนินงานเริ่มแต่ปี 1828 เป็นต้นมา ได้รับผลเพียงเล็กน้อย แต่งานทางด้านการศึกษาและการศึกษานั้นเป็นที่โปรดปรานของเจ้าฟ้ามงกุฎซึ่งได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ 4 ปี 1851 ผู้ที่เข้าเชื่อเป็นคริสเตียนรุ่นแรกคนหนึ่งได้เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลแผนใหม่แห่งแรกของรัฐบาล การปฏิบัติงานของคณะมิชชันนารีทั้งโปรเตสแตนต์และคาทอลิกได้รับผลน้อยกว่าที่อื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ แต่ถึงกระนั้นก็ตามประเทศไทย ยังมีความก้าวหน้าในด้าน คริสตศาสนาเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทางตะวันออกในระยะเวลาระหว่างปี 1858-1914 อิทธิพลของคริสต์ศาสนานั้นสำคัญกว่าจำนวนคน

ประเทศมุสลิมทางเอเชียตะวันตกและแอฟริกาเหนือ

ตั้งแต่ปี 1858 ในปัจจุบันยังไม่มีโอกาสดี ๆ สำหรับการเผยแพร่เลย เริ่มแต่ตอนกลางศตวรรษที่ 19 ดินแดนเหล่านี้ก็ได้เปิดสำหรับคริสเตียนรุ่นแรกบ้าง คือคณะของบิชอปอังกฤษเข้าไปในกรุงเยรูซาเล็มในปี 1841 คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนมิชชันนารีเข้าไปถึงอียิปต์ในปี 1854 พวกสก๊อตเข้าไปตั้งโรงพยาบาลในเมืองนาซาเรธในปี 1861 มีการจัดตั้งวิทยาลัยอเมริกันที่เมืองเบรุตในปี 1766 ในระหว่างปี 1830 มีคณะมิชชันนารีอเมริกันและเยอรมันเข้าไปในอิหร่าน ต่อมาคณะอังกฤษเข้าไปในปี 1869 การจัดตั้งโรงพยาบาล โรงเรียน การแปลพระคัมภีร์และวรรณกรรมคริสเตียน เป็นการขยายอิทธิพลของคริสต์ศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

คริสตจักรดั้งเดิมในเอเชียตะวันตกและในอียิปต์คิดว่า ถ้ามุสลิมเข้าเป็นคริสเตียนแล้วจะเป็นเหตุให้เกิด ขัดแย้งกับเจ้าบ้าน ผ่านเมืองจึงพอใจปล่อยให้เผยแพร่นี้ให้มิชชันนารีชาวต่างประเทศดำเนินการต่อไป บางมิชชันนารียอมรับผู้ที่เข้าเชื่อเป็นคริสเตียนจากคริสตจักรตะวันออก ซึ่งมีจำนวนมากกว่าผู้ที่เคยนับถืออิสลามแล้วเป็นคริสเตียน เป็นธรรมชาติคริสตจักรดั้งเดิมจะต้องคัดค้านการกระทำดังนี้

ตัวอย่างวิธีปฏิบัติงานสองวิธี และผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานหนักนี้คือ

1. มีสถานศึกษาอยู่แห่งหนึ่งในกรุงไคโรชื่อว่า เอล.ฮัซซาร์เป็นสำนักเก่าแก่กว่าวิทยาลัยใด ๆ ในยุโรป ทำหน้าที่ฝึกอบรมผู้นำมุสลิมสำหรับปฏิบัติการในแอฟริกาเหนือ ในเอเชียตะวันตกและตะวันออกเป็นเวลากว่า 1,000 ปี ในปี 1900 ท่านเทเฟิล เกียคเนอร์ แห่งสมาคมเซมิซันนารี (C.M.S.) ได้ไปถึงกรุงไคโร แล้วศึกษาภาษาอาหรับและศาสนาอิสลาม และได้พิมพ์วารสารสำหรับนักศึกษาชื่อว่า “ตะวันออกกับตะวันตก” (East and West) ท่านได้พยายามเข้าเป็นมิตรกับนักศึกษามุสลิมทั้งหลาย ซึ่งในเวลาต่อมามีนักศึกษาผู้หนึ่งเข้าเชื่อเป็นคริสเตียนและได้รับบรรยายการประชุมไว้ว่า

“ท่านเกียคเนอร์ได้กล่าวว่า จงมองดูพระเจ้าผู้เสด็จลงมาบังเกิดในองค์พระคริสต์ ข้าพเจ้าเองรู้สึกโกรธมากและได้ยุให้นักเรียนก่อการรุนแรงขึ้น มีการทำลายเก้าอี้และโคมไฟ ชาวคอปต์ซึ่งมากับท่านเกียคเนอร์ถามว่าจะไปตามตำรวจมาตีไหม แต่ท่านเกียคเนอร์กลับตอบว่า “ตามตำรวจมาทำอะไรเรามาเพื่อประโยชน์ของคนเหล่านี้ ผมพร้อมที่จะให้เขาเฉียนดี” พวกเราารู้สึกแปลกใจในน้ำใจของคนอังกฤษที่แสดงตนเป็นมิตรกับเรา”

2. พอล แฮร์สัน แห่งคณะมิชชันนารีอเมริกันในประเทศอาระเบียได้กล่าวคำปราศรัยในการประชุมสภามิชชันนารีระหว่างชาติที่มัทราส (ทัมบารัม) ในปี 1938 ตอนจบว่า “คริสตจักรในประเทศอาระเบียขอแสดงความเคารพต่อท่านทั้งหลาย” ท่านใช้เวลา 15 นาที อธิบายลักษณะของสมาชิกทุกคน เพราะมีสมาชิกเพียง 5 คนเท่านั้น คณะมิชชันนารีเผยแพร่แก่อิสลามิกชนตั้ง 50 ปีมาแล้ว คณะ

มิชชันนารีที่ไปทำการพวกมุสลิมมีข้อเตือนใจว่า “การทดลองดูความเชื่อของท่านนั้นทำให้เกิดความ
อดทน”

บทที่ 6 รุดหน้าในแอฟริกา ค.ศ. 1858-1914

จนถึงปี 1924 ยังมีชาว แอฟริกัน ชาวผู้หนึ่งจำลักษณะของลิววิงสโตนได้ว่า

“ในขณะที่ข้าพเจ้ายังเล็กอยู่ ได้เดินเข้าไปใกล้ลงจับตัวเขา ผู้ใหญ่บ้านดึงข้าพเจ้าออก ด้วยมีคนกล่าวว่า “เวทมนต์ของเขาจะสะกดจิตของเจ้า” แต่เขาหัวเราะ ดวงตาของเขาเปี่ยมไปด้วยความเมตตา เขาได้เบิกทางทั่วประเทศของเรา และท่านผู้เป็นสาวกของเขาก็มาถึงแล้ว นำแสงสว่างแห่งพระเจ้ามาด้วย”

ท่านลิววิงสโตน เป็นมิชชันนารีของสมาคม มิชชันนารี ลอนดอน (L.M.S.) (ระหว่างปี 1841 ถึง 1857) ได้เดินทางเผยแพร่แพร่ข้ามแอฟริกา จากตะวันออกไปถึงตะวันตก ตามเส้นทางแม่น้ำแซมเบซี แล้วก็กลับไปรายงานการเดินทาง ณ ประเทศอังกฤษ เมื่ออังกฤษประกาศเลิกการค้าทาสในปี 1807 ก็ได้ส่งเรือรบออกตรวจตามท้องทะเลหลวงเพื่อปราบเรือค้าทาส แต่ในกลางทวีปแอฟริกันนั้นยังทำการค้าทาสกันอยู่จึงจำเป็นต้องเปิดทวีปแอฟริกา ก่อนที่ท่านลิววิงสโตนกลับมาขังทวีป แอฟริกาในฐานะกงสุลอังกฤษ ท่านได้กล่าวสุนทรพจน์ว่า

“ข้าพเจ้าจะกลับไปเปิดทางเพื่อการค้าและเพื่อคริสต์ศาสนาท่านทั้งหลายจะดำเนินงานต่อจากที่ข้าพเจ้าเริ่มต้นไว้หรือไม่ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณนี้แก่ท่าน”

ท่านลิววิงสโตนได้อุทิศชีวิตในบั้นปลาย (1858-73) เพื่องานนี้ เปิดเส้นทางสองสายในกลางทวีปแอฟริกา คือ (1) จากทิศตะวันออกขึ้นไปตามลำน้ำแซมเบซี และเลี้ยวไปทางเหนือตามทะเลสาบนิอาซา ตันกันยิกา และวิกตอเรีย (2) จากทิศตะวันตกขึ้นไปตามลุ่มน้ำคองโก ถัดจากแก่งขึ้นไป 200 ไมล์ เป็นทางเดินเรือ ได้ระยะทางยาว 1,000 ไมล์

1. มิชชันนารีเข้ามาตั้งแต่ปี 1858

สมาคมมิชชันนารี ลอนดอนได้ปฏิบัติตามคำขอของ ลิววิงสโตนเป็นครั้งแรก ได้จัดตั้งมิชชันนารีแอฟริกาภาคกลางขึ้นในปี 1859 แต่ในระยะเวลา 4 เดือน คนที่มาด้วยกันทั้งหมด 7 คนตายเพราะไข้จับสั่นเสียชีวิต 6 คนแล้ว งานจึงชะงักลง จนถึงปี 1879 จึงมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งจากที่อื่นเข้ามารับงานแทน

ในขณะนี้ เป็นโอกาสสำหรับมิชชันนารี นำยินดีที่เกิดความกระตือรือร้นในการประกาศพระศาสนา กันมาก เช่นพวกอังกฤษเริ่มมีการฟื้นฟูขึ้น (บางทีเรียกว่าขบวนการออกซ์ฟอร์ด) ซึ่งนับแต่ปี 1833 ได้แสดงอุดมคติอันสูงส่งของคริสตจักรว่า เป็นสถาบันแห่งพระเจ้าอุปถัมภ์ด้วยชีวิตมีคณะศาสนา

จารย์ หลักคำสอนของคริสตจักร ทั้งสามนี้สืบเนื่องกันมาจากพระเยซูและอัครทูต ของพระองค์ ตลอดไป นำประหลาดที่นิกายคาทอลิกในอังกฤษก็ปฏิบัติตามคำขอของท่านลิฟวิงสโตน (เป็นคณะ กองกริกซ์แห่งชาวสก๊อต) ในปี 1859 ได้ตั้งมิชชันนารีของมหาวิทยาลัย (U.M.C.A.) เพื่อไปทำ การประกาศในแอฟริกากลาง

มิชชันนารี 10 คนของคณะ ยู.เอ็ม.ซี.เอ. ได้เดินทางไปยังทะเลสาบเนียสา มีคนหนึ่งเป็นบิชอป ท่านลิฟวิงสโตนช่วยเหลือหาที่อยู่ให้ แต่ในไม่ช้าเขาก็เกิดไปยุ่งกับชาวเผ่าใกล้เคียง บิชอปและ มิชชันนารีอีกสองคนเป็นไข้จับสั้นถึงแก่ความตาย มิชชันนารีคณะนี้จึงย้ายไปอยู่ที่เกาะแซนชิบาร์ บาง ที่เขาอาจจะปลอบใจตนเองให้นึกถึงไอโอนาและศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่ ๆ หนุนนำให้เกิดการเปลี่ยนใจ ในสก๊อตแลนด์ และอังกฤษ สำหรับเกาะแซนชิบาร์นี้เป็นศูนย์กลางการเดินทางเรือค้าขายของชาวอาหรับมา เป็นเวลากว่า 2,000 ปี ทั้งยังนับถืออิสลามและเคยเป็นเมืองค้าทาสที่สำคัญแห่งหนึ่ง ในปี 1873 คณะ ยู. เอ็ม.ซี.เอ. ได้ซื้อตลาดค้าทาสที่มีได้ใช้การแล้ว และได้จัดสร้างโบสถ์ขนาดใหญ่ขึ้น แทนบูซาในโบสถ์ ตั้งในที่เคยใช้เป็นเสาสำหรับเขี่ยทาสแต่กาลก่อน จนถึงปี 1881 คณะนี้จึงได้ขยายกิจการไปถึง ทะเลสาบเนียสา

ในเดือนเมษายน ปี 1874 ได้กระทำพิธีฝังท่านลิฟวิงสโตน ณ มหาวิหารเวสมินสเตอร์ในกรุง ลอนดอนครั้งถึงเดือนพฤษภาคม ในปีเดียวกัน คริสตจักรฟรีเชิซแห่งสก๊อตแลนด์ได้วางโครงการตั้ง คณะมิชชันนารีขึ้นเพื่อไปปฏิบัติการณ์ที่เนียสาเป็นอนุสรณ์แก่ท่านลิฟวิงสโตน ในเวลาหนึ่งปีต่อมา คณะมิชชันนารีดังกล่าวนี้ใช้เรือกลไฟแล่นไปตามทะเลสาบเพื่อปฏิบัติการ “เป็นเรือกลไฟลำแรกที่แล่น ในทะเลสาบในทวีปแอฟริกา” เมื่อเรือกลไฟลำนี้แล่นไปตามแม่น้ำแซมเบซีแล้ว เขาต้องยกเครื่องจักร ออกจากเรือให้คนงานแบกส่วนประกอบของเรือลำนี้ข้ามป่าสูงตั้ง 1,000 ฟุตไปยังทะเลสาบ หัวหน้า คณะได้บันทึกไว้ว่า

“ใช้คนแบกหาม 800 คน ทำงานอย่างหนักเป็นรายทางเกือบร้อยกิโลเมตรเพราะกลัวเหตุร้ายจะ เกิดขึ้นในระยะทางทุก ๆ หนึ่งหลา หรือกัวศตวรรษที่ชุ่มชื้นอยู่ แต่ในที่สุดเราก็ได้ทุกอย่างมาครบถ้วน ปราศจากอันตราย”

ในปี 1867 มีคณะมิชชันนารีชุดที่สอบเข้ามาปฏิบัติงานมาจากคริสตจักรแห่งสก๊อตแลนด์ และ ในปี 1881 มีคณะมิชชันนารีชุดที่สามคือ ยู.เอ็ม.ซี.เอ. เข้าไปอยู่ ณ ใจกลางอาณาบริเวณของท่านลิฟวิง สโตน

เอช.เอ็ม. สแตนเลย์ จากสหพันธรัฐอเมริกาเป็นชาวผิวขาวคนสุดท้ายที่ได้เห็นท่านลิฟวิงสโตน ขณะยังมีชีวิตอยู่ สแตนเลย์ได้รับการจูงใจจากตัวอย่างของลิฟวิงสโตน จึงสำรวจทะเลสาบวิกตอเรีย

และต้นน้ำในลันจนสำเร็จ ในปี 1875 ท่านได้ไปถึงอุกันดาซึ่งเป็นประเทศเก่าแก่ กษัตริย์มูเตซาทรงต้อนรับเป็นอย่างดี สแตนเลย์ส่งบทความไปลงในหนังสือพิมพ์อังกฤษและอเมริกา เชิญชวนให้มิชชันนารีไปทำการประกาศเผยแพร่ ในเวลาต่อมาไม่กี่เดือนสมาคมมิชชันนารีได้รับทั้งเงินและคนอาสาสมัคร และได้คัดเลือกไปปฏิบัติงาน 8 คน ในจำนวนนี้มีชาวสก็อตคนหนึ่งชื่อ อเล็กซานเดอร์ แมคคาย ได้บันทึกไว้ในสมุดประจำวันในวันครบรอบปีที่ท่านลิฟวิงสโตนถึงแก่กรรม “ท่านจงไปทำเหมือนอย่างนั้นเถิด” (ลูกา 10:37) ในฐานะที่ท่านผู้นี้เป็นวิศวกร ท่านได้นำเอาความรู้ความชำนาญซึ่งเหมาะสมกับความต้องการของประเทศอุกันดา คือ การต่อเรือ เพื่อพัฒนาการคมนาคม ทั้งยังขุดบ่อน้ำลึกคิดเครื่องสูบน้ำ สำหรับขจัดความขาดแคลนในฤดูแล้ง

ในเวลาต่อมาไม่ช้าก็มีคณะมิชชันนารีคาทอลิกเข้ามาถึง พวกมุสลิมอาหรับพยายามขัดขวาง โดยขู่ว่าจะให้กษัตริย์มูเตซาเป็นปฏิปักษ์ต่อคณะมิชชันนารีทั้งสอง ประเทศอังกฤษและอียิปต์มีอิทธิพลทางทิศเหนือคือ ชูดาน ในทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เยอรมันกำลังเข้าครองแคว้นตันกันยิกา โดยเหตุนี้เองกษัตริย์มูเตซาเกิดความหวาดระแวงคนผิวขาวตลอดจนศาสนาของชนผิวขาวด้วย กษัตริย์องค์นี้สิ้นพระชนม์ในปี 1884 โอรสทรงพระนามว่า มวงกา ได้ครองราชย์สืบต่อมา มวงกาสั่งจับชายหนุ่มคริสเตียน 3 คนมาเผาไฟให้ค่อย ๆ ไหม้ และในปีต่อมาประหารผู้ถือคริสตศาสนาอีก 30 คน ท่านแมคคายบันทึกไว้ว่า

“ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจว่าที่ความตายของคริสเตียนชาวแอฟริกาหลายสิบคนได้รับความสนใจเพียงเล็กน้อยจากคริสเตียนในอังกฤษ แต่ถ้าเป็นชาวยุโรปถูกฆ่าตายสัก 2-3 คนก็จะเกิดความรู้สึกอย่างรุนแรงทันที”

ต่อมามีข่าวมีนานเกิดฆาตกรรมชาวยุโรปอย่างทีกล่าวมาแล้ว ผู้ถูกฆาตกรรมคือท่านเจมส์ แอนนิงตัน เป็นบิชอปแห่งแคว้นอุกันดา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งใหม่ ๆ ขณะที่ท่านเดินทางตามชายฝั่งทะเลไปยังเมืองหลวงของกษัตริย์มวงกา ท่านถูกจับและถูกแทงด้วยหอกจนถึงแก่ความตาย พวกทหารที่ฆ่าท่านบางคนเมื่อได้เป็นคริสเตียนแล้วในเวลาต่อมาเล่าว่าก่อนที่ท่านบิชอปจะสิ้นใจ ท่านกล่าวว่า “จงไปกราบทูลกษัตริย์ของพวกท่านเถิด ว่าเราตายเพราะเห็นแก่ประเทศอุกันดา เราขอมสละชีวิตเพื่อสร้างทางแห่งความเจริญสำหรับประเทศนี้” กษัตริย์มวงกาได้ออกมาบอกว่า มีลักษณะเหมือนจักรพรรดิโรมันในศตวรรษแรก ๆ คือ ทรงวิตกว่าผู้อยู่ใต้อำนาจของพระองค์จะมีความจงรักภักดีต่อผู้มีอำนาจอื่น ๆ ถึงแม้จะล่อแหลมต่ออันตรายก็ยังมีผู้มานับถือคริสตศาสนาและเต็มใจรับบัพติศมา ในไม่ช้าก็เกิดมีแผนการต่อสู้กษัตริย์มวงกา กลายเป็นสงครามกลางเมือง อาหรับเข้ามาแทรกแซง จนกระทั่งปี 1894 อังกฤษก็ประกาศเอาประเทศอุกันดาเข้าอยู่อารักขา

คณะมิชชันนารีใหม่ได้รับการจัดตั้งขึ้นในกรุงลอนดอน ให้ชื่อว่าลิฟวิงสโตน อินแลนด์ มิชชันนารี เมื่อปี 1877 ทำการส่งเสริมให้มิชชันนารีเข้าไปลึกกว่าแถบชายฝั่งทะเล เขามุ่งไปประเทศคองโกซึ่งเป็นประตูเข้าไปยังแอฟริกากลาง มีคณะแบ็บติสต์ร่วมเดินทางไปด้วย ในขณะเดียวกันสมาคมมิชชันนารีนาบี (B.M.S.) อังกฤษ ได้ส่งมิชชันนารีผู้หนึ่งชื่อ ยอร์ช เกรนเฟล เข้าไปจัดตั้งมิชชันนารีคองโกขึ้น มิชชันนารีทั้งสองคณะต้องเผชิญภัยอันตรายนานับประการ เป็นไข้จับสั่นตายบ้าง ถูกหัวหน้าเผ่าขัดขวางบ้าง พาหนะในตอนแรกเป็นเรือแจว แล้วก็ใช้เรือมีวงจักรทำด้วยไม้เรือไฟ ในที่สุดใช้เรือเครื่องยนต์สองใบพัด ชื่อ “สันติภาพ” เกรนเฟลเล่าว่า มีคนป่าตามริมฝั่งแม่น้ำพากันปีนต้นไม้และไม้ธนูอาบยาพิษยิงลงมาจากยอดไม้ แล้วก็ใช้เรือแจวไล่ตามเรือไฟ คนป่าพากันประหลาดใจเมื่อเห็นเรือกลไฟแล่นหันหลังกลับฝ่าขววนเรือพายไปทางใต้ชั่วขณะ ครั้งหนึ่งเรือ “สันติภาพ” ถูกล้อมด้วยเรือพาย 50 ลำ มีนักรบพร้อมสรรพพากันระดมพุ่มหอกใส่เรือ แต่ในไม่ช้าท่านเกรนเฟลก็สามารถไปเยี่ยมหมู่บ้านคนป่าเหล่านี้ ทำตนเป็นมิตรสหายกับคนป่าได้ จนกระทั่งซื้อหอกที่เกือบฆ่าท่านไว้ที่ปีที่ระลึก

มิชชันนารีทั้งสองคณะได้เข้าร่วมงานเป็นคณะเดียวกันในปี 1884 ต่อมาอีก 4 ปี มีคณะอเมริกันแบ็บติสต์เข้าร่วมด้วยมิชชันนารีอเมริกันนิโกรออกปฏิบัติการ ก่อนจะสิ้นศตวรรษนี้ บรรดาคณะมิชชันนารีได้ออกปฏิบัติการตลอดลุ่มแม่น้ำคองโกตอนเหนือซึ่งยาวถึงพันไมล์ นิกายคาธอลิกเข้ามาในคองโกปี 1866 พบโบสถ์ที่คณะเยซูอิตสร้างไว้ตั้งแต่ปี 1491 หัวหน้าเผ่าห้อยไม้กางเขนที่คอ แต่ไม่มีคริสตศาสนาเหลืออยู่เลย คองโกจึงเป็นแหล่งสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งที่จะประกาศศาสนาต่อไป

2. การแบ่งแอฟริกา (นับแต่ปี 1878 เป็นต้นมา)

มีผู้ให้ความเห็นว่าคำเรียกร้องของท่านลิฟวิงสโตนที่ให้ “เปิดทางเพื่อการค้าและเพื่อคริสต์ศาสนา” นั้น เท่ากับเป็นการเร่งให้แบ่งแอฟริกาออกเป็นส่วน ๆ เรื่องราวแบ่งนั้นต้องแบ่งแน่ แต่มีปัญหาอยู่ว่าแบ่งเพื่อประโยชน์ของยุโรปหรือแอฟริกา ในเมื่อชาติต่าง ๆ ในยุโรปมาครอบครองทวีปนี้ ผลประโยชน์ของชาติที่มาครอบครองย่อมสำคัญกว่า สิ่งใด ๆ โดยเฉพาะบริเวณที่มีอากาศอบอุ่นสบาย มีทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมิได้รับการพัฒนาเลยนั้นย่อมเป็นที่ดึงดูดให้ชาวผิวขาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานถาวรตลอดไป แต่ละฝ่ายก็พยายามจะยึดครองดินแดนเป็นอาณานิคมของตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวและการหากำไร แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังมีอุดมคติอย่างหนึ่งค้างอยู่ ท่านลิฟวิงสโตนและคริสเตียนก่อนหน้านี้ได้ต่อต้านการค้าทาสนิโกรมาตั้งแต่ปี 1787 ตั้งอุดมคติพิทักษ์คุ้มครองเพื่อผลประโยชน์ของนิโกร อุดมคตินี้ยังคงอยู่ ทั้งยังจะมีอำนาจกำหนดอนาคตต่อไปด้วย คริสตศาสนาได้ขจัดความอยุติธรรมหลายในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้

ในขณะที่เหตุการณ์เหล่านี้อุบัติขึ้น จะขอเล่าเรื่องของ กาม่ามิชชันนารีลูเธอรันผู้หนึ่งได้ตั้งโรงเรียนขึ้นในปี 1858 ท่ามกลางชนเผ่าม้งวาโต แคว้นเบชวานนาแลนด์ มิชชันนารีผู้นี้มีความยินดีมากเมื่อหัวหน้าเผ่าส่งลูกชายห้าคนเข้ามาเป็นนักเรียน ท่านลิวิงสโตนได้ปฏิบัติงานครั้งแรกของท่านในเขตนี้มาแล้ว (ปี 1841-1852) แต่พวกบัวร์ชด์ขวางมิชชันนารีเยอรมันจึงดำเนินงานต่อไป ในปี 1862 มิชชันนารีผู้นี้ได้ให้บัพติศมาแก่กาม่า ลูกชายคนโตของหัวหน้าเผ่า และในปีเดียวกันนี้สมาคมมิชชันนารีลอนดอนกลับมาปฏิบัติงานในเขตนี้อีก บุตรทั้ง 5 คนของหัวหน้าเผ่าไม่ยอมไปร่วมพิธีทางศาสนาเดิมกับบิดาของตน บิดากล่าวว่า “ศาสนานี้เป็นเหตุให้บุตรเป็นปฏิปักษ์ต่อบิดา” จึงตัดขาดจากบุตร 2 คน แรก และอีก 3 คนนั้นบังคับให้อยู่ใต้อำนาจ หัวหน้าเผ่าได้ใช้อำนาจข่มเหงคริสเตียน จุดไฟเผากระท่อมของกาม่า ขับไล่ขึ้นไปบนภูเขาแล้วยังตามขึ้นไปรังควาน แต่ในที่สุดหัวหน้าเผ่าผู้พ้องก็ต้องเป็นฝ่ายหนีบ้าง กาม่าได้รับเลือกเป็นหัวหน้าเผ่าแทนบิดาในปี ค.ศ.1872 กาม่าปกครองแบบคริสเตียนเป็นเวลาถึงกึ่งศตวรรษ ได้ต่อสู้การค้าทาส การดื่มสุรามามาย การถือไสยศาสตร์และธรรมเนียมล้าสมัยเสียในปี 1892 กาม่าเกรงว่าพวกบัวร์จะเข้าครองดินแดนของตน จึงเข้าขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ ซีซิล โรดส์ มีแผนการจะเอาแคว้นนี้เป็นของอังกฤษโดยตรงกาม่าได้พวกมิชชันนารีหนุนหลังคัดค้านไม่เห็นด้วย เขาได้เดินทางไปอังกฤษพร้อมด้วยหัวหน้าเผ่าอื่น ๆ อีก 3 คน และได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระบรมราชินีวิกตอเรีย กาม่าเป็นคนกว้างขวาง ได้เร่งเร้ามิชชันนารีชาวอังกฤษเป็นอย่างมาก เลยทำให้แผนการของโรดส์เป็นอันตกไป

ส่วนมิชชันนารีในแคว้นอื่น ๆ ต้อนรับการครอบครองของยุโรปด้วยความยินดี พวกเขาเคยต่อต้านความเลวร้ายแต่ไม่ได้ผล เช่นเรื่องทาสการค้าทาส การบูชาวิญญาณ การทรมาณคนอย่างร้ายแรง สงครามระหว่างเผ่า ซึ่งเมื่อชาวยุโรปครอบครองแล้ว ควรจะปราบปรามให้ราบคาบได้ ในบางครั้ง มิชชันนารีจะให้ความคิดเห็นแก่หัวหน้าในเรื่องการให้สัมปทานบ่อแร่แก่ชาวต่างประเทศ หรืออธิบายให้ทราบความหมายของคำ “อารักขา” ส่วนมิชชันนารีริระวางตัวเป็นกลาง แล้วปล่อยให้หัวหน้าหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้พิจารณาตัดสินด้วยตนเอง

การเปลี่ยนแปลงในบางกรณีไม่เป็นที่พอใจแก่พวกมิชชันนารี เช่นพวกที่พูดภาษาอังกฤษเมื่อเห็นว่าเขตปฏิบัติการ ของตนกลายเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและเยอรมัน อันเป็นเหตุให้ต้องเปลี่ยนภาษาในโรงเรียนและการประชาสัมพันธ์

ยกตัวอย่างเช่นในปี 1896 ฝรั่งเศสได้เกาะมาดากัสกาเป็นอาณานิคม และทางราชการฝรั่งเศสก็สนับสนุนคณะมิชชันนารีคาทอลิกสมาคมมิชชันนารีลอนดอน (L.M.S.) ต้อนรับความช่วยเหลือจากสมาคมปรีสตีแวนแจลลิเกิล คณะมิชชันนารีอีพิสโคปัส คณะนอร์เวย์และอเมริกันเข้ามาทำการสั่งสอนที่เกาะนี้ การปฏิบัติงานเป็นไปโดยก้าวหน้า มีงานพอเพียงสำหรับทุกคน ในปี 1938 จำนวนพลเมือง

หนึ่งในสี่เป็นคริสเตียนแต่ในนามส่วนคาทอลิกมีจำนวนเป็นสองเท่าของโปรเตสแตนต์ในปัจจุบันนี้มีชาวพื้นเมืองได้ดำรงตำแหน่งสังฆราชและตำแหน่งสำคัญอื่น ๆ ทั้งสองนิกาย ในปี 1954 พวกโปรเตสแตนต์รวมกันเป็นคณะใหญ่ 2 คณะ คือ ลูเธอรัน และสหคริสตจักรแห่งมาดากาสการ์

คณะแบปติสต์อังกฤษในแคว้นแคมเมอรูนได้รับความสนใจมากเมื่อเยอรมันได้เข้ามาแย่งประกาศอแคว้นนี้ไปจากอังกฤษเข้าอยู่ในอารักขาของเยอรมันในปี 1884 สมาคมมิชชันนารีอังกฤษ (B.M.S) จึงตกลงใจมอบงานให้คณะมิชชันนารีเบเซลปฏิบัติต่อไป ในตอนแรก ๆ หนึ่งในสามคนของคณะมิชชันนารีเป็นไข้จับสั่นตาย แต่คริสเตียนเยอรมันก็ยังมีความรู้สึกว่าเขาต้องรับผิดชอบทางแอฟริกาภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นอาณานิคมของเยอรมันแล้ว เขาปฏิบัติงานด้วยความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวตามแบบเยอรมัน ได้ตั้งศูนย์กลางอบรมครูและครูสั่งสอนศาสนา ปรากฏว่าในปี 1914 มีที่ทำการในชนบทถึง 90 แห่ง ชาวแอฟริกันก็ได้ยอมรับว่าคณะมิชชันนารี โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนของคณะมีบางสิ่งที่เป็นของระบบใหม่ ก็จะช่วยเขาปรับปรุงตนเองให้เข้ากับระบบใหม่นั้นได้

โดยทั่วไปแล้วมิชชันนารีส่วนมากไม่เห็นการจำเป็นที่จะต้องมอบงานให้คณะมิชชันนารีอื่น ๆ รับผิดชอบต่อปฏิบัติ มิชชันนารีเหล่านั้นเพิ่มงานเรียนภาษายุโรปภาษาใดภาษาหนึ่งอีกเป็นภาษาที่สอง เพิ่มเติมจากภาษาแอฟริกัน คณะมิชชันนารีรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และบางที่ยังเชิญให้ต่างประเทศมาช่วย เช่น เมื่อคราวมิชชันนารีเบเซลในแอฟริกาตะวันตกของเยอรมัน ได้เชื้อเชิญให้เกษตรกรชาวนิโกรจากสหรัฐอเมริกาไปช่วยสอนวิธีปลูกฝ้ายให้แก่คนของตนเป็นต้น

การปกครองโดยสันติสุขภายใต้รัฐบาลคริสเตียนนั้นในบางเวลาก็นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุกันดา บุตรของบิชอป แชนนิงตัน ได้ให้บัพติศมาแก่บุตรชายและบุตรสาวของผู้ฆ่าบิดาของตน ครั้นถึงปี 1914 คริสตจักรที่ได้รับการข่มเหงรังแกในครั้งหนึ่ง กลับมีสมาชิกถึง 100,000 คน คาทอลิกยังอ้างว่ามีสมาชิก เป็นจำนวนมากกว่านี้เสียอีก

สถานการณ์ใหม่นี้เกิดสิ่งที่เป็นโทษอยู่ ได้แก่ความเข้าใจของคนบางพวกที่ว่ามิชชันนารีเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลต่างประเทศ และเกิดความสงสัยว่ามูลเหตุจูงใจพวกมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานนี้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชาวยุโรป หรือเพื่อชาวแอฟริกันแน่

3. ความก้าวหน้าในระหว่างปี 1890-1914

เท่าที่ปรากฏมาแล้ว โรคภัยไข้เจ็บในทวีปแอฟริกาเป็นอุปสรรคอันใหญ่ยิ่งในการประกาศพระกิตติคุณ ประเทศเซียร์ราลีโอนได้ชื่อว่า “เป็นหลุมฝังศพชาวผิวขาว” ในส่วนอื่น ๆ ทางแอฟริกาตะวันตก มักจะเป็นที่ตายของชาวยุโรปหลังจากการปฏิบัติงานเพียง 2-3 สัปดาห์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีบุคคลชั้น

ผู้นำเลือดแอฟริกันเช่นท่าน ซามูเอล โครเชอร์ อัครทูตแห่งไนจีเรีย และท่าน ที.บี.ฟรีแมน ถูกครั้งแรกในอังกฤษ ได้ปฏิบัติงาน เป็นระยะถึงกึ่งศตวรรษในกานา อันเป็นงานเริ่มต้นอย่างจริงจังของคณะเมธอดิสต์ ปีที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญเป็นปี 1897 ก็ออสได้ค้นพบมูลเหตุของโรคไข้จับสั่น ดังนั้นในปี 1914 บางส่วนของแอฟริกา อัตราการตายของยุโรปลดลงถึง 2 ใน 3 และลดน้อยลงเรื่อย ๆ เป็นเหตุแรกที่ทำให้การปฏิบัติงานก้าวหน้าอย่างไม่เคยปรากฏมาเลย

สาเหตุแห่งความก้าวหน้าประการที่สองได้แก่การคมนาคม ส่วนใหญ่ของภาคใต้และภาคกลางตอนล่างมีการก่อสร้างทางรถไฟยาวถึง 21,000 ไมล์ ก่อนปี 1914 อาณานิคมเยอรมันสี่แคว้น มีทางรถไฟยาวถึง 3,400 ไมล์ ไนจีเรียมีทางรถไฟยาว 700 ไมล์ ตั้งแต่ปี 1910 มีการเร่งรัดพัฒนาหนทาง ทั้งนี้เพราะมีเครื่องยนต์ใช้น้ำมัน เครื่องยนต์นี้ใช้กับเรือยนต์ ตามแม่น้ำและทะเลสาบมากมาย เพราะไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องเชื้อเพลิง เช่น เครื่องจักรไอน้ำ เครื่องยนต์เหล่านี้ประหยัดเวลาและประหยัดแรงคนได้ถึงสองสามเท่า

ปัจจัยสำคัญของงานประกาศพระศาสนาไม่ว่าที่ไหนต้องการครูนับแต่ปี 1910 เป็นต้นมา ประชาชนตระหนักว่าวิชาคืออำนาจ ความสามารถจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด การประดิษฐ์คิดค้น การที่จะได้สิ่งใดมานั้นต้องอาศัยการเรียนรู้ ฉะนั้นไปโรงเรียนกันเถอะ นักเรียนมุ่งหมายไปเรียนวิชาการ แต่ก็เปิดโอกาสโรงเรียนให้สอนคริสเตียนศึกษาด้วย

4. วิธีการประกาศ

วิธีที่จะเข้ากับชนเผ่าต่าง ๆ ได้นั้น จะต้องเข้าถึงหัวหน้าเผ่าเสียก่อนตามแบบฉบับที่ถูกต้อง

บางทีพวกมิชชันนารี อาจจะไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ว่าควรดำเนินการอย่างไร เช่นท่านแฮนนิ่งตันได้เข้ามาทางทิศที่คิดว่าเป็นอับมงคล และศัตรูเข้ามาทางนั้น เรื่องราวของมิชชันนารี บางคนว่าท่านเข้าไปในกระท่อมเพื่อพบหัวหน้าเผ่า และได้ไปจับต้องสิ่งของที่หัวหน้าเผ่าใช้ ทำให้เกิดสงสัยว่าอาจใช้เวทมนต์คาถาไปใส่ให้เป็นภัยต่อหัวหน้าเผ่า

ในการประชุมหัวหน้าเผ่าต่าง ๆ ที่แคว้นกาลาบาร์ในปี 1860 ปี ผู้หนึ่งกล่าวว่าควรขับมิชชันนารี ออกไปให้หมด แต่ยังมีผู้ให้คิดว่า

“การห้ามมิให้เผยแพร่พระวาตะของพระเจ้าก็เท่ากับห้ามฝนมิให้ตกจากท้องฟ้าไม่มีทางสำเร็จได้ แม้จะจับไล่พวกมิชชันนารี ออกไปแล้ว”

ในขณะที่กำลังกล่าวคำนี้ เกิดลมพัดตลบขึ้น ผู้ที่มาประชุมต่าง กระจัดกระจายไป หัวหน้าเผ่าคนหนึ่งกับมิชชันนารี ชาวสก็อตว่า “พระเจ้าของพวกท่านคงประทับอยู่ด้วยในวันนั้น โดยแท้”

คอยาร์ด (แห่งคณะปารีสอีแวนเจลิเกิล) ได้แถลงเรื่องการประชุมชนเผ่าหนึ่งในแคว้นบารอตชแลนด์ ในปี 1887 ท่านกล่าวถึงที่ท่านไปประชุมกับเขานี้ แล้วนายกรัฐมนตรีได้ประกาศว่า

“ท่านทั้งหลายได้ยินแล้ว ถ้าท่านไม่ต้องการมิชชันนารีผู้นี้ก็จงพูดออกมา เขาจะได้กลับไปบ้านเมืองของเขา อย่าให้ความเข้าใจผิดว่าถูกกษัตริย์บังคับให้ท่านรับเขา พุดมาเถิด”

เมื่อพวกมิชชันนารีได้ตั้งหลัก ฐานมั่นคงและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนแล้ว การดำเนินงานย่อมเป็นไปได้เข้มแข็ง อาร์น็อต (คณะสก็อต เบรเธเรน) ได้กล่าวกับหัวหน้าเผ่าชนในภาคแอฟริกากลางว่า

“ถึงท่านจะเป็นใหญ่เรื่องอำนาจในสายตาคงคนทั่วไปสำหรับพระเจ้าแล้ว ท่านก็ไม่แตกต่างกับข้าทาสอันต่ำต้อยของท่าน ท่านต้องการพระเมตตาจากพระเจ้าเช่นเดียวกับทาส” หัวหน้าตอบว่า “จริงทีเดียว ถ้าพระเจ้าใหญ่ยิ่งจริงเหมือนท่านกล่าว”

มารี สเลสเซอร์ แห่งกาลาบาร์ (1876-1915) ได้ชื่อว่าเป็นชาวสก็อตที่มีชื่อเสียงโด่งดังและเป็นคนพูดหวานผ่าซอก เธอมีความเป็นอยู่แบบชาวแอฟริกันยิ่งกว่าชาวยุโรป เธอได้รับความเคารพเชื่อถือจากหัวหน้าเผ่าและประชาชนทั่วไป เคยเดินทางโดยเท้าเปล่าบุกป่าฝ่าดงไปห้ามการสงครามหรือช่วยชีวิตเด็ก เธอไม่เคยหนีกลัวคนหรือสัตว์ร้ายในป่าเลย แม้จะเคยเป็นคนกลัวแมวไว้ในสก็อตแลนด์

คณะมิชชันนารีอาจได้รับการต้อนรับจากหัวหน้าและ เผ่าชนทั้งหลายเพราะเป็นผู้นำซึ่งความรู้ใหม่ ความชำนาญ เช่น การปลูกฝ้ายซึ่งกล่าวมาแล้ว คณะเบเซลนำโกโก้มาปลูกในกานา กลายเป็นสินค้าสำคัญของประเทศนี้ อีกอย่างหนึ่งเขาต้อนรับมิชชันนารีเพราะเห็นเผ่าใกล้เคียงเจริญมั่งคั่ง เพราะการปกครองของพวกคริสเตียน แคว้นอื่น ๆ ก็เกิดความสนใจ เพราะเห็นหัวหน้าคริสเตียน (เมธอดิสต์) ในแอฟริกาได้ไต่ขอเลิกการฆ่าสัตว์บูชาซึ่งต่อก่อนเข้าใจว่า วิญญาณของบรรพบุรุษทำให้เกิดพิชผลสมบูรณ์ หัวหน้าผู้นี้ได้เปลี่ยนให้ฆ่าสัตว์เพื่อนำมาบริโภครองรับความอดอยากของประชาชน ซึ่งเป็นเหตุให้ชนเผ่านี้กลายเป็นพวกที่ใหญ่ที่สุดในแคว้นกาฟฟราเรีย

วิธปฏิบัติงานของท่านคอราร์ดเหมือนกับคนอื่น ๆ ทั่วไป เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ท่านได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้น โอรสกษัตริย์ 2 องค์พระนัดดา 5 องค์ และบุตรของหัวหน้าเผ่าเข้ามาเรียน แต่ละคนมีทาสประจำตัว ทาสเหล่านี้ยืนฟังอยู่ห่าง ๆ และพลอยได้เรียนด้วยบางเวลาแต่ความเจริญ หรือ ความเสื่อมของโรงเรียนขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพวกกษัตริย์ โรงเรียนสั่งสอนทั้งทางวิชาการและคริสเตียนศึกษาและนมัสการ โรงเรียนนี้มักเป็นบ่อเกิดของคริสเตียนรุ่นแรก

ท่านมอฟแพท (แห่งสมาคมมิชชันนารีลอนดอน ระหว่างปี 1817-1868) ได้เน้นทางการช่างฝีมือต่าง ๆ ถึงกับมีคำขวัญไว้ว่า “พระคัมภีร์และไถสำหรับแอฟริกา” ในปี 1870 เซเกอร์ (สมาคมบริติชมิชชันนารีประจำแอฟริกา) กล่าวว่า

“อาจจะมิบางท่านคิดว่าพวกมิชชันนารีนั้นคือคนถือคัมภีร์ไปสั่งสอนประชาชนตามร่มไม้ แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าควรจะมีการดำเนินงานให้แตกต่างออกไป เราจะต้องเข้าไปถึงประชาชนใน

บ้านเรือน มีความเห็นอกเห็นใจในความทุกข์สุข ทั้งช่วยเหลือให้เขาคิดปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ จนกว่าจะดีขึ้นเสียก่อนจึงค่อยสอนการดำเนินชีวิตที่สูงขึ้นนั้น”

มีการสอนวิชาช่างฝีมือในโรงเรียนมิชชันนารีเยอรมันอย่างแข็งขันแต่ถ้าจะกล่าวถึงผลงานจากการสอนวิชานี้แล้ว พวกสติกเพรสไบทีเรียนที่เมืองลัมเพลินแอฟริกาใต้ทำได้ดีที่สุดในวิทยาลัยของคณะมิชชันนารีซึ่งตั้งขึ้นในปี 1841 เพื่อให้การอบรมและครูสอนศาสนา ยังได้สอนวิชาช่างปูน ช่างไม้ การทำเกวียน และช่างโลหะ วิทยาลัยเช่นนี้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแอฟริกาใต้ตั้งแต่ปี 1854 ต่อมาได้เพิ่มแผนกพิมพ์และเย็บเล่มหนังสือ ลัมเพลินจึงกลายเป็นศูนย์การพิมพ์หนังสือที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่ง และปฏิบัติงานเพื่อความมุ่งหมายสองประการดังกล่าว

ในตอนเริ่มงานนั้นได้ชาวแอฟริกันทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยและผู้ก่อสร้างคริสตจักร จากตัวอย่างเช่น ชาวเยอรมันผู้หนึ่ง เมื่อปี 1860 ได้สอนให้ผู้เข้าเชื่อกลุ่มหนึ่งรู้จักการถวายทรัพย์เพื่อเป็นปัจจัยสำหรับการเผยแพร่ให้กว้างขวางในประเทศตน ทรัพย์ที่ถวายได้แก้ว 9 ตัว เพาะแคะรวม 56 ตัว ขนนกกระจอกเทศสองมัด และไม้สี่สิบลำเรือ ในปี 1876 พวกบาทูโตคริสเตียน (คณะปารีสอีแวนเจลิคัล) เริ่มดำเนินการประกาศแก่ชนเผ่าต่าง ๆ ทางภาคเหนือ มีชาวแอฟริกันผู้หนึ่งชื่อแฮร์ริสได้รับบัพติศมาในไลบีเรีย และเป็นครูอยู่ที่นั่น (โปรแตสแตนต์ที่อัสโคปัล) เมื่อปี 1912 แฮร์ริสมีความรู้ดีกว่าตนได้รับพระโองการจากพระเจ้า ให้ทำการตามข้อในมัทธิว 28:19-20 จึงได้ออกเดินทางไป 3 ปี ถิ่นไม้กางเขนและพระคัมภีร์ไปตลอดดินแดนอาณานิคมฝรั่งเศส (ไอเวอรี โคสต์) แล้วเลยเข้าไปในประเทศกานา ได้สั่งสอนประชาชนให้เลิกบูชารูปเคารพ ให้นำมัสการพระเจ้าโดยแท้จริง เลิกการลักทรัพย์ดื่ม น้ำเมา และการประพฤติผิดทำนองคลองธรรม แฮร์ริสให้บัพติศมาแก่ผู้ที่เข้าเชื่อ และบอกคนเหล่านี้ว่าในเวลาไม่ช้าจะมีศิษยาภิบาลตามมาแล้วก็จะหายไป คณะเมธอดิสต์และคณะมิชชันนารีอื่น ๆ เมื่อมาถึงหมู่บ้านหลายสิบหมู่บ้านได้เห็นโบสถ์เป็นกระท่อมตั้งอยู่ มีพระคัมภีร์ซึ่งซื้อมาจากชายฝั่ง (เป็นฉบับภาษาอังกฤษ ไม่มีใครอ่านได้ เป็นแต่เพียงเครื่องหมายเท่านั้น) คนหลายร้อยคนที่เดียวที่ร้อรับคำสอนเปรียบได้ดังฝูงแกะ มีถึง 60,000 คนที่จะต้องมีผู้เลี้ยงดู

5. ภาษาและหนังสือ

ในทวีปแอฟริกาทางตอนใต้ทะเลทรานสฮาร์วลงไป แม้จะมีชนหลายเผ่า หลายเชื้อชาติ และหลายภาษา แต่ไม่มีการเขียนหนังสือหรือมีภาษาเขียนเลย มิชชันนารีจึงต้องประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นก่อนจะแปลพระคัมภีร์ คริสตจักรนำหนังสือมาสู่ชนเหล่านี้เป็นครั้งแรก งานด้านหนังสือก็เริ่มต้นจากพระคัมภีร์ ตามเรื่องราวต่อไปนี้

การดำเนินงานมิชชันนารีจะเห็นได้เมื่อโกเอลลี แห่งคณะมิชชันนารีเบเนดิกต์ได้ทำการวิจัยภาษาที่วิทยาลัย โฟรา เบย์ (ราวปี 1850) ได้บันทึกไว้ว่า

“เดิมคาดกันว่ามีชนเผ่าต่าง ๆ ในเซียร์รา ลีโอน ประมาณสี่สิบเผ่า แต่ข้าพเจ้าได้พบว่ามียากกว่า 200 เผ่าเสียอีก”

โกเอลลีจัดพิมพ์หนังสือ “แอฟริกัน โปลิกลิท” (หลายภาษา) เป็นปทานุกรม การใช้คำอย่างเดียวกันใน 100 ภาษา ได้รับการยกย่องจากยุโรปว่าเป็นงานวิจัยที่มีความสำคัญยิ่งใหญ่

มิมิชชันนารีในขณะเดียวกันชื่อ คริสเตลเลอร์ (1853-1868) ในประเทศกานา ได้แปลพระคัมภีร์ภาษาอะซันตี แต่งพจนานุกรมและจัดพิมพ์สุภายิตะซันตี 3,600 ข้อ เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้แปลพระคัมภีร์จากต่างภาษายังได้เริ่มงานหนังสือของชาวพื้นเมืองในเวลาเดียวกันด้วย มีตัวอย่างการทำงานหนักอีกกรายหนึ่งคือ จอห์นสัน แห่งมิชชันนารี ยู.เอ็น.ซี.เอ. เป็นผู้ริเริ่มคนแรกที่ได้กลับไปปฏิบัติงานที่ทะเลสาบนิอาซาในปี 1881 ได้แปลพระคัมภีร์และคู่มืออธิบายลงเป็นภาษาหนึ่งและแปลบางตอนเป็นภาษาอื่น ๆ อีก 4 ภาษา ถึงจะมีตาเพียงข้างเดียวและอีกข้างหนึ่งไม่สมประกอบเสียด้วย ต่อมา เอ.ซี.กูค (อเมริกันบอร์ค) ซึ่งอยู่ในแคมเมอรูน ได้แปลพันธสัญญาใหม่ ออกใหม่เป็นภาษาท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ท่านผู้นี้ได้รับแต่งตั้งให้ไปดำเนินงานในอีกเขตหนึ่ง เมื่อปี 1893 ถึงปี 1894 ก็แต่งพจนานุกรมและแปลพระกิตติคุณทั้งสี่สำเร็จ พอสิ้นปี ถึงแก่กรรมมีอายุเพียง 38 ปีเท่านั้น

ในปี 1885 เมื่อท่านเมคคาเยเห็นว่ากรมหม่อมเหงอาจขับไล่พวกมิชชันนารีออกจากอูกันดา (พอรุ่งขึ้นก็ทราบว่าเป็นชอพลูกฆ่าตายเพื่อพระศาสนา) จึงบันทึกไว้ดังนี้ว่า

“ข้าพเจ้ากำลังแก้ไขพระกิตติคุณมัทธิว เพื่อนร่วมงานรีบจัดเรียงพิมพ์ทันที เวลาที่ถูกข่มเหงมักจะเป็นตอนพิมพ์หนังสือ อนาคตมีแต่เหตุร้ายและมีดมน”

แต่พระกิตติคุณจะเป็นประทีปส่องทางตลอดไป

เบนทเลย์ (สมาคมบริติชมิชชันนารี) อยู่ในคองโกระหว่างปี 1890-1900 ได้รวบรวมพจนานุกรมเล่มหนึ่ง 14,000 คำ ในขณะที่ทำการแปลพระคัมภีร์ คนที่มีปัญญาและความจำดีที่สุดในที่นั้นที่สามารถท่องจำคำพูดได้มากมายเช่นนี้

ในประเทศไนจีเรียมีชนเผ่าอีโปอยู่ถึง 4 ล้านในปี 1913 ชนเผ่านี้มีหลายภาษา พวกมิชชันนารีได้ผลิตพระคัมภีร์ “อีโบราม” ขึ้นยังความมหัศจรรย์แก่งานเช่นนี้ ความมหัศจรรย์ครั้งแรกน่าจะเป็นที่พอใจแก่คนสมัยกลาง คือต้นฉบับพระคัมภีร์ ภาษาอีโบสูญหายไปเพราะระหว่างสงครามโลกครั้งแรก โดยที่เรือถูกตอปีโคมลง อารคเดควน เดวิสผู้แปลโดยสารไปด้วย แต่มีชาวประมงเก็บได้โดยดีดอวนขึ้นมา จึงนำไปคืนให้ ความมหัศจรรย์ตอนที่สองเป็นที่พอใจแก่คนสมัยใหม่ คือพระคัมภีร์ “อีโบราม” เป็นภาษาที่ไม่มีคนพูด แต่เข้าใจกันได้ทุกฝ่าย เป็นการพิสูจน์ว่าสามารถรวมชนเผ่าทั้งหลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้

แต่งงานเหล่านี้มีอาจจะสำเร็จได้ ถ้าหากไม่ได้รับความช่วยเหลือจากชาวแอฟริกัน บางครั้งชาวแอฟริกันยังเป็นผู้ริเริ่ม เมื่อคณะมิชชันนารีเบเนดิกตินเข้ามาในแคว้นแคเมอรูน ได้พบหัวหน้าคนหนึ่งที่รัฐบาลอาณานิคมเยอรมันยกย่องมาก เพราะเป็นผู้สนับสนุนให้ประชาชนรักษางานฝีมือของตนไว้ให้ได้ และได้จัดพิพิธภัณฑสถานเพื่อรักษาเรื่องราวพื้นเมืองมิให้สูญไป หัวหน้าเผ่าผู้นี้มีหัวคิดก้าวหน้าถึงกับคิดประดิษฐ์ตัวอักษรสำหรับภาษาท้องถิ่น โดยไม่ต้องใช้อักษรโรมันหรืออาหรับ ถึงจะมีใช้คริสเตียนแต่ก็ให้ความอุปถัมภ์ทั้งโรงเรียนและคริสตจักร โรงเรียนก็ได้ใช้ตัวอักษรที่ท่านผู้นี้ประดิษฐ์ขึ้น

บุคคลที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งคือ อะโปโลแห่งป่าคนแคระ ในปี 1895 หลังจากที่ได้รับบัพติศมาเพียง 8 เดือน อะโปโลผู้รู้สึกรับพระโอวาทจากพระเจ้าให้ออกจากอุกันดา เดินทางไปทางทิศตะวันตกเป็นระยะทาง 200 ไมล์ เพื่อทำการประกาศพระศาสนาตามชายป่า มีหัวหน้าเผ่าหนึ่งส่งคนมาเผ่ากระทอนของท่าน ท่านได้เล่าเหตุการณ์ไว้ดังนี้

“ในคืนวันนั้นข้าพเจ้าอธิษฐานอยู่แต่ผู้เดียวโดยที่รู้ว่ากำลังตกอยู่ในอันตราย ข้าพเจ้าได้ยินเสียงคนกระซิบกระซาบกันและได้กลิ่นควันไฟ ข้าพเจ้าทูลขอความอารักขาจากพระเจ้าต่อมาข้าพเจ้าได้ยินเสียงพูดว่า “อย่าเผ่ากระทอนอะโปโลเลยเขาเป็นคนรับใช้ของเรา” คนเหล่านั้นก็ได้ยินเช่นกันจึงถามขึ้นว่า “นั่นใครกัน” พวกเหล่านั้นตกใจกลัว ได้ฟังประตูและดึงข้าพเจ้าออกสู่ที่ปลอดภัย”

ท่านถูกหัวหน้าจับได้ แต่ไม่ยอมหนี จนถูกเขียนด้วยหนังช้างน้ำถึงสองครั้ง ครั้งที่สองถูกจับไปโยนทิ้งในป่า เพราะเข้าใจว่าตายแล้วมีสตรีผู้หนึ่งไปพบและนำมารักษาพยาบาลจนกระทั่งฟื้นขึ้นมาเมื่อฟื้นขึ้นมาแล้ว ท่านได้ตั้งชื่อเรียกประชาชนมาชุมนุมนมัสการพระเจ้าประชาชนที่ตระหนกตกใจพากันมาชุมนุม ตัวหัวหน้าเผ่าได้คุกเข่าสารภาพความผิดบาป ขอให้รับเข้าไว้ในฐานะผู้สนใจ ท่านอะโปโลเดินทางต่อไปในป่าใหญ่ พบมนุษย์ประหลาดคือพวกคนแคระ สูงเพียง 4 ฟุต ไม่นุ่งผ้าถือธนูเป็นอาวุธ ขี้อายเหมือนสัตว์ป่า อะโปโลเอาชนะจิตใจพวกนี้ได้ท่านได้เรียนภาษาของชนเผ่านี้ และแปลพระกิตติคุณมาระโกเป็นภาษาคนแคระ จากงานของท่านทำให้เราทราบร่องรอยแห่งภาษาคนแคระเพียงเท่านี้

นับแต่ปี 1805 เป็นต้นมา มีการตีพิมพ์พระคัมภีร์บางตอนออกเป็นภาษาแอฟริกันถึง 394 ภาษา การสำรวจความก้าวหน้าในทวีปแอฟริกาควรจบลงโดยแสดงให้เห็นความเจริญของสังคมคริสเตียนด้วยตัวเลข เริ่มต้นจนถึงปี 1914 แต่ตัวเลขที่นำมาแสดงนี้ แสดงถึงความเจริญของจำนวนมิชชันนารีที่นั่น

ทางตะวันออกเฉียงเหนือ (อีธิโอเปีย ชูตาน อีธิโอเปีย และ โซมาลีแลนด์)	296
ตะวันตกเฉียงเหนือ	155
ตะวันตก	518

ตะวันตกเฉียงใต้ (แควมเมอรูน ถึงภาคตะวันตกเฉียงใต้ของเยอรมัน)	664
ทิศใต้	1589
ตอนกลางของภาคใต้ (เบชวอนนาแลนด์ โรดีเซีย นีอาสาแลนด์)	403
ตะวันออก (โปรตุเกส เยอรมัน อังกฤษ)	648
	4,273

(โรมันคาทอลิก – รวมทั้งชายแอฟริกันบางคน 5,977)

เราจะไม่ทราบสิ่งที่ต้องการทั้งหมดได้จากตัวเลขเหล่านี้ แต่ขอให้คิดดูเถิดว่า ถ้าท่านลิฟวิง
 สະโตนได้เห็นตัวเลขเหล่านี้แล้ว ท่านจะว่าอย่างไร

บทที่ 7 สงครามโลกเริ่มแต่ปี 1914

สงครามโลกครั้งที่หนึ่งระหว่างปี 1917-1918 ได้ทำลายเกียรติประวัติของพวกคริสเตียนตะวันตกเป็นอย่างมาก การปฏิวัติใหญ่ในรัสเซียปี 1917 ก็กระทบกระเทือนศาสนาอย่างรุนแรง นับแต่เสียดวงคอนสแตนติโนเปิลให้แก่พวกอิสลามในปี 1453 เพราะกรุงมอสโคว์ซึ่งเป็นปราการอันแข็งแกร่งสำหรับคริสตจักรออร์ทอดอกซ์ตะวันออกได้ตกอยู่ในกำมือของลัทธิมากซิสม์ สัญญาสันติภาพฉบับปี 1919 ได้ถือหลักให้ดินแดนในอารักขาทั่วไปตัดสินใจโดยมติมหาชนที่จะเป็นเอกราชหรือรวมกับประเทศใด หรือจะมีแบบการปกครองอย่างไร

เมื่อมีสาเหตุเบื้องหลังอย่างนี้แล้ว จึงสามารถเข้าใจว่าเหตุใดลัทธินิยมในทวีปเอเชียจึงอุบัติขึ้น ประเทศจีนประกาศก้องให้ “ยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค” (ซึ่งให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่คนผิวขาว) อินเดียก็เรียกร้องจะปกครองตนเอง ในหมู่เกาะอินเดียตะวันออกของฮอลันดาก็เกิดพรรคการเมืองที่มุ่งหมายต่อความเป็นเอกราช ชาวฮิวทั่วไปเรียกร้องให้มีการจัดตั้งประเทศสำหรับพวกตนขึ้นในปาเลสไตน์แม้ตุรกี ซึ่งแพ้สงครามก็ยังต้องการฟื้นฟูชาติของตนขึ้นเป็นรัฐฆราวาสใช้การปกครองโดยไม่มีถือหลักศาสนาเหมือนแต่ก่อน ประเทศต่าง ๆ ใน เอเชียได้รับอิทธิพลความนึกคิดอย่างไรนี้เพิ่มขึ้น ในทวีปแอฟริกาที่รับอิทธิพนี้นี้บ้างเหมือนกัน เมื่อสงครามโลกทั้งสองครั้งสิ้นสุดลงแล้ว เกิดความรู้สึกรุนแรงยิ่งขึ้น

ลัทธิชาตินิยมมีความกระทบกระเทือนต่อศาสนาอยู่สองทาง ในหลายประเทศส่วนมากคริสต์ศาสนาประสบความก้าวหน้าภายใต้อิทธิพลการปกครองของชาวตะวันตก การโฆษณาชวนเชื่อให้เกิดความรักชาติบ้านเมืองก็มีผลเช่นกันในทางตรงข้าม เมื่อเกิดความรักประเทศขึ้นแล้วอาจรวมถึงความรักศาสนาฮินดู พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม โดยถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อนุชนที่ได้รับการศึกษาใหม่ก็จะกลับจงรักภักดีศาสนาเหล่านี้ซึ่งเดิมตนเข้าใจว่าล้าสมัย สำหรับตุรกีและจีนนั้นยกเว้นโดยถือว่าลัทธิชาตินิยมแยกกับศาสนา แต่ต่อมาศาสนาอิสลามในตุรกีก็ได้การฟื้นฟูขึ้นอีก

ในระหว่างปี 1930-1940 ทูกระยะเวลา 2 ปี สันนิบาตชาติก็แสดงความอ่อนแอให้รัฐเผด็จการทั้งหลายใช้อำนาจรุกราน คือในปี 1931 ญี่ปุ่นรุกรานจีนตอนเหนือ นาซีในเยอรมันขึ้นสู่อำนาจในปี 1933 ปี 1935 พรรคฟาสซิสต์อิตาลีส่งทหารเข้าโจมตีอิธิโอเปีย ญี่ปุ่นดำเนินสงครามใหญ่กับจีนในปี 1937 และในปี 1939 นาซีเยอรมันโจมตีโปแลนด์ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าภายในระยะชั่วอายุคนรุ่นเดียว มีสงครามโลกเกิดขึ้นถึงสองครั้ง

ชาติอื่น ๆ ไม่มีความเชื่อถือยุโรป และยุโรปมีศัตรูเกิดขึ้นใหม่ลัทธิชาตินิยมก็เกิดขึ้นในเอเชีย โดยทั่วไป ในไม่ช้าก็เกิดมีลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมาท้าทายอีก ทวีปทั้งสองต้องเผชิญกับสงครามโลกอีกครั้งหนึ่งเราควรพิจารณาว่า คริสตจักร ดำเนินงานต่อไปในทวีปเอเชียและยุโรปอย่างไร

ประเทศจีน

ประเทศจีนเป็นสาธารณรัฐในปี ค.ศ. 1911 ได้ประสบกับความลำบากแสนสาหัสมาเป็นเวลาถึงยี่สิบปี รัฐบาลกลางอ่อนแอ การปกครองท้องถิ่นส่วนต่าง ๆ ก็ตกอยู่ในมือของพวกขุนศึก เกิดการปล้นสะดมทั่วไปจนถึงกำแพงเมืองใหญ่ ๆ ในปี 1925 ท่านซุนยัตเซน ได้ตั้งรัฐบาลชาติขึ้นที่กวางตุ้ง มีเจียงไคเชคเป็นแม่ทัพ ตามประเพณีจีนนั้นมีการแบ่งบุคคลออกเป็นชั้นตามลำดับความสำคัญคือนักปราชญ์ ชาวนาช่างฝีมือ พ่อค้า ทหาร ขุนศึกอาจปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ แต่สำหรับรัฐบาลชาตินั้นมีผู้คงแก่เรียนสนับสนุน พวกผู้คงแก่เรียนได้แก่ผู้ที่สำเร็จจากวิทยาลัยและโรงเรียนแผนใหม่ รัสเซียรับรองพวกชาตินิยมในจีนว่าเป็นรัฐบาล โดยเหตุนี้ที่ปรึกษาทางการเมืองและการทหารรวมทั้งนักโฆษณาชวนเชื่อชาวรัสเซียจึงเข้าไปประเทศจีน อิทธิพลของคอมมิวนิสต์เริ่มฟักตัวขึ้น

เมื่อความต้องการการศึกษาแบบตะวันตกเกิดขึ้นแล้ว ก็จำเป็นต้องพัฒนาโรงเรียนและมหาวิทยาลัยคริสเตียนเป็นการใหญ่ นักเรียนเหล่านี้ส่วนมากพร้อมเสมอที่จะประกาศตนเป็นคริสเตียน ปัญหาของนักเรียนส่วนมากไม่ใช่ “ข้าพเจ้าต้องปฏิบัติอย่างไรจึงจะได้รับความรอดพ้น” แต่อยู่ที่ว่า “ทำอย่างไรข้าพเจ้าจึงจะช่วยประเทศจีนให้พ้นทุกข์ได้” ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างคำตอบที่เสนอขึ้นในขณะนั้น

อารยธรรมต้องอาศัยการศึกษา

การศึกษาต้องอาศัยอุปนิสัย

อุปนิสัยต้องอาศัยศาสนา

(เป็นคำกล่าวของคณบดีคนก่อนในมหาวิทยาลัยคริสเตียนฟูเกียน ปี 1931)

เมื่อพวกชาตินิยมเป็นมิตรกับคอมมิวนิสต์ในปี 1925-1928 ได้ขยายอำนาจจากกวางตุ้งขึ้นไปทางเหนือ และแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิจักรวรรดินิยม โดยโฆษณาใส่ร้ายอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ (แต่มักจะรวมถึงชาวยุโรปอื่น ๆ และอเมริกันเข้าด้วย) มีการแสดงครีกโครม ก่อการจลาจล และไม่ยอมซื้อสินค้า ตลอดจนมีการแสดงเป็นปฏิปักษ์ต่อขบวนการคริสเตียนอีกด้วย รัสเซียช่วยให้เกิดการแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอย่างรุนแรง โดยการโฆษณาชวนเชื่อ จีนนักชาตินิยมยังมีความสงสัยและเกรงไปว่า การที่คริสเตียนให้การศึกษแก่นักศึกษาชาวจีนนั้นอาจจะทำให้นักศึกษาล้มชาติของตน นักศึกษาคริสเตียนได้รับความยกย่องนับถือว่าเป็นผู้มีหัวคิดก้าวหน้าและรักชาติมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว แต่ในบัดนี้ได้รับการประณามว่าเป็น “สุนัขรับใช้จักรวรรดินิยมต่างดาว” และ “ผู้ถอยหลังเข้าคลองสมัยโบราณ” ในความคิดเห็นของคนบางคนแล้ว ความตระหนกตกใจจากการประณามดังกล่าวนี้ เหลือ

กำลังที่พวกคริสเตียนแบบ “ช่วยประเทศจีน” จะทนทานไหว พวกคริสเตียนแพ้ชาวต่างประเทศ ปรากฏตัวที่ไหนก็ก่อความยุ่งยากขึ้น พวกมิชชันนารีส่วนมากจึงถอนตัวออก เมื่อปี 1927 มีจำนวนมิชชันนารี 8,000 คนได้ออกจากประเทศจีน และไม่มีจำนวนมิชชันนารีเพิ่มขึ้นนี้อีกเลย

อย่างไรก็ตาม มิชชันนารีต่างประเทศก็มีความมุ่งหมายจะโอนกิจการให้คริสตจักรจีนเวลานานแล้ว นับแต่ปี 1917 เป็นต้นมา คณะใหญ่ ๆ ได้ฝึกให้ชาวจีนรู้จักรับผิดชอบในการปกครองคริสตจักร มีจำนวนชาวจีนที่ช่วยปกครองเพิ่มขึ้น การที่ชาวจีนได้เห็นผู้นำนั้นเป็นความปิติยินดีของมิชชันนารี ในระหว่างปี 1919-1928 สภาคริสตจักรในประเทศจีนก็ได้รวบรวมหนึ่งในสามของคณะมิชชันนารีไปรเทศแดนที่เข้าไว้ในสภาฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะเพรสไบทีเรียนและคองกรีเกชันแนล ผลจากการประชุมเอดินเบอร์ในปี 1910 ได้ปรากฏขึ้นในปี 1922 (เหตุที่ซำก็เพราะเกิดสงคราม) คือการจัดตั้งสภาคริสเตียนแห่งชาติ (เอ็น.ซี.ซี.) ขึ้น โดยมีประธานสภาเป็นคนจีน ผู้ปฏิบัติงานในกองเลขาธิการส่วนมากก็เป็นคนจีนเช่นกัน

ขบวนการเป็นปฏิปักษ์ต่อคริสเตียนก็ยังช่วยเร่งเร้าให้เกิดความก้าวหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว นับแต่ปี 1927 เป็นต้นมา รัฐบาลคณะชาติต้องการให้โรงเรียนและวิทยาลัยมีผู้อำนวยการเป็นคนจีน บังคับให้คนจีนส่วนมากอยู่ในคณะกรรมการของสถาบันนั้น ๆ โดยเหตุนี้เองคริสตจักรวิทยาลัยและโรงเรียนจึงมีคนจีนเข้าร่วมกิจการมากขึ้น ในปี 1928 หลังจากที่ ดร. เชน กลับจากประชุมสภามิชชันนารีสากลที่กรุงเยรูซาเล็มแล้ว ท่านได้เริ่มโครงการ 5 ปี มีคำขวัญว่า “ข้าแต่พระเป็นเจ้าขอได้ทรงฟื้นฟูคริสตจักรของพระองค์เถิด เริ่มต้นจากข้าพระองค์เป็นคนแรก” โดยการประกาศแก่เพื่อนบ้านที่ไม่เป็นคริสเตียน จำนวนคริสเตียนจะได้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าตามที่คาดหมายภายในระยะเวลา 5 ปี แต่ความมุ่งหมายนี้ไม่ประสบผล ดร. เชน มีความประสงค์แท้ที่จะเร้าใจคริสตจักรเพราะนับแต่ปี 1925 คริสตจักรเป็นฝ่ายรับการโจมตีจากพวกที่ต่อสู้เท่านั้น จึงเป็นแต่ป้องกันตนเองคริสเตียนได้เริ่มต้นปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจอีกครั้งหนึ่ง

ในปี 1927 จอมพลเจียงไคเช็คทำการสมรสกับสตรีในตระกูลผู้ดีซึ่งเป็นคริสเตียน ท่านได้เข้าเป็นคริสเตียนโดยอิทธิพลของตระกูลนี้หลายคนคิดว่าท่านต้องเสี่ยงภัยในชีวิตการเมืองในวันข้างหน้า แต่โชคชะตาของท่านก็ขึ้นสูงเรื่อยมา ท่านได้เลิกเป็นพันธมิตรกับรัสเซีย ได้จัดการปราบปรามกองโจรเสรีจิ้นในปี 1931 และรวมประเทศจีนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้รัฐบาลจีนคณะชาติ นอกจากพวกคอมมิวนิสต์ส่วนน้อยที่ยังเหลืออยู่ไกลออกไปทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ ต่อมาถูกญี่ปุ่นรุกราน เจียงไคเช็คปกครองประเทศ ตลอดระยะเวลาสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่นเป็นเวลาถึง 14 ปี ท่านประกาศตนเป็นครั้งที่สองเพียงวันเดียว ท่านได้กล่าวคำปราศรัยในวันศุกร์ประเสริฐที่โบสถ์เมืองนานกิงบรรดา

หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งลงข้อความเป็นปฏิปักษ์ต่อคริสตศาสนาเป็นเวลานานถึง 10 ปีเต็ม ได้พาดหัวข่าวด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ว่า “ประธานาธิบดีเจียงกล่าวถึงเรื่องการทนทุกข์ทรมานของพระเยซู”

ตั้งแต่ปี 1937-1941 คริสตศาสนิกชนได้ร่วมรับความทุกข์ยากอย่างเต็มที่เมื่อประเทศถูกรุกรานดังจะได้กล่าวถึงตัวอย่าง สักเรื่องหนึ่ง

“นักศึกษาหลายกลุ่มได้ช่วยเหลือคนบาดเจ็บ นักศึกษาจากวิทยาลัยคริสเตียนและอาจารย์วิชาศาสนศาสตร์ มี ดร. จาง เป็นผู้นำได้อาสาเข้าทำการนี้ ประเทศจีนไม่มีรถไฟพยาบาล มีแต่รถยนต์พยาบาล ไม่มีฟางสำหรับปูนอนแม้จะเป็นเวลากลางฤดูหนาว คนที่ได้รับบาดเจ็บมากจนเคลื่อนไหวไม่ได้ก็ต้องถูกทิ้งไว้โดยไม่ได้รับการพยาบาลตั้ง 2 วัน ปรากฏว่ามีกลิ่นเหม็นจัด เมื่อได้ใคร่ครวญอยู่เพียงชั่วครู่อาจารย์ก็นำหม้ออุจจาระ อ่างล้างหน้า และผ้าเช็ดตัวเข้าทำความสะอาดแผล และให้อาหาร น้ำชาร้อนโดยเร็ว”

โรงพยาบาลคริสเตียน (จำนวน 274 ในจำนวนทั้งหมด 367) มีคนไข้เต็มหมด ได้รับการยกย่องจากกองทัพ อาจารย์ใหญ่จากวิทยาลัยและโรงเรียนหลายแห่ง นำนักเรียนออกเดินทางไปทางตะวันตกสร้างเป็นเงินอิสระขึ้นใหม่ อยู่กันตามกระท่อมใบตาลหรือตามศาลาประจำวัดเต้า ตลอดจนวัดพุทธศาสนาแถบภูเขา (โปรแตสแตนต์มิชชันนารีมีกว่า 5,000 คน คาทอลิกมีจำนวนน้อยกว่านี้) ได้ใช้สิทธิในฐานะชาวต่างด้าวที่จัดที่อยู่อาศัยสำหรับสตรีและเด็กเมื่อบ้านถูกโจมตีแตก หรือเมื่อชนบทกลายเป็นสนามรบ

หลังจากญี่ปุ่นโจมตีอ่าวเพิลในปี 1941 มิชชันนารีชาวอังกฤษอเมริกันถูกกักกันและบางทีต้องทนทุกข์ทรมานเพื่อประเทศจีน มากกว่าสหายชาวจีนเสียอีก ความระแวงสงสัยอันเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวต่างประเทศที่มีต่อคริสตจักรก็ค่อย ๆ หดหายไป มีโอกาสใหม่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยรัฐบาล แน่นอนที่เคยชวนท้อไปจะยอมรับคริสตจักรภายหลังสงครามเป็นของชาวจีนโดยสมบูรณ์ ทั้งยังมีอิสระในการปฏิบัติและการประกาศศาสนาได้มากกว่าแต่ก่อน

เมื่อสงครามสิ้นสุดลงแล้ว ประเทศจีนมีรัฐบาลพรรคเดียว (คือคณะชาติ) ไม่มีฝ่ายค้าน ข้าราชการของรัฐบาลจีนคณะชาติไม่ได้รับความเชื่อถือต่อไปเพราะเกิดเงินเฟ้อ เป็นการเปิดโอกาสให้คอมมิวนิสต์อันเป็นชนกลุ่มน้อยเข้ามาทำการ “กู้ชาติ” ในปี 1949 จึงหมายความว่าความฝันที่จะทำการประกาศพระศาสนาเป็นอันสิ้นสุดไป รัฐบาลใหม่ยึดโรงเรียน วิทยาลัยและโรงพยาบาล บังคับให้คริสตจักรเลิกติดต่อกับต่างประเทศ เป็นการคิดที่แผนกต่าง ๆ ของคริสตจักรได้พัฒนาเจริญขึ้นจนกลายเป็นคริสตจักรของชาวจีนโดยสมบูรณ์ นับแต่นี้ต่อไป คริสตศาสนิกชนจีนจะต้องยืนหยัดอยู่โดยลำพัง

ประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นที่เคยมีคริสเตียนเพิ่มจำนวนโดยรวดเร็วแล้วเพิ่มน้อยลงแต่ถึงจะไม่เพิ่มเลยก็ไม่น่าประหลาด เพราะญี่ปุ่นมีนโยบายขยายจักรวรรดิเพื่อต่อต้านพวกตะวันตก รัฐบาลญี่ปุ่นสงสัยบรรดาสถาบันที่ทำการติดต่อกับชาวตะวันตก บรรดาคริสเตียนโดยเฉพาะพวกโปรเตสแตนต์นั้นอยู่ในความควบคุมตรวจตราจากตำรวจอย่างใกล้ชิด เช่นเดียวกับเมืองจีนสมัยที่คริสเตียนเป็นแต่ฝ่ายป้องกันตัว ในทำนองเดียวกันในปี 1928 มีขบวนการสำคัญเกิดขึ้นเรียกว่า “ขบวนการอาณาจักรพระเจ้า” มีความมุ่งหมายในการนำวิญญาณคนอีกหนึ่งล้านมาถวายพระคริสต์

ผู้นำในการนี้และงานด้านอื่น ๆ อีกชื่อ คากาวา เกิดในปี 1888 อยู่ในตระกูลผู้มีอันจะกิน แต่ถูกตัดออกจากกองมรดก เพราะเข้าเป็นคริสเตียนในขณะที่ยังเป็นนักเรียน เมื่อท่านได้เป็นศาสนาจารย์แล้ว ท่านได้ไปอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมที่สุดเมืองโกบี แบ่งปันอาหารและที่อยู่อาศัยให้คนอนาถา บางครั้งก็ให้นอนเตียงของตนเอง ท่านได้ยอมเสียสุขภาพและสายตาเพราะติดโรคมมาจากคนเหล่านี้ เมื่อท่านได้ร่วมมือในการจัดตั้งสมาคมขึ้นนั้น ตำรวจก็ยังสงสัย ว่าท่านจะเป็นนักปฏิวัติต่อมาท่านได้เปลี่ยนวิธีการไปแก้ปัญหาในชนบท และตั้งสหกรณ์ชาวนาขึ้น ท่านได้แต่งหนังสือหลายเล่มเกี่ยวกับเรื่องราวดังกล่าวข้างต้น และได้เขียนนวนิยายอิงคติทางคริสตศาสนา ระหว่าง 1930-2940 ท่านกล้าเดินทางไปประเทศจีน และแสดงความเสียใจที่ประเทศของท่านเป็นฝ่ายรุกราน

นอกจากจะได้รับความกดดันทางการเมืองแล้ว คริสตศาสนิกชนในญี่ปุ่นยังพยายามพัฒนาตนเองให้เป็นอิสระในปี 1922 คริสตจักรอังกฤษได้สถาปนาบิชอปชาวญี่ปุ่นสองคน เมื่อปี 1923 มีการจัดตั้งสภาคริสเตียนประจำชาติ (เอ็น.ซี.ซี.) ขึ้นและต่อมาในปี 1929 คริสตจักรสังกัดนิกายใหญ่ ๆ ก็เลี้ยงตัวเองได้

ในปี 1940 มีกฎหมายใหม่บังคับให้องค์การศาสนาต่าง ๆ จดทะเบียน ผู้นำคริสเตียนชาวญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นต้องจัดการเข้าควบคุมองค์การศาสนาโดยเร็ว รวมเอาบรรดาโปรเตสแตนต์ทั้งหมด ยกเว้นคณะคริสตจักรอังกฤษบางแห่งและคณะวันเสาร์ ให้เข้าอยู่ในสภาคริสตจักรเดียวกัน เพื่อดำเนินการกับรัฐบาลในนามของคริสตจักรเดียวต่อไป การรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ถึงแม้จะจัดขึ้นเพื่อเผชิญกับวิกฤตกาลกระทันหันก็ยังดำรงอยู่ โรงเรียนคริสเตียนถูกบังคับให้ไปร่วมพิธีทางศาสนาของรัฐบาลคือศาสนาชินโต พิธีนี้ทำให้บางคนระลึกถึงการนมัสการบรรดาจักรพรรดิแต่ก่อน ๆ ในกรุงโรมซึ่งคริสตจักรรุ่นเก่าก็เคยถูกบังคับให้กระทำมาแล้ว คริสเตียนชาวญี่ปุ่นยอมรับว่าพิธีดังกล่าวนี้เป็น การแสดงความรักชาติ มิใช่พิธีทางศาสนาตามที่รัฐบาลอธิบายในบรรดาเมืองขึ้นของญี่ปุ่น เช่น เกาะฟอร์โมซา เกาหลี และภายหลังจากปี 1931 แมนจูเรียด้วยที่ประชุมนมัสการของคริสตศาสนิกชนถูก

สงสัยว่าเป็นศูนย์เพาะลัทธิชาตินิยมของชาวจีน เมื่อคริสตศาสนิกเหล่านี้มิได้ไปร่วมพิธีของรัฐจึงถูก
ลงโทษหาว่าไม่จงรักภักดี ถูกจำคุกและทรมานบางทีก็ถึงตาย

ในระหว่างสงคราม คริสตศาสนิกชาวญี่ปุ่นและชาวญี่ปุ่นอื่น ๆ ทั่วประเทศได้รับความเสียหาย
อย่างยิ่ง ในกรุงโตเกียว คริสเตียนสูญเสียอาคารแทบทั้งหมดรวมทั้งพระคัมภีร์ หนังสือต่าง ๆ โรงพิมพ์
จะพิมพ์หนังสือใหม่ ๆ เมืองนาคาซากิอันเป็นที่มั่นเก่าแก่ของนิกายโรมันคาทอลิกถูกทิ้งระเบิด ทำให้
คริสเตียนเสียชีวิตไป 10,000 คน

ในญี่ปุ่น สงครามเสร็จสิ้นลงในเดือนกันยายน 1945 การติดต่อไม่เป็นทางการทหารมีขึ้นเป็น
ครั้งแรกในเดือนตุลาคม คือผู้นำคริสเตียนสี่คนเดินทางมาจากสหรัฐอเมริกาถึงกรุงโตเกียวก่อนหน้า
ไม่นานวิทยุกระจายเสียงของกระทรวงการศาสนาและวัฒนธรรมของญี่ปุ่นได้พูดถึงผู้นำคริสเตียนที่มี
ความประสงค์จะมาเยี่ยมในปี 1941 ได้เพิ่มเติมข้อความดังต่อไปนี้

“ถ้าผู้นำมาได้ในเวลา นี้ ก็จะได้รับการต้อนรับด้วยน้ำใจแห่งคริสเตียนสากล”

เหตุการณ์ดังนี้เป็นเรื่องใหม่สำหรับชาวญี่ปุ่นซึ่งเดิมทีเดียวความสัมพันธ์กับนานาชาติของประเทศของ
พวกตนอยู่ในความระแวงสงสัยมานานแล้ว นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นคนแรกหลังสงครามก็เป็นคริสเตียนผู้ที่
อยู่ในตำแหน่งสูง ๆ หลายท่านก็ให้ความสนใจในคริสตศาสนา การที่อเมริกาเข้ายึดครอง ญี่ปุ่นนั้นมิผล
ให้เกิด การแสดงนโยบายสนับสนุนคริสตศาสนาโดยเปิดเผย

จำนวนพลเมืองญี่ปุ่นทั้งหมด 90 ล้าน มีคริสเตียนไม่มากกว่า 6 แสนคน เป็นอัตราส่วนที่น้อย
มากในประเทศใหญ่ ๆ เช่นนี้ แต่เทียบกับคริสเตียนในปี 1914 ก็มีเพิ่มขึ้นเป็น 4 เท่า ปัญญาชนชั้นผู้นำ
ของญี่ปุ่นบางคนอ้างว่าตนเป็นคริสเตียน แม้จะไม่เข้าเป็นสมาชิกคริสตจักรใด ๆ ผลจากความสนใจของ
ชาวอเมริกันภายหลังสงครามเกิดมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยคริสเตียนระหว่างชาติ ซึ่งในเร็ว ๆ นี้มีผู้สมัคร
เข้าเรียนถึง 15 เท่าของจำนวนที่จะรับได้

หมู่เกาะเปซิฟิค อินเดียนตะวันออก มลายู พม่า

บริเวณนี้ทั่วทุกแห่งได้รับผลร้ายจากสงครามโลกครั้งที่สอง พวกคริสเตียนได้รับอันตรายเป็น
พิเศษ บ่อยครั้ง ญี่ปุ่น ผู้รุกรานไม่สนใจศาสนาที่ใดที่มีมิชชันนารีต่างประเทศและ “ต่างประเทศ” ในที่นี้
มักหมายถึงอังกฤษ อเมริกัน ก็จะกระทำทำให้ญี่ปุ่นเกิดระแวงสงสัย บางทีคริสเตียนได้ผูกมิตรกับทหาร
ศัตรูที่ล่าถอย มีหญิงชายหลายคนเสียชีวิตซึ่งควรจะเรียกได้ว่า ตายเพื่อพระศาสนา เกียรติประวัติของ
ผู้ตายจะคงอยู่คู่กับคริสตจักรซึ่งได้รับการฟื้นฟูและเสริมกำลังให้เข้มแข็ง คริสเตียนในบริเวณเหล่านี้ทำ
ความประทับใจให้แก่ทหารอังกฤษและอเมริกัน มิใช่เพราะการแสดงความกรุณาต่อผู้ได้รับบาดเจ็บ
เท่านั้น คริสเตียนเหล่านี้ได้แสดงความเชื่อถือนในคริสตศาสนาโดยเปิดเผย ตรงกันข้ามกับชาวตะวันตก
หลายคนที่นับถือศาสนาแต่ในนาม

คริสตจักรบาทักในเกาะสุมาตราได้เป็นคริสตจักรปกครองตนเองในปี 1930 ถึงแม้จะมีมิชชันนารีเยอรมันและฮอลันดาทำงานอยู่ด้วยในปี 1939 หนึ่งในสามของชาวบาทักเข้าเป็นคริสเตียน การที่คริสตจักรสามารถเลี้ยงตนเองได้นี้ทำให้ยื่นหยัดอยู่ได้ในยามสงคราม และอาจจะต่อสู้เพื่ออนาคตได้ดีในเมื่ออินโดนีเซียก็ได้รับเอกราชในปี 1949

ในอินโดนีเซียมีโปรเตสแตนต์หนึ่งล้านเจ็ดแสนห้าหมื่นคน มากกว่าจีนและญี่ปุ่นรวมกัน ทั้งคริสตจักรคาทอลิกก็เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว

ลังกา

ลังกามีได้รับความกระทบกระเทือนเหมือนประเทศอื่นจากสงครามโลกครั้งที่สอง ลัทธิชาตินิยมในลังกาการรวมกับฟื้นฟูพุทธศาสนาด้วย ซึ่งใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่ออย่างทันสมัย (บางอย่างก็ได้อมาจากคริสเตียน) เมื่อได้รับเอกราชแล้ว คริสตศาสนิกชนรวมทั้งคนที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธถูกกรอนสิทธิเสมือนมิใช่พลเมืองโดยสมบูรณ์ คริสเตียนมีจำนวนน้อยกว่าหนึ่งในสิบของพลเมืองทั้งหมด โปรเตสแตนต์มีจำนวนน้อยกว่าหนึ่งในห้าของคริสเตียนทั้งหมด

อินเดีย

ในสมัยนี้คริสตจักรเริ่มดำเนินงานอย่างแข็งขัน การเข้าเชื่อเป็นกลุ่ม ๆ ยังคงดำเนินต่อไป บางแห่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อชาวชนบทชั้นกลางซึ่งมีความประทับใจในคริสตศาสนา และได้เปลี่ยนอุปนิสัยของพวกเขา มิชชันนารีในวรรณะสูงเป็นจำนวนน้อยที่เข้าเป็นคริสเตียน (โดยเฉพาะพวกมุสลิมแล้วก็มีน้อย) ถึงแม้คริสเตียนจะยังมีอิทธิพลและอุดมคติอยู่ต่อไป อันอุดมคติจะเห็นได้ในกรณีที่มีหาคะมะคันธีผู้อ่านพระกิตติคุณด้วยจิตศรัทธา แต่ตำหนิคริสตจักรว่าเป็นของต่างประเทศ และค้านการนำวิญญูณของคริสตจักรว่าเป็นการยุ่งเกี่ยวกับสังคม การศึกษาของคริสเตียนในปี 1930 ถือว่าเป็นจำนวนหนึ่งใน 16 ของจำนวนทั้งหมด ในเรื่องการศึกษา นี้ พวกโปรเตสแตนต์ปฏิบัติการได้มากกว่าคาทอลิก การสอนหนังสือแก่คนจำนวนมากเป็นงานที่ปรากฏเด่นชัด นับแต่ปี 1936 เป็นต้นมา การสอนหนังสือเช่นนี้ได้รับความช่วยเหลือจากแฟรง ลอบัค มิชชันนารีอเมริกันซึ่งเดิมทำงานอยู่ในฟิลิปปินส์ แล้วได้ขยายกิจการไปยังประเทศอื่น ๆ วิธีสอนใช้แผนผังประกอบภาพหรือเรียนตัวต่อตัว (คือผู้เรียนต้องสอนบทเรียนให้คนอื่นเป็นการทบทวนก่อนจะเรียนต่อไป) เป็นเหตุให้เกิดการแพร่หลายโดยเร็ว

ลัทธิชาตินิยมในอินเดียก็เหมือนกับประเทศอื่น ๆ คือยกย่องศาสนาในอินเดียที่เป็นของอินเดียดั้งเดิม เป็นผลกระทบกระเทือนต่อคริสตศาสนา เพราะถือว่าคริสตศาสนาเป็นของรัฐบาลต่างดาว คริสเตียนนั้นมีส่วนร่วมในการเรียกร้องอิสรภาพเช่นกัน และได้เร่งเร้าให้มีการมอบอำนาจ การปกครอง

โรงเรียน วิทยาลัย และคริสตจักรให้ชาวอินเดียโดยเร็ว แต่ไม่มีการกดดันจากภายนอกที่เร่งจ้งหะนี้ เหมือนในจีนและญี่ปุ่น ในการปฏิบัติคริสตศาสนกิจนั้นได้กระทำตามแบบอินเดียโดยแท้ คือใช้เพลง ทำนองอินเดีย ใช้คนตรีพื้นเมืองในการนมัสการตามชนบทนั่งเท้าเปล่าบนพื้นนมัสการ ในสมัยนี้มี พัฒนาศิลป์ สถาปัตยกรรม และการนมัสการแบบอินเดีย ท่านบิชอปแห่งโคนากัล (ปี 1912-1945) คือ ท่าน วี.เอส.อะชาเรีย เคยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาให้คริสตจักรเตลuguเป็นเหมือนคริสตจักรอังกฤษ” มหาวิหารของท่านเป็นแบบสถาปัตยกรรมอินเดียและหลายแบบรวมกัน พิธีสมรสก็ได้เอาประเพณี อินเดียบางอย่างเข้ามาร่วมด้วย (เช่น สร้อยคอเจ้าสาว-เสกหน้าแทน-ผ้าห่ม เจ้าสาวถักรวมกับผ้าพันคอ เจ้าบ่าว- แสดงว่าพระเจ้าทรงผูกพันคนทั้งสองเข้าด้วยกัน) ท่านอะชาเรียมีคำขวัญว่า “คริสเตียนทุกคน คือพยาน” ท่านได้อธิบายในที่ประชุมมิชชันนารีสากลว่า

“เรามักจะสนใจในการ บำรุงรักษาคริสเตียนที่สืบสายโลหิตเป็นส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าขอให้คริสเตียนทั้งหลายปฏิญาณว่า “ข้าพเจ้าเป็นคริสเตียนที่รับบัพติศมาแล้ว วิบัติจะเกิดแก่ข้าพเจ้าถ้าข้าพเจ้ามิได้ ประกาศข่าวประเสริฐ” (1 โครินธ์ 9:16) มีชนวรรณในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้ถามจันฑาลคนหนึ่งว่า “เจ้าเห็นพระเจ้าของพวกเขาเจ้าแล้วหรือ” จันฑาลตอบว่า “ท่านคงรู้จักกระผมแล้วว่า เมื่อสองปีก่อนกระผม เป็นคนขี้เมา มาบัดนี้กระผมเป็นอย่างไร ถ้ากระผมไม่พบพระเยซูคริสต์ก็คงจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป เช่นนี้”

มีบุคคลผู้หนึ่งมาจากตระกูลซิกที่มั่งคั่ง ชื่อว่า ชันดา ซิงห์ (ระหว่างปี 1889-1929) ได้รับพระบัญชาจากพระเจ้าให้ดำเนินชีวิตเป็นฤษีคริสเตียน (พวกสาธุ) ท่านได้ท่องเที่ยวไปโดยไม่มีอะไรติดตัว ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ธยานภาวนาและประกาศพระกิตติคุณแก่ผู้ที่ประสอจะฟัง แต่ในที่สุดท่านก็หายเข้าไปในภูเขาทางประเทศทิเบต

การจัดตั้งคริสตจักรเป็นไปตามแบบอินเดียมากขึ้น มีการจัดตั้งสภา เอ็น. ซี.ซี. ของอินเดีย พม่า และลังกา ในปี 1922 และนับแต่ปี 1908 คณะเพรสไบทีเรียและคองกรีเกชันแนลได้ร่วมกันตั้งสหคริสตจักรอินเดียภาคใต้ขึ้น ในปี 1924 โดยวิธีการแบบเดิวนี้ออกให้เกิดสหคริสตจักรภาคเหนืออินเดียขึ้น สหลูเธอรันก็มีกำหนดมาจากมิชชันนารีต่าง ๆ ในปี 1919 บรรดามิชชันนารีต่างประเทศทุกแห่งอนุญาตให้คริสตจักรที่ตั้งขึ้นในอินเดียเข้าแทนที่พวกตน นับแต่ปี 1920 เป็นต้นมา ในอินเดียตอนใต้ก็มีการปรึกษาหารือในการรวมคริสตจักร

ในปี 1932 คณะมิชชันนารีแห่งมิตรภาพต่อคริสตจักรประเทศอังกฤษ (Mission of Fellowship to the Churches of Britian) ได้นำเอาคริสเตียนชาวอินเดียหมู่หนึ่งที่มีชื่อไปทำการเทศนาสั่งสอนตามเมืองต่าง ๆ ในอังกฤษเป็นสัญลักษณ์แห่งการเยี่ยมเยียนของคริสตจักรทั้งสองฝ่าย ซึ่งคริสตจักรสากลควรกระทำเช่นนี้

ในปี 1947 ความเป็นเอกราชก่อให้เกิดการแบ่งแยกกันเป็นอินเดียและปากีสถาน และเกิดการจลาจลระหว่างฮินดูและมุสลิม คริสเตียนได้ปฏิบัติงานสำคัญโดยเป็นผู้ไกล่เกลี่ยพวกที่ไม่ถูกกันนี้ ทั้งยังได้ทำการบรรเทาทุกข์ผู้ลี้ภัยทั้งสองฝ่าย

ในปีเดียวกันนี้ การปฏิบัติงานครบยี่สิบแปดปี ทำให้คริสตจักรอังกฤษเพรสไบทีเรียน กองกรีเกชันแนล เมธอดิสต์ และคริสเตียนคณะเบเซิล รวมกันเป็นคริสตจักรภาคใต้ของอินเดีย การรวมกันนี้มีลักษณะพิเศษ 2 ประการ เป็นการรวมคริสตจักรหลายแห่งมากกว่าแต่ก่อน และจากตัวอย่างนี้เอง เป็นเหตุให้มีการรวมกันในส่วนอื่น ทั่วโลก

เมื่อได้รับเอกราชนั้น คริสตศาสนิกชนมีความยินดีที่ไม่ต้องอยู่ในปกครองของต่างด้าว ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามิชชันนารีรุ่นใหม่จะถูกรัฐบาลจำกัดการเข้าเมือง เนื่องจากทัศนคติที่ว่า ตำบลหนึ่งควรนับถือศาสนาหนึ่ง จึงยากที่จะรับสมาชิกจากศาสนาอื่นได้ (เช่น จันทาลมา เข้าเป็นคริสเตียน)

คริสตศาสนิกชนอาจมีจำนวนน้อยไม่ถึงร้อยละ 3 ของ ประชาชนทั้งหมด แต่นอกจากศาสนาฮินดูและอิสลามแล้ว คริสตศาสนาถือว่าเป็นที่ 3 มีฐานะเป็นศาสนาหนึ่งของอินเดีย ทั้งนี้มิใช่เป็นเพราะเปลี่ยนจากมิชชันนารีมาเป็นคริสจักร แต่เป็นเพราะชาวอินเดียได้แสดงการดำเนินชีวิตตามวิถีทางแห่งคริสตศาสนาให้ปรากฏ และมีเอกภาพในศาสนา เพราะคริสเตียนมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์อินเดียมาแต่สมัยโบราณในการโต้เถียงเรื่องแคว้นกัว ในปี 1954 มีหนึ่งอ้างว่า โปรตุเกสเป็นผู้คุ้มครองศาสนาคริสต์ในแคว้นนี้ เนहरूกล่าวได้ว่า อินเดียมีคริสเตียนมาก่อนที่มีประเทศโปรตุเกสเสียอีก

ดินแดนมุสลิมทางเอเชียตะวันตกและแอฟริกาเหนือ

ลัทธิชาตินิยมอาหรับก่อให้เกิดขบวนการเอกราชขึ้นในรัฐต่าง ๆ ทางแอฟริกาเหนือ และเกิดเป็นสหสาธารณรัฐอาหรับขึ้นในปี 1958 ลัทธิชาตินิยม ทำให้ศาสนาอิสลามเข้มแข็ง การประกาศศาสนาอิสลามทั่วทวีปอาฟริกาก็ช่วยให้เข้มแข็งขึ้นด้วย แต่ก็ยังมีความรู้สึกว่าจะได้รับภัยคุกคามจากลัทธิโลกิยนิยม และต้องปรับให้เข้ากับแนวความคิดในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันเสียงคริสเตียนก็เรียกร้องให้คริสต์ศาสนิกชนเลิกเข้าใจผิดพวกอิสลามิกเสีย ให้แสวงหามูลเหตุต้นตอที่คล้ายคลึงกันตัวอย่างเช่น ศาสนาทั้งสองมีความเชื่อเรื่องมนุษย์ว่ามีอำนาจเหนือสรรพสิ่งทั้งหลายที่ทรงสร้างขึ้นมา แต่ต้องนอบน้อม (แปลว่าอิสลาม) ต่อพระเจ้า ทั้งสองศาสนาเชื่อในเรื่องผู้เผยพระวจนะเชื่อเรื่องพระเมสสิยาและการไถ่ออกจากบาป ในสมัยที่มีการผันผวนใหญ่เช่นนี้ ศาสนาที่เป็นคู่แข่งกันทั้งสองนี้จะเคารพซึ่งกันและกันได้หรือไม่

แอฟริกา

หนังสือสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ลัทธิชาตินิยมที่ว่า “แอฟริกาเพื่อชาวแอฟริกัน” นั้นมีเพียงเล็กน้อยเกิดขึ้นในนิวยอร์กในปลายปี 1915 อากกรีย์ ชาวแอฟริกันผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยของเขา ได้แสดงความทะเยอทะยานไว้สมคุณค่า (ระหว่างปี 1875-1927) เขาเป็นชาวกานา ไปอยู่ในอเมริกาถึง 22 ปี จึงกลับมายังบ้านเมืองของตนในปี 1920 อากกรีย์ได้ชักนิตานเรื่องหนึ่งเล่าให้ชาวแอฟริกันฟังว่า มีนกอินทรีตัวหนึ่งเติบโตอยู่ในสวนนวดข้าว และมีความพอใจที่จะอยู่กินกับพวกไก่ แต่ต่อมามีคน ๆ หนึ่งชี้ให้นักอินทรีตัวนี้เห็นดวงอาทิตย์ ในทันใดนั้นเองนกอินทรีก็กางปีกยาว 15 ฟุต เมื่อเล่าจบก็กล่าวว่า ผู้ฟังทั้งหลายคือคนอินทรี นอกจากนั้นเขายังเล่าคำอุปมาเรื่องเป็นขาวและดำของเบียโนว่า ถ้าเล่นเฉพาะเป็นขาวหรือเป็นดำจะเกิดเป็นเสียงเพลงบ้างแต่ถ้าเล่นทั้งขาวและดำจะเกิดเป็นเสียงเพลงอันไพเราะ

ลัทธิชาตินิยม ตอนหลังสงครามในแอฟริกาได้หมายถึง การแบ่งแยกผิว พรรคชาตินิยมมีนโยบายสงวนงานที่ต้องใช้ความชำนาญในเหมืองแร่เฉพาะคนผิวขาว และโดยเหตุที่มีนโยบายดังนี้ จึงชนะการเลือกตั้งในปี 1929 ชาวผิวขาวในเคนยาและโรดิเซียตอนใต้ หวังจะปกครองตนเองและให้คนผิวขาวมีอำนาจ

สงครามในปี 1939 ได้เพิ่มพูนลัทธิชาตินิยมและลัทธิการถือผิวชาวแอฟริกันหลายแสนคนเข้าร่วมรบในกองทัพพันธมิตร และมีความทะเยอทะยานอยากได้สิทธิต่าง ๆ อังกฤษเร่งรีบให้ประเทศต่าง ๆ รับเอกราช ชูदानเป็นเอกราชในปี 1953 กานาในปี 1957 ไนจีเรียในปี 1960 เซียราลีโอนเป็นประเทศสุดท้าย

ในปี 1952 การคลั่งชาติได้บังเกิดขึ้นในเคนยาในรูปการที่โหดร้ายของเมาเมา คริสตศาสนิกชนชาวแอฟริกันถูกฆ่าตายพร้อมกับชาวผิวขาวเป็นจำนวนมาก เพราะไม่เข้าพิธีสาบานตนตามลัทธิไสยศาสตร์ร่วมกับพวกเมาเมา

ในปี ค.ศ. 1953 ลัทธิถือผิวในแอฟริกาใต้ได้แสดงออกอย่างรุนแรงในรูปอพาทไซด์ (คือการแยกผิวขาว-ผิวดำโดยเด็ดขาด) เลิกอุดหนุนโรงเรียนคริสเตียน และโอนโรงเรียนที่เลี้ยงตัวเองไม่ได้ ซึ่งเป็นส่วนมากเข้ามาเป็นของรัฐ

พวกคริสเตียนมีความสามัคคีกันดียิ่งขึ้น และใช้เสียงได้ มีผู้นำที่ดี โดยทำการจัดตั้งคริสตจักรประจำภาคต่าง ๆ ในปี 1938 มีจำนวน 12 ภาค ครั้นถึงปี 1944 เพิ่มขึ้นเป็น 20 ภาคในภาคใหม่ที่ตั้งขึ้นนี้มีสหคริสตจักรอียิปต์ (N.C.C.) มีสังฆราชคอปติกเป็นประธาน และสหคริสตจักรอียิปต์อียิปต์ ด้วยหวังว่าคริสตจักรอียิปต์จะเข้าร่วมด้วย แอฟริกาจึงมีสายสัมพันธ์กับคริสตจักรเริ่มแรกถึง 2 ทาง บรรดาสหคริสตจักรมีนโยบายต่อต้านความชั่วด้านแห่งสังคมโดยแท้จริง และต่อต้านปัญหาระหว่างผิวโดยเข้มแข็ง จนกระทั่งคริสตจักรคัซริฟอร์มต้องลาออกจากสภา เอ็น.ซี.ซี. แห่งแอฟริกาใต้ในปี 1941

คณะมิชชันนารีทุกคนได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นคริสตจักรตัวอย่างเช่น คริสตจักรอังกฤษ ในปี 1951-1955 และ 1960 ได้จัด 3 ภาค ขึ้น (ไดโอซิสหลายแห่งรวมอยู่ใต้อารคิบิชอปคนหนึ่ง) ได้แก่ เขต

แอฟริกาตะวันตก แอฟริกากลาง และแอฟริกาตะวันออก

โดยที่การศึกษาในอาฟริกาว่าร้อยละ 90 อยู่ในมือของคริสเตียนจึงเป็นการสมควรที่คริสเตียนจะสำรวจหน้าที่ทั้งหมด คณะกรรมการ แพลต-สะโตก ในปี 1920-1921 มีสมาชิกเป็นผู้เชี่ยวชาญการศึกษาของนิโกรในอเมริกาและมีอาคิรียเป็นผู้แทนสมาชิกจากแอฟริกาเข้าร่วมคณะรัฐบาล อาณานิคมอังกฤษและเบลเยียมได้ให้การรับรองคณะกรรมการนี้อย่างเต็มที่ เป็นเหตุให้อังกฤษต้องรับผิดชอบเรื่องการศึกษาภายในเขตของตน และถือว่าศาสนาต้องมีส่วนสำคัญในการให้การศึกษา ในปี 1921 ได้ตั้งวิทยาลัยเมเกอเรียขึ้นในแอฟริกาตะวันออกและวิทยาลัยอะกิโมตา (มีอาคิรียเป็นรองอาจารย์ใหญ่) ในแอฟริกาตะวันตก ทั้งสองแห่งนี้รัฐบาลเป็นผู้ตั้งขึ้น โดยครูอาจารย์คริสเตียนเป็นส่วนใหญ่ในปี 1945 ทั้งสองแห่งนี้ได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย วิทยาลัยแห่งที่สามตั้งอยู่ที่เมืองอึบาตัน ประเทศไนจีเรีย

ในหลายส่วนของแอฟริกา ศาสนาเก่า ๆ ที่สูญไปและประชาชนเป็นคริสเตียนแต่ในนาม การประชุมเผ่าหายไป เช่น ที่นิอัสาแลนด์กลายเป็นการประชุมของคริสตจักรมีหลายแห่งที่วิธีการแบบเก่าได้หายไป ผู้นำในสังคมเป็นคริสเตียน ทุกหนทุกแห่งเป็นไปดังนี้ แสดงถึงว่าพระคริสต์เป็นทางไปสู่ความสว่างและสติปัญญา

ในขณะนี้คริสตจักรขยายอาณาเขตกว้างออกไป คริสตจักรในแอฟริกาก็เหมือนกับแห่งอื่น ๆ มักจะได้รับการทดลองให้อยู่เฉพาะที่ ไม่ต้องเป็นห่วงคนอื่นไกลออกไป แต่คณะเมธอดิสต์และอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในเซียร์ราลีโอนได้เผยแพร่เข้าไปถึงเมนเดลแลนด์ คณะสหชูดาน คณะชูดานภายในและคณะอื่น ๆ เข้าในไนจีเรียตอนเหนือ ซึ่งเป็นที่รัฐบาลอาณานิคมอังกฤษแต่ก่อน ๆ สงวนไว้สำหรับพวกศาสนาอิสลาม ความฝันที่จะให้มีสถานมิชชันนารีเป็นลูกโซ่ข้ามทวีปแอฟริกา ได้กลายเป็นความจริงขึ้นมาแล้ว

ระหว่างปี 1914 ถึง 1944 คริสตจักรในแอฟริกามีความเจริญรวดเร็วกว่าแห่งอื่นทั่วโลก มีจำนวนคริสเตียนทั้งโปรเตสแตนต์และคาทอลิกเพิ่มขึ้นเป็น 5 เท่า และยังคงเจริญขึ้นเรื่อย ๆ

แต่ศาสนาอิสลามก็เจริญทางตะวันออก และตะวันตกของทวีปทางตะวันตกเจริญเร็วกว่าคริสเตียน ทางตะวันออกสหสาธารณรัฐอาหรับและชูดานหนูนหลัง แต่ถึงกระนั้น การชิงชัยเพื่อนำวิญญาณของชาวทวีปแอฟริายังคงดำเนินต่อไปไม่หยุดหย่อน

บทที่ 8 คริสตจักรสากล

เราได้พิจารณาถึงการขยายตัว ของคริสตศาสนาในปัจจุบันตามประเทศต่าง ๆ ทางเอเชีย และ แอฟริกา คริสตจักรทั้งหลายในยุโรปและอเมริกาซึ่งมีส่วนในการขยายตัวเข้ามามีส่วนในการพัฒนา 4 ประการดังต่อไปนี้

(1) ความเจริญของแต่ละนิกายจนขยายไปส่วนต่าง ๆ ของโลก

คริสตจักรอังกฤษเป็นตัวอย่างในการนี้ ตามชื่อนั้นบ่งชี้ว่าเป็นคริสตจักรประจำชาติ ก่อนหน้า ปี 1784 ไม่มีบิชอปนอกอยู่เกาะอังกฤษเลย เมื่อปี 1860 เขตการปกครองของบิชอปในอังกฤษ 49 เขต ได้มีความสัมพันธ์กับเขตอื่น ๆ ในต่างประเทศ 66 เขต อีกร้อยปี ต่อมา อังกฤษมี 69 เขต อเมริกา 89 เขต และที่อื่น ๆ ทั่วไปมี 165 เขต คริสตจักรอังกฤษกลายเป็นคริสตจักรรวมแบบอังกฤษ ในปี 1851 สมาคม เอส.พี.ซี. ทำพิธีฉลองครบรอบ 150 ปี คริสตจักรอังกฤษทั่วโลกมารวมฉลองและได้เกิดความคิดขึ้นว่า การประชุมสากลแบบนี้ควรมีขึ้นเสมอ ๆ โดยกำหนดไว้ในแน่นอน ในปี 1867 มหาสังฆราชแห่ง แคนเตอร์เบอร์ได้เรียกประชุมบรรดา บิชอปที่ แลมเบ็ท เป็น ครั้งแรก

คริสตจักร เพรสไบทีเรียน และคริสตจักร รีฟอร์มก็แสดง ความเจริญอกงามในส่วนต่าง ๆ ของโลกเช่นกัน ในปี 1875 มีการจัดตั้งพันธมิตรสากลเพรสไบทีเรียน (Presbyterian World Alliance) ผู้ที่มีส่วนในการจัดตั้งคือ อเล็กซานเดอร์คัมพ์ องค์กรคณะใหญ่อื่น ๆ มีดังต่อไปนี้

สภาสากลเมธอดิสต์ (The World Methodist Conference) ประชุมครั้งแรกในปี 1876

สภาคองกริกชันเนลสากล (The International Congregational Council) ประชุมครั้งแรกในปี 1891

พันธมิตรแบ็บติสต์สากล (The Baptist World Alliance) ประชุมครั้งแรกในปี 1905

สหพันธรัฐลูเธอรันสากล (The Lutheran world Federation) ประชุมครั้งแรกในปี 1926

ความเจริญดังกล่าวนี้มีประโยชน์เพียงมีอาณาเขต ขยายออกไปกว้างขวางเท่านั้น แต่ยังมี ความเจริญในด้านงานบริหารคริสตจักรด้วย

(2) การแผ่ขยายของขบวนการนักเรียนทั่วโลก

นักศึกษาอเมริกันที่ร่วมประชุมที่กองฟางในปี 1805 ได้จัดตั้ง “สมาคมภราดร” (The Brethren Society) สำหรับบุคคลที่ถวายเป็นการประกาศพระศาสนาเช่นเดียวกับพวกตน ในปี 1886 อาร์.พี. ไวลเดอร์ แห่งมหาวิทยาลัยพรินสตัน ได้ทำการปรับปรุงสมาคมนี้ซึ่งบิดาของเขาเคยเป็นสมาชิก

จนกระทั่งสมาคมใหญ่โตขึ้น เรียกว่า “สหภาพนักศึกษาอาสาประกาศพระศาสนา” ในปีแรกมีสมาคมนี้ เฉพาะในอเมริกาเหนือเท่านั้น มีนักศึกษา 2,000 คนเข้าเป็นสมาชิกในปี 1889 ได้ขยายไปถึงอังกฤษ และแพร่ไปยังส่วนอื่น ๆ ทว่าทวีปยุโรป มีชนชั้นวีรบุรุษหลายคนยังไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูง แต่มาบั้นนี้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ กลายเป็นผู้จัดหาคนประกาศศาสนาขึ้น งานคริสเตียนส่วนใหญ่ของพวกเขา นักศึกษามีความเจริญเติบโตเนื่องจากองค์การมิชชันนารีแห่งนี้เป็นที่ ในปี 1895 ชาวอเมริกันชื่อ จอน อาร์. มอท ได้นำรายงานของนักศึกษาหลายประเทศมารวมในสหพันธ์นักศึกษาคริสเตียนสากล ขบวนการนักศึกษาเป็นตัวอย่างจัดการคนไปปฏิบัติงานนี้

(3) สมัชชามิชชันนารีสากล (World Missionary Conferences)

เมื่อท่านคาเรย์ได้สนทนากับเฮนรี มาร์ตินแล้ว ได้แนะนำให้มีการเรียนประชุมมิชชันนารีในปี 1810 ท่านคาเรย์มีความคิดเห็นการณีก่อการประชุมแบบนี้ได้จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกที่เมือง เอเดินเบอร์ ในปี 1910 ชาวสกอตชื่อ เจ. เอช. โอลแฮม เป็นผู้จัดตั้งคณะกรรมการเตรียมงานขึ้นและได้ทำหน้าที่ เลขานุการของที่ประชุม ชาวอเมริกันชื่อ จอน อาร์. มอท เป็นประธาน ท่านทั้งสองได้รับความสนใจในเรื่องการร่วมมือกับนิกายต่าง ๆ ในขบวนการนักศึกษามาแล้ว เพราะขบวนการนี้เองพวกเองไกลคาธอลิกในคริสตจักร อังกฤษจึงมาร่วมประชุมที่เอเดินเบอร์ในครั้งนี้ด้วยแต่ก่อนพวกเองไกลคาธอลิกไม่เชื่อถือสหคริสตจักรใด ๆ นอกจากขบวนการนักศึกษา ในจำนวนผู้แทน 1,100 คนมีเพียง 17 คนเท่านั้นที่เป็นชาวพื้นเมืองจากประเทศที่มีมิชชันนารีไปตั้งสำนักอยู่ ในบรรดาชาวพื้นเมืองนี้มีท่านอะซาเรียจาก อินเดีย และท่าน ซี. วาย. เซง. จากประเทศจีน มีส่วนสำคัญในการแถลงในที่ประชุม บุคคลบางท่านที่ต่อมาได้รับความนิยมนับถือจากขบวนการสากล (Ecumenical Movement) ก็มีท่านวิลเลียม เทมเปิล มหาสังฆราชแห่งแคนเตอเบอรี (1942-1944) ได้เห็นกิจการจากคริสตจักรสากลเป็นครั้งแรก ในฐานะที่เป็นนักศึกษาทำหน้าที่ปฏิคมในการประชุมที่เอเดินเบอร์

เป็นเวลากว่า 20 ปี ที่ผู้ชำนาญการประกาศและนักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมัน คือ วาร์ เนค ได้เรียกร้องให้มีสำนักงานใหญ่สำหรับคณะมิชชันนารีต่าง ๆ ตั้งขึ้นในกรุงลอนดอน ที่ประชุม เอเดินเบอร์ ได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจากงานนี้เองได้กลายเป็นสภามิชชันนารีระหว่างชาติ (ไอ. เอ็ม. ซี. International Missionary Council 1921) ต่อมาปีที่ทำการทั้งในนิวยอร์กและลอนดอน และเป็นเหตุให้มีการตั้งสภาคริสเตียนประจำชาติส่วนภูมิภาคขึ้นในหลายประเทศ

การประชุมมิชชันนารีที่ดำเนินตามแบบเอเดินเบอร์ปี 1910 ได้มีขึ้นอีกหลายครั้ง คือที่ “กรุงเยรูซาเล็ม ในปี 1928” เป็นบ่อเกิดแห่งขบวนการ “อาณาจักรพระเจ้า” ในญี่ปุ่น และขบวนการ 5 ปีในประเทศจีน “การประชุมที่มัทราสปี 1938” ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ระหว่างคริสเตียนซึ่งมีละตินอีกปีเดียวก็จะแบ่งแยกกันเป็นชาติต่าง ๆ ในสงครามโลกครั้งที่สอง ในการประชุมที่กรุงเยรูซาเล็มนี้มี

จำนวนผู้แทนทั้งสิ้น 200 คน หนึ่งในสี่ของผู้แทนทั้งหมดมาจาก “คริสตจักรเยาเว” ในการประชุมที่มีทรัพย์สินปรากฏว่าคริสตจักรเยาเวมีจำนวนผู้แทนครึ่งหนึ่งของทั้งหมด และผู้แทนฝ่ายคริสตจักรเยาเวเหล่านี้ผู้นำ

(4) สากลสภาแห่งคริสตจักร (ดับบลิว.ซี.ซี. World Council of Churches)

การปรึกษาหารือในเรื่องประกาศพระศาสนา ของคณะมิชชันนารีได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงเป็นเหตุให้มีการประชุมขึ้นอีก 2 ชุด ชุดหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องชีวิตและงาน (Life and Work นับแต่ปี 1925) อีกชุดหนึ่งเกี่ยวกับความเชื่อและระเบียบลัทธิ (Faith and order นับแต่ปี 1927) คริสตจักรออธอดอกซ์ ตะวันออกและคริสตจักรตะวันออกอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในการประชุมปรึกษาหารือนี้มีนิกายต่าง ๆ เข้าร่วมด้วยทุกนิกายยกเว้นพวกคาทอลิก

การร่วมมือทั้งสามทางนี้ดำเนินเรื่อยไปจนมารวมกันเข้าไป ได้มีการวางแผนไว้ก่อนปี 1939 และได้เริ่มรวบรวมคณะผู้ปฏิบัติงานสำหรับสากลสภาแห่ง คริสตจักรโดยมีสำนักงานใหญ่ในกรุงเยนีวา เมื่อเกิดสงคราม คณะผู้ร่วมงานชุดนี้ยังคงดำเนินงานต่อไป เป็นการประสานงานระหว่างคริสเตียนที่อยู่ในชาติที่รบกัน ทั้งนี้เพราะประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นกลาง ได้ทำการช่วยเหลือสภามิชชันนารีระหว่างชาติ (ไอ.เอ็ม.ซี.) ให้ความอุปการะ “มิชชันนารีกำพร้า” (คือพวกมิชชันนารีและคริสเตียนชาวเอเชียและแอฟริกาที่ต้องพึ่งอาศัยแหล่งเงินทองจากเยอรมัน ฮอลันดา เดนมาร์ก นอร์เวย์ และฝรั่งเศส ซึ่งในระหว่างสงครามถูกตัดขาด) นอกจากนั้นยังได้ช่วยเหลือผู้ลี้ภัยและเชลยศึก เมื่อสงครามสิ้นสุดลงก็ได้รับการบรรเทาทุกข์ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็นแก่คริสตจักรทั่วโลก เพราะตามเมืองต่าง ๆ ที่ถูกทิ้งระเบิดนั้น พระคัมภีร์หนังสือเพลงนมัสการ ตลอดจนอาคารที่ทำการได้ถูกทำลายไปหมดสิ้น

ในปี 1948 สมัชชาใหญ่ซึ่งประชุมกันที่ แอมสเตอร์ดัมได้ประกาศตั้งสากลสภาแห่งคริสตจักรขึ้น และได้ทำพิธีนมัสการพระเจ้าก่อนดำเนินการประชุม บรรดาผู้แทนต่างดินเข้าสู่โบสถ์เป็นแถว ๆ ตามลำดับอักษรภาษาอังกฤษ ตั้งต้นตัว เอ. คือ อะบีซีเนีย ออสเตรเลีย เบลเยียม บราซิล แคนาดา จีน เซลโกสโลวาเกีย... เรื่อยไปจนถึงตัวดับบลิว ได้แก่แอฟริกาตะวันตกและอินเดียตะวันตกซึ่งอยู่ท้ายแถวเมื่อหมดตัวอักษรแล้ว โบสถ์ก็แน่นขนัด ที่ประชุมจึงยืนขึ้นร้องเพลงนมัสการบทที่ 1

“ขอเชิญทุกคนบนพื้น โลกหล้า

สรรเสริญพระเจ้าด้วยโมทนา” (สดุดี 100)

ความรู้สึกในขณะนั้นคล้ายกับว่า มีคนทั่วโลกมาประชุม อยู่ในโบสถ์ ขบวนอันยาวยืดยาวคล้ายกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แห่งคริสตศาสนา ที่หัวแถวมีท่านบิชอปจากแอฟริกันแห่งคริสตจักรที่มีอายุตั้ง 16 ศตวรรษ สำหรับคริสตจักรออธอดอกซ์ตะวันออกมีท่านบิชอปแห่งฟิลิปปินและชัวทิวา เป็นผู้แทนอันเป็นเครื่องหมายแห่งการสืบเชื้อสายจากอัครทูตโดยไม่ขาดสาย ท่านบิชอปแห่งอิตาลีก็มา

ประชุมด้วย เหมือนเตือนให้ระลึกถึงการแปลพระกิตติคุณจากภาษากรีกลงมาเป็นภาษาซีเรียเป็นครั้งแรก อันเป็นภาษาที่เป็นปัจจัยในการขยายคริสตศาสนาไปทางตะวันออก ทุกทวีปมีตัวแทนเข้าประชุมเกือบจะเป็นทุกประเทศก็ว่าได้ ในที่ประชุมสมัยแรกของสภาคริสตจักรครั้งที่หนึ่งนี้ ดร. จอนแมคคาย ประธานสภามิชชันนารีระหว่างชาติกล่าวว่า

“ในสมัยนี้ ทุกประเทศ เว้นแต่สามประเทศคือ ธิเบต แอฟริกาใต้ และซาอุดีอาระเบีย มีคริสตจักรตั้งขึ้นแล้วนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของคริสตศาสนา ที่คริสตจักรกลายเป็น “สากล” แล้วจริง ๆ เรามีประจักษ์พยานอันปรากฏชัด ได้แก่ผู้แทนคริสตจักรเอเชีย แอฟริกา บรรดาหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก และอเมริกาใต้ได้มาอยู่ ณ ที่นี้เป็นสมาชิกสมบูรณ์ของสภาคริสตจักร”

ยังชนทุกชาติ

การที่มีสภาคริสตจักรนี้ เราควรต้อนรับด้วยความปีติยินดี (ตามถ้อยคำของท่าน บิชอป เดมเปิล) ว่า “เป็นความจริงใหม่อันสำคัญในสมัยของเรา” แต่เราควรพิจารณาข้อเท็จจริงนี้โดยให้มีความสัมพันธ์กับความจริงอันสุขุมยิ่ง ในคริสตจักรเขายังมีบางคนกล่าวด้วยความคะนองในลัทธิชาตินิยมว่าตนมีความต้องการมิชชันนารีต่างด้าวน้อยลงแล้ว หรืออาจไม่ต้องการเลย คนพื้นเมืองในทุกประเทศที่มีคริสตจักรตั้งมั่นคงอยู่แล้วอาจดำเนินการต่อไปให้สำเร็จได้ แนวความคิดดังกล่าวนี้ได้รับการสนับสนุน เมื่อสมาชิกในคริสตจักรเก่ากล่าวว่าตนเป็น “คริสเตียนกลุ่มน้อย” ทั้งยัง “อยู่ในฐานะมิชชันนารี” ที่ยังมีได้ทำการประกาศในประเทศของตนเองอย่างทั่วถึง ตามข้อเท็จจริงต่อไปนี้

อาจพิจารณาได้ 4 ทางคือ

- (1) ในปัจจุบันทั่วโลก มีผู้ที่ยังมีได้เป็นคริสเตียนมากกว่า เมื่อ 150 ปีก่อน
- (2) มีอิทธิพลอื่น (อันมิใช่คริสเตียน) เข้มแข็งกว่าเมื่อ 50 ปีก่อน
- (3) มีความต้องการในการปฏิบัติงานของโลกยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน
- (4) งานที่สำเร็จแล้วนั้นเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

(1) คนที่ไม่เป็นคริสเตียนมีมากกว่า

โดยที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หมายความว่างานของเขาตามไปไม่ทัน

(2) มีอิทธิพลอื่นเข้มแข็ง

ศาสนาทั้งหลายที่เคยชบเซามาแต่ก่อนก็กลับมีความเข้มแข็งขึ้นเพราะร่วมมือกับลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ นอกจากจะฟื้นฟูศาสนาทั้งหลายแล้ว ในปัจจุบันมีลัทธิอันเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอีกด้วย

(3) มีความต้องการมากขึ้น

ในศตวรรษที่ 19 งานอุตสาหกรรมรุ่งโรจน์ ความเจริญของเมืองใหญ่ และความรู้สึกเป็นประชาคมสูญสิ้นไป ทั้งนี้เป็นภัยแก่คริสตจักรเก่าเป็นอันมาก ในสมัยนี้คริสตจักรที่ยังไม่เจริญเติบโตเต็มที่และยังมีกำลังน้อยอยู่ก็ประสบปัญหาดังกล่าวนี้เช่นเดียวกัน

(4) งานสำเร็จเพียงส่วนน้อย

ในสหรัฐอเมริกากล่าวกันว่าประชาชนร้อยละ 60 มีความสัมพันธ์กับคริสตจักร ในภาคเหนือยุโรป ประชาชนมีความสัมพันธ์กับคริสตจักรต่ำกว่าร้อยละ 30 ในแอฟริกาและเอเชียยังมีสภาพแตกต่างกันลิบลับ ในแอฟริกาตามอัตราส่วนมีคริสเตียนร้อยละ 11 ในเอเชียร้อยละ 3 ส่วนที่เหลือร้อยละ 89 และ 97 นั้นยังมิได้รับอิทธิพลจากคริสตศาสนาเลย ในเอเชียถึงจะมีประชากรมากกว่าครึ่งหนึ่งของพลโลกแต่มีคริสเตียนน้อยที่สุดเมื่อเทียบตามอัตราส่วน พระเยซูคริสต์ประสูติในเอเชีย ทรงเป็นชาวเอเชีย อันความหมายของคริสตจักรสากลนั้นควรจะหมายถึงการถวายทรัพย์ และการออกไปประกาศ ณ ที่ ๆ มีความต้องการมากที่สุด เพื่อให้งานนี้ประสบความสำเร็จ

“ทั่วทุกประชาชาติ...ตั้งต้นที่กรุงเยรูซาเล็ม ท่านทั้งหลายจงเป็นพยานด้วยข้อความเหล่านั้น” (ลูกา 24:47-48)

“แก่บรรดาประชาชาติ...แล้วที่สุดปลายจะมาถึง” (มัทธิว 24:14) ที่สุดปลายคืออะไร

การสำรวจการขยายตัวของคริสต์ศาสนาจากหนังสือ “เริ่มต้นจากกรุงเยรูซาเล็ม” (Beginning from Jerusalem) ได้เขียนขึ้นโดยอาศัยหนังสือ “ประวัติการขยายตัวของคริสตศาสนา” (History of the Expansion of Christianity) ของท่านศาสตราจารย์ลาฐเรเป็นส่วนใหญ่ เราได้ศึกษาภาพของคริสตจักรทั้งในด้านความก้าวหน้าและความเสื่อมโดยวิธีเดียวกับท่านผู้นี้แล้ว จึงเขียนไว้เป็นรูปแผนผังดังภาพประกอบท้ายบทนี้คือ ก้าวหน้า ถอยหลัง ก้าวหน้า ถอยหลัง ก้าวหน้า ถอยหลัง ก้าวหน้า และก้าวหน้านั้นมีเพิ่มขึ้นมากกว่าถอยหลังคนส่วนมากมีความเห็นพ้องต้องกันว่า บัดนี้เรามาถึงปลายสมัยก้าวหน้าระยะที่ 4 ซึ่งเป็นระยะสำคัญที่สุด หลายส่วนของโลกก็เกิดการถอยหลัง เช่นกัน จึงขอจบลงโดยย้อนไปพิจารณาระยะก้าวหน้าที่หนึ่ง

ในปี 426 ท่านออกัสตินแห่งฮิปโปในแอฟริกาเหนือ ได้แต่งหนังสือเรื่อง “นครของพระเจ้า” สำเร็จลง เป็นความพยายามครั้งแรกของคริสเตียนเพื่ออธิบายความหมายของประวัติศาสตร์ความก้าวหน้าระยะแรกสิ้นสุดลง โลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คริสตจักรก็ต้องปรับปรุงตัวเองให้ทันกับเหตุการณ์ ไม่มีผู้ใดมองเห็นอนาคต แต่ท่านออกัสตินทราบว่ พระประสงค์ของพระเจ้านั้นแน่นอนยิ่งนัก

“พระเจ้าทรงล่วงรู้ว่ามีมนุษย์จะทำบาป... แม้แต่สิงค์และมังกรก็มิได้ทำสงครามในพวกมัน
พระองค์ทรงล่วงรู้อีกด้วยว่าชนชาติของพระเจ้าจะถูกเรียกเข้าเป็นบุตรของพระองค์โดยพระมหา
กรุณาธิคุณ

ชนชาติของพระเจ้าคือชนชาติอิสราเอล เป็นชนที่พระเจ้าทรงเลือกสรรตามที่ปรากฏในพันธ
สัญญาเดิม แต่ในพันธสัญญาใหม่หมายถึงบุคคลที่ทรงเรียกออกจากประเทศต่าง ๆ ได้แพร่ขยายออกไป
นับแต่นั้นมาตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษ กำลังดำเนินมุ่งหน้าตลอดระยะเวลาแห่งประวัติศาสตร์ เพื่อ
ไปยังเยรูซาเล็มเทพนครนั้น